

UCHWAŁA NR XIII/159/2016
RADY GMINY BARTOSZYCE
z dnia 29 stycznia 2016r.

w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015-2022”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn: Dz. U. z 2015 r. poz.1515 ze zm.) uchwała się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Strategię Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 – 2022” o treści stanowiącej Załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bartoszyce.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy Bartoszyce

/-/ Andrzej Kosakowski

STRATEGIA ROZWOJU GMINY BARTOSZYCE na lata 2015 – 2022

Spis treści

WPROWADZENIE.....	4
I. KRAJOWE I REGIONALNE DOKUMENTY STRATEGICZNE	6
I.1. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU POLSKA 2030. TRZECIA FALA NOWOCZESNOŚCI	6
I.2. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010 – 2020: REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE	7
I.3. STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO DO ROKU 2025	7
I.4. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO NA LATA 2014 – 2020	10
I.5. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020	12
II. SPECYFIKA OBSZARU.....	14
II.1. RYS HISTORYCZNY GMINY	14
II.2. POŁOŻENIE.....	16
II.3. OTOCZENIE PRZYRODNICZE	19
III. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO - EKONOMICZNA GMINY BARTOSZYCE	25
III.1. DEMOGRAFIA GMINY BARTOSZYCE	25
III.1.1. Wykaz miejscowości Gminy Bartoszyce i przyporządkowania do jednostek pomocniczych Gminy.....	25
III.1.2. Potencjał ludnościowy Gminy Bartoszyce.....	27
III.1.3. Organizacje Społeczne w Gminie Bartoszyce	31
III.2. WALORY MIEJSCA ZAMIESZKANIA.....	33
III.2.1. Mieszkalnictwo i gospodarka komunalna.....	33
III.2.2. Oświata i wychowanie przedszkolne w Gminie Bartoszyce	36
III.2.3. Tożsamość kulturowa Gminy Bartoszyce	39
III.2.4. Pomoc społeczna, ochrona zdrowia.....	45
III.3. DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE I ROZWÓJ PRZESTRZENNY GMINY	48
III.4. POTENCJAŁ GOSPODARCZY	51
III.5. TURYSTYKA.....	57
III.6. BUDŻET GMINY BARTOSZYCE.....	67
IV. OBSZARY STRATEGICZNE ROZWOJU GMINY BARTOSZYCE	79
IV.1. ANALIZA SWOT/TOWS	79
IV.2. WIZJA ROZWOJU GMINY BARTOSZYCE	84
IV.3. OBSZARY PRIORYTETOWE I CELE STRATEGICZNE	85

V. WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY. FINANSOWANIE DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH	106
VI. SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII	107
VII. DZIAŁANIA INFORMACYJNE I PROMOCYJNE	111
VIII. PODSUMOWANIE	111

Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 – 2022 jest dokumentem planistycznym, skupiającym zasoby i wizję rozwoju samorządu lokalnego i podmiotów publicznych, organizacji pozarządowych oraz pozostałych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, przedsiębiorców, mieszkańców Gminy.

Jest to dokument, który powstał w oparciu o szczegółową diagnozę problemów i potrzeb mieszkańców Gminy, przeprowadzoną podczas warsztatów społecznych zorganizowanych przez Urząd Gminy w Bartoszycach. Ponadto analiza problemowa, analiza Słabych, Mocnych stron oraz Szans i Zagrożeń, a także cele szczegółowe i operacyjne poddane zostały konsultacjom społecznym.

Pełna treść dokumentu planistycznego, zgodnie z wymogami prawnymi, została poddana konsultacjom społecznym.

Podstawą opracowania STRATEGII ROZWOJU GMINY BARTOSZYCE jest konieczność przystosowania dokumentów strategicznych samorządu lokalnego do aktualnych aktów prawnych określających kierunki prowadzenia polityki rozwoju na poziomie województwa, kraju oraz Europy. Do najważniejszych z nich należą:

- na poziomie województwa: Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko – Mazurskiego do roku 2020, Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 – 2020,
- na poziomie kraju: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK), Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020), 8 strategii zintegrowanych w tym Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR),
- na poziomie Unii Europejskiej: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020” - strategia Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.

Planowanie strategiczne poprzedzone zostało szczegółową analizą obowiązujących dokumentów planistycznych Gminy Bartoszyce, w tym:

- Programu ochrony środowiska dla Gminy Bartoszyce na lata 2012 – 2015 z perspektywą na lata 2016–2019,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bartoszyce,
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Bartoszyce na lata 2016 - 2023,
- Diagnozy lokalnych problemów społecznych,

a także programów i planów tematycznych, takich jak Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2015 rok, Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2014 - 2016, Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011 - 2015, Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bartoszyce na lata 2014 - 2017, Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Bartoszyce a także coroczny Program Współpracy Gminy Bartoszyce z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Wykorzystano również opracowania monograficzne, dotyczące historii, przemian i kultury Gminy Bartoszyce.

Niniejsza strategia obejmuje kluczowe zagadnienia, niezbędne do określenia wieloletniego programu rozwoju Gminy. Część diagnostyczna ma formę analizy przeglądowych danych demograficznych i statystycznych dla Gminy, wskazania aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Część planistyczna obejmuje analizę SWOT oraz cele - realne do osiągnięcia i powiązane z diagnozą obszaru, a także katalog działań realizujących założenia strategiczne.

Należy podkreślić, że niniejsza strategia to wynik prac trójsektorowego Partnerstwa, w którym samorząd gminny przy określaniu strategicznych ram działania na kolejne lata uwzględnił diagnozę, potrzeby i spostrzeżenia przedsiębiorców, rolników i animatorów społecznych. Wszystkie obszary działań strategicznych określają również kierunki działań tych sektorów.

Autorzy opracowania pragną podziękować wszystkim tym, którzy dostarczyli cennych informacji, pozwalających na przygotowanie dokumentu, zwłaszcza przedstawicielom biznesu i organizacji pozarządowych – za czas poświęcony podczas konsultacji, inspirujące uwagi i wskazówki do planowania strategicznego.

I. KRAJOWE I REGIONALNE DOKUMENTY STRATEGICZNE

I.1. DŁUGOOKRESOWA STRATEGIA ROZWOJU KRAJU POLSKA 2030. TRZECIA FALA

NOWOCZESNOŚCI

Dokument programowy „Europa 2020” wskazuje na trzy cele rozwoju Polski do 2020 roku:

- Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Cele mają zostać osiągnięte poprzez realizację 10 zintegrowanych wytycznych do działań, dotyczących skali makro i mikro w gospodarce oraz zatrudnienia.

1. Zapewnienie jakości i stabilności finansów publicznych.
2. Rozwiązywanie problemu nierównowagi makroekonomicznej.
3. Zmniejszenie nierównowagi w strefie euro.
4. Optymalizacja pomocy na rzecz badań i rozwoju oraz innowacji, wzmocnienie trójkąta wiedzy i uwolnienie potencjału gospodarki cyfrowej.
5. Bardziej efektywne korzystanie z zasobów i ograniczenie emisji gazów cieplarnianych.
6. Poprawa otoczenia biznesu i środowiska konsumenckiego oraz modernizacja i rozwój bazy przemysłowej, aby zapewnić funkcjonowanie rynku wewnętrznego w pełnym zakresie.
7. Zwiększenie uczestnictwa kobiet i mężczyzn w rynku pracy, ograniczanie bezrobocia strukturalnego i promowanie jakości zatrudnienia.
8. Rozwijanie zasobów wykwalifikowanej siły roboczej odpowiadającej potrzebom rynku pracy oraz promowanie uczenia się przez całe życie.
9. Poprawa jakości i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz zwiększenie liczby osób podejmujących studia wyższe lub ich odpowiedniki.
10. Promowanie włączenia społecznego i zwalczanie ubóstwa.

Realizacji powyższych celów służy 7 inicjatyw przewodnich, określających zakres realizacji priorytetowych projektów rozwojowych:

1. Europejska Agenda Cyfrowa
2. Mobilna młodzież
3. Unia innowacji
4. Polityka przemysłowa w erze globalizacji
5. Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia
6. Europejski program walki z ubóstwem
7. Europa efektywnie korzystająca z zasobów.

Ostatni obszar strategiczny określa ramy kształtowania polityki regionalnej i lokalnej, obejmujące wyrównywanie szans w ramach polityki spójności, w tym także spójności społecznej, poprzez poprawę poziomu cywilizacyjnego życia codziennego. Wiąże się to z łatwą dostępnością usług i zasobów publicznych z każdego miejsca w kraju. Jednym z najistotniejszych obszarów strategicznych jest zmiana modelu funkcjonowania obszarów wiejskich, z nowymi czynnikami ustanawiającymi wiejski model gospodarki, pracy i życia (co uzupełni ważne akcenty – do rolnictwa dodane zostaną dziedziny uzupełniające). Technicznym kluczem do realizacji celów w tym obszarze jest poprawa dostępności transportowej, w tym obszarów wiejskich. Ważne jest zbudowanie jeszcze do 2020 podstawowej sieci

autostradowej i dróg łączących regiony, jak i poprawa jakości dróg lokalnych oraz budowa ich powiązań z siecią dróg krajowych.

Idea zrównoważonego rozwoju Polski bardzo duży nacisk kładzie na aspekt rozwoju społeczeństwa obywatelskiego: wzrost poziomu jakości życia ludzi, podniesienie poziomu wykształcenia, stanu zdrowia i profilaktyki zdrowotnej obywateli, aktywności obywatelskiej.

Prognoza inwestycyjna Gminy a także postulaty zgłoszone przez jej mieszkańców potwierdzają istotność krajowych wytycznych strategicznych na poziomie lokalnym.

Najważniejsze dla mieszkańców aspekty rozwoju to:

- ✓ dostępność komunikacyjna, w tym budowa i modernizacja dróg lokalnych i sprawny system komunikacji zbiorowej,
- ✓ infrastruktura życia codziennego: kanalizacja, woda,
- ✓ infrastruktura edukacyjna oraz infrastruktura czasu wolnego,
- ✓ usługi i organizacja czasu wolnego osób starszych.

I.2. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010 – 2020: REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 to najważniejszy dokument planistyczny, określający wytyczne do planowania regionalnego oparte o:

- wykorzystywanie zasobów endogenicznych regionów,
- tworzenie polityk wieloletnich, planowanie działań kompleksowych o charakterze długoterminowym,
- finansowanie wyselekcjonowanych inwestycji, które istotnie wpłyną na poprawę konkurencyjności regionu i przyczynią się do rozwoju społeczno-gospodarczego,
- zindywidualizowane podejście regionów i subregionów do rozwoju lokalnego poprzez wykorzystanie indywidualnego potencjału, specjalizacji a także reagowanie na specyficzne bariery rozwojowe,
- skuteczne - wielosektorowe i wieloszczeblowe zarządzanie polityką regionalną poprzez tworzenie i utrwalanie Partnerstw między instytucjami publicznymi, społecznymi i biznesem.

I.3. STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO DO ROKU 2025

Strategia rozwoju województwa warmińsko - mazurskiego jako aktualizacja dotychczasowych działań strategicznych określa wizję regionu i aspirację jego mieszkańców: WARMIA I MAZURY REGIONEM W KTÓRYM WARTO ŻYĆ:

... NIEZALEŻNIE OD WIEKU - ze szczególnym znaczeniem zaspokojenia potrzeb osób młodych, godnego wchodzenia w jesień życia i tworzenie przyjaznego klimatu do rozwoju dzieci,

... NIEZALEŻNIE OD WYKSZTAŁCENIA - z priorytetowym działaniem dotyczącym podnoszenia kwalifikacji, konkurencyjności pracowników w branżach rozwojowych i innowacyjnych, kształtowanie postaw przedsiębiorczych i podnoszenie kwalifikacji pracodawców,

... NIEZALEŻNIE OD STANU POSIADANIA - poprzez tworzenie warunków rozwoju dla zamożnych, oraz podnoszenie jakości życia osób o ograniczonym dostępie do kapitału,

... NIEZALEŻNIE OD POCHODZENIA - budowanie poczucia tożsamości z regionem wszystkich jego mieszkańców, bez względu na pochodzenie,

... NIEZALEŻNIE OD MIEJSCA ZAMIESZKANIA - poprzez rozwój mobilności społecznej i wspieranie aspiracji mieszkańców miast i wsi.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko - mazurskiego opiera się na koncepcji trzech płaszczyzn rozwoju obejmujących: ludzi, **gospodarkę** i relacje między człowiekiem a gospodarką. Zostały one osadzone w **środowisku przyrodniczym**.

Na tej podstawie wyróżniono trzy priorytety strategiczne:

1. **Konkurencyjna gospodarka** – konkurencja odbywa się na kilku płaszczyznach, między wieloma podmiotami. Konkuruje ze sobą firmy, ludzie rywalizują o jak najlepsze miejsca pracy. Również regiony, miasta i gminy włączyły się w konkurencję o czynniki rozwojowe. Priorytet ten jest wyraźnym sygnałem, że realizacja wizji rozwojowej wymaga silnej gospodarki regionalnej, opartej o specjalizację i najwyższą z możliwych innowacyjność.
2. **Otwarte społeczeństwo** – nowoczesne podejście do rozwoju kładzie duży nacisk na kapitał społeczny, przejawiający się otwartością na idee, innowacje. Otwartość społeczeństwa, to również chęć kształcenia i podnoszenia kwalifikacji, podejmowania ryzyka i współpracy, a także budowanie zaufania.
3. **Nowoczesne sieci** – w globalnej gospodarce istotnym czynnikiem rozwoju regionów jest ich obecność w różnego rodzaju sieciach. Nowoczesne sieci postrzegane są zarówno jako elementy fizyczne (infrastruktura techniczna), jak również powiązania i relacje (kontakty międzyludzkie, doświadczenia współpracy). Tak, jak ważna jest dla regionu dobra jakość komunikacja, tak samo istotna jest jakość i charakter współpracy między instytucjami otoczenia biznesu, światem nauki, przedsiębiorcami i samorządem terytorialnym. Szeroko rozumiany udział regionu w sieciach wymaga szczególnego spojrzenia na kwestię współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej, zarówno w układach biznesowych jak i instytucjonalnych z naciskiem na efekty ekonomiczne.

Rozwój województwa warmińsko - mazurskiego w oparciu o powyższe priorytety, realizowany będzie z poszanowaniem środowiska przyrodniczego, jako czynnika determinującego zachowania przedsiębiorców, postawy społeczne, charakter i rodzaje relacji między człowiekiem a gospodarką

Celem głównym strategii jest:

Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy.

Uzasadnienie celu głównego wymienia obszary przygraniczne, do których należy Gmina Bartoszyce jako kluczowe obszary interwencji w działaniach:

- budujących spójność terytorialną przez wsparcie obszarów peryferyzacji społeczno-gospodarczej, przygranicznych,
- współpracy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, który jest dla Warmii i Mazur ważnym i naturalnym, z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo, partnerem międzynarodowym, poprzez wykorzystanie możliwości osiągania wspólnych korzyści gospodarczych. Do przewidywanych działań należą tu: wsparcie inicjatyw proeksportowych, współrealizacja przedsięwzięć kulturalnych, współpraca w strefie przygranicznej (z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej), m.in. w obszarze transgranicznym, kreowanie międzynarodowych produktów turystycznych oraz powiązań

transportowych, oraz rozwój kształcenia w zawodach (rzemiosłach) tradycyjnych, opartych o specyficzne zasoby gospodarcze.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko - Mazurskiego koncentruje planowane działania na 9 Obszarów Strategicznych Interwencji. Są to obszary koncentrujące działania na płaszczyznach szczególnych potencjałów i problemów rozwojowych.

Gmina wiejska Bartoszyce została ujęta w 3 z 9 obszarów:

OSI - NOWOCZESNA WIEŚ - wzrost konkurencyjności obszarów oferujących najlepsze warunki dla produkcji żywności wysokiej jakości oraz wzrostu produktywności produkcji rolniczej.

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost specjalizacji w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości bazującej na regionalnych zasobach przyrodniczych, wspierającej poziom dochodów mieszkańców regionu; wzrost współpracy biznesowej, a także aktywności promocyjnej i targowej; wzrost przedsiębiorczości.

OSI - OBSZARY PERYFERYZACJI SPOŁECZNO - GOSPODARCZEJ - spójność terytorialna województwa warmińsko - mazurskiego.

Oczekiwane efekty interwencji: podniesienie poziomu kapitału społecznego; rozwój organizacji pozarządowych, aktywizacji społecznej i działań w zakresie ekonomii społecznej; wzrost atrakcyjności turystycznej i efektywna promocja produktów turystycznych; lepsze wykorzystanie walorów przyrodniczych dla aktywizacji społeczno-gospodarczej.

OSI - OBSZARY PRZYGRANICZNE - nawarstwienie różnorodnych problemów społeczno-gospodarczych w obszarze przygranicznym.

Oczekiwane efekty interwencji: intensyfikacja współpracy międzynarodowej; wykorzystanie szans wynikających z małego ruchu przygranicznego (aktywizacja społeczna i gospodarcza); wzrost przedsiębiorczości; poprawa powiązań komunikacyjnych w pasie przygranicznym; utworzenie i wypromowanie produktów turystycznych.

Schemat I Tabela powiązań strategicznych dokumentów planistycznych

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „EUROPA 2020”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030 – trzecia fala nowoczesności”

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025

8 strategii branżowych:

- Rozwoju transportu
- Rozwoju bezpieczeństwa narodowego RP
- Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko
- Rozwoju kapitału społecznego
- Innowacyjności i efektywności gospodarki
- Zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa
- Rozwoju kapitału ludzkiego
- Sprawne państwo

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego

źródło: opracowanie własne

I.4. REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO NA LATA 2014 – 2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 – 2020 to dokument strategiczny określający priorytetowe kanały przepływu unijnego funduszu rozwoju regionalnego i funduszu społecznego na obszar województwa warmińsko - mazurskiego.

RPO WiM 2014-2020 jest dokumentem, który zastępuje Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013 i w pewnej części kontynuatorem przyjętych kierunków. Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego skupia się na obszarach :

- warmińsko-mazurskiej gospodarki i kształceniu dla niej kadr,
- zmiany sytuacji na rynku pracy,
- poprawie dostępu do usług publicznych,
- energii i efektywności energetycznej,
- środowiska przyrodniczego,
- kultury i dziedzictwa,
- wypełniania luk w systemie transportowym,
- rewitalizacji miast i ich ubogich społeczności,
- ograniczania ubóstwa w regionie,
- lepszego dostępu do usług publicznych.

Fundusze Europejskie przeznaczone na poszczególne priorytety inwestycyjne programu przyczyniać się będą do zwiększania dochodów województwa (unikac się będzie finansowania projektów, generujących nadmierne koszty utrzymania) oraz do wzrostu zatrudnienia.

Powstawanie miejsc pracy jako zasada horyzontalna znajdzie odzwierciedlenie (tam, gdzie to możliwe) w kryteriach wyboru projektów z odstępstwem w przypadku priorytetu inwestycyjnego. Priorytety rozwojowe województwa wyznaczają kierowane wielkości środków na konkretne zagadnienia. Na ich czele znajduje się wsparcie gospodarki. Przestrzeń do aplikowania o środki przez przedsiębiorstwa została otwarta w kilku osiach priorytetowych Programu.

Przedsięwzięcia rozwojowe w ramach RPO WiM 2014-2020 lokowane będą tak w miastach jak i na terenach wiejskich, przy czym co najmniej 11% środków przeznaczonych będzie na rozwój obszarów wiejskich. Odpowiednio dobrane kryteria „dostępu” zapewnią równe szanse projektom „miejskim” jak i „wiejskim”.

Realizacja projektów na terenach wiejskich przyczyniać się będzie do wyrównywania ich szans rozwojowych i zmian strukturalnych. Kontekst regionalny głównego celu strategii rozwoju województwa premiuje projekty realizowane w ramach sieci instytucji, przedsiębiorstw lub też w partnerstwie jako sposób na zwiększenie efektywności działania i budowanie w regionie klimatu do współpracy. Stąd RPO WiM 2014-2020 zapewni preferencje tego rodzaju projektom.

Budowanie społeczeństwa informacyjnego na Warmii i Mazurach kontynuowane będzie głównie poprzez wsparcie projektów w ramach budżetu osi priorytetowej Programu Cyfrowy region. Wzmocni to fakt, że wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) będzie uwzględniana jako zasada horyzontalna przy wyborze projektów, co oznacza odpowiednio dobrane kryterium wyboru projektów promujące rozwiązania wykorzystujące te technologie.

Wpisanie Gminy Bartoszyce do 3 obszarów strategicznej interwencji skutkuje specjalnymi preferencjami dla projektów realizowanych w następujących priorytetach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 - 2020:

- 1) Priorytet inwestycyjny 7d - „Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu” - preferencja dla OSI Obszary przygraniczne,
- 2) Priorytet inwestycyjny 8iv „Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę” (wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia, wspieranie aktywizacji zawodowej osób wchodzących bądź powracających na rynek pracy po urloпах macierzyńskich, rodzicielskich oraz wychowawczych) - preferencja dla OSI Obszary przygraniczne, obszary peryferyzacji społeczno - gospodarczej,
- 3) Priorytet inwestycyjny 9a - „Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych” - preferencja dla OSI obszary peryferyzacji społeczno - gospodarczej,

- 4) Priorytet inwestycyjny 10a - „Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej” - preferencja dla OSI Obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej.

I.5. PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014 – 2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 jest dokumentem określającym unijne i krajowe priorytety rozwoju obszarów wiejskich, mające na celu wzmocnienie konkurencyjności rolnictwa i podniesienie jakości życia na wsi. Wskazuje zakresy działań dedykowanych do silnych, wielkoobszarowych gospodarstw rolnych, ale przede wszystkim działania mające wzmocnić małe i średnie rolnictwo poprzez wykorzystanie bioróżnorodności, niezwykłych walorów ekologicznych polskiej wsi, innowacje, współpracę rolników i instytucji wspierających oraz rozwój działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Do działań PROW 2014 – 2020, mogących wymiernie wpłynąć na podniesienie jakości życia na obszarze Gminy Bartoszyce należą:

- 1) Transfer wiedzy i działalność informacyjna poprzez szkolenia zawodowe, nabywanie umiejętności, demonstracyjne działania informacyjne, których efektem ma być wyższy udział działań innowacyjnych, wzmocnienie powiązań między rolnictwem, leśnictwem a badaniami.
- 2) Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw – wypracowanie mechanizmów doradztwa, które będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb rolników, grup rolników, producentów lasów.
- 3) Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych – wsparcie dla nowych uczestników systemów jakości oraz na prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych – wspieranie finansowe organizacji krótkich łańcuchów dostaw żywności, w tym przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów rolnych, promowanie dobrostanu zwierząt i zarządzania ryzykiem w rolnictwie. Szczególnie ważnym elementem działania, odpowiadającym na zidentyfikowane potrzeby mieszkańców Gminy Bartoszyce jest poprawa konkurencyjności rolnictwa poprzez lepsze zintegrowanie z łańcuchem rolno – spożywczym systemami jakości, krótkimi cyklami dostaw, organizację grup producenckich i sieci współpracy.
- 4) Inwestycje w środki trwałe – dofinansowanie nakładów inwestycyjnych w gospodarstwach rolnych, służących ich modernizacji, w celu podniesienia konkurencyjności, rentowności, wdrożenia technologii innowacyjnych w rolnictwie i leśnictwie.
- 5) Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych.
- 6) Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej poprzez wsparcie rozpoczynania działalności gospodarczej przez młodych rolników (premie dla młodych rolników), wsparcie uruchamiania działalności pozarolniczej (premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej), pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez małe gospodarstwa rolne, płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa oraz wsparcie rozwijania sektora usług rolniczych.
- 7) **Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich – działanie dedykowane głównie samorządom lokalnym, którego celem jest zabezpieczenie najważniejszych potrzeb infrastrukturalnych na wsi. Dofinansowaniem objęte zostaną inwestycje w gospodarkę wodno – ściekową, budowa lub modernizacja dróg lokalnych, odnawianie obiektów**

zabytkowych, lub charakterystycznych dla budownictwa w regionie, inwestycje w obiekty **małej infrastruktury świadczące o tożsamości kulturowej i specyfice regionu oraz inwestycje w energię odnawialną i infrastrukturę handlową (targowiska).**

- 8) Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów.
- 9) Tworzenie grup i organizacji producentów – powodzenie działania, mającego integrować producentów rolnych i sektor leśny we wspólnym tworzeniu kanałów sprzedażowych, wspólnym przygotowaniu sprzedaży, rozwijaniu umiejętności biznesowych, marketingowych, wdrażaniu innowacji, determinuje podniesienie konkurencyjności i rentowności w Gminie Bartoszyce.
- 10) Działanie rolnośrodowiskowo – klimatyczne, rolnictwo ekologiczne i płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami – zrównoważone gospodarowanie nawozami, ochrona wód i gleb, cennych siedlisk przyrodniczych, przechodzenie rolników na gospodarowanie ekologiczne, bez chemii rolnej, weterynaryjnej i spożywczej. Wsparcie działań środowiskowych w rolnictwie szczególnie ważne w Gminie Bartoszyce dla zachowania i wykorzystania walorów obszarów ochrony przyrodniczej, w tym obszarów Natura 2000.
- 11) Współpraca – działania mające na celu wsparcie nowych produktów, praktyk, powiązań na obszarach wiejskich poprzez finansowanie funkcjonowania Grup Operacyjnych na Rzecz Innowacji, tworzonych na poziomie mikroregionów. Udział rolników, organizacji otoczenia biznesu i obsługi rolnictwa w mikroregionalnej grupie na rzecz innowacji ma szansę wdrożyć innowacje technologiczne w rolnictwie Gminy Bartoszyce.
- 12) **Rozwój lokalny kierowany przez społeczność – działanie wdrażane za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania „Warmiński Zakątek”, której członkiem jest Gmina Bartoszyce i które służy przede wszystkim wzmocnieniu przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, wsparciu rozwoju przedsiębiorczości wśród osób z grup defaworyzowanych, o utrudnionym dostępie do rynku pracy. W ramach działania finansowane będą również przedsięwzięcia samorządu lokalnego, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych w obszarze rozwijania rynków zbytu, zachowania dziedzictwa lokalnego, rozwoju infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej. Na podstawie doświadczenia w pozyskiwaniu funduszy w ramach leader w okresie 2007 – 2013, należy spodziewać się dużej aktywności samorządu lokalnego w absorbowaniu środków, ale przede wszystkim należy stymulować lokalne organizacje pozarządowe i inicjatywy nieformalne do aktywności projektowej.**

Tabele powiązań wymienionych dokumentów strategicznych oraz kluczowych Programów Operacyjnych z założeniami niniejszej strategii zamieszczono w rozdziale IV.3. niniejszego dokumentu.

II. SPECYFIKA OBSZARU

Niniejszy rozdział ma charakter syntetyczny, zawierający aktualne dane statystyczne, dotyczące Gminy Wiejskiej Bartoszyce.

II.1. RYS HISTORYCZNY GMINY

Pierwsze ślady osadnictwa na terenie Gminy Bartoszyce pochodzą z epoki kamienia, a dokładniej z młodszej epoki kamienia – neolitu (nawet 10 tys. lat temu). W odpowiedzi na przejście od koczowniczego, do osiadłego trybu życia pojawiły się takie rozwiązania jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp. Większe skupiska ludzkie z okresu neolitu na terenie Gminy wiążą się z kulturą pucharów lejkowatych (kultura występująca w Europie między 3700 – 1900 p.n.e.). Ludność zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach naturalnych wzniesień. Charakterystyczną cechą ludności tej kultury były obrządki pogrzebowe w postaci długich do 130 metrów i trójkątnych (o podstawie do 15 metrów) kopców grobowych obstawionych wielkimi kamieniami.

Z upowszechnieniem się nowego materiału brązu (epoka brązu) wiązał się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny obszaru Gminy Bartoszyce. Rejon zamieszkały był przez ludność kultury zachodniobałtyjskich. Cechą charakterystyczną tej kultury było upowszechnienie się zwyczaju budowania kurhanów zmarłym oraz powstanie sieci osiedli obronnych, głównie wyżynnych, częste występowanie narzędzi kamiennych, kościanych naczyń o kulistych dnach, półdzikiej hodowli zwierząt, a także (potwierdzone) kontakty dalekosiężne, które wyrażały się bogactwem zabytków metalowych, ozdób i częściami stroju należącymi do szeroko pojętej kultury germańskiej. Cmentarzyska kurhanowe z epoki brązu znane są z okolic miejscowości Głomno.

Początek wieku IV p.n.e. związany był z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca (epoka żelaza), ujednoczenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. W tym okresie charakterystyczny był dalszy rozwój kultury kurhanów zachodniobałtyjskich. Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Rozpoczął się okres wędrówek ludów (np. cmentarzysko w miejscowości Ardapy). Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na większości ziemiach polskich.

Dzisiejszy obszar Gminy Bartoszyce położony jest na terytorium późniejszego osadnictwa ludów bałtyjskich (kultura pruska). Prusowie (dokładnie plemiona Natangów i Bartów) przybyli na ten obszar najprawdopodobniej około VI-V w p.n.e. z obszaru środkowej Rusi z dorzeczy rzek Dniepr i Wołga. Ludy pruskie zamieszkiwały i władały terenami dzisiejszej Gminy Bartoszyce do 1230 roku. Próby nawracania Prusów na chrześcijaństwo (Św. Wojciech – 997 r., Św. Brunon – 1009 r.) nie powiodły się i dopiero Niemiecki Zakon Szpitalny im. Najświętszej Marii Panny sprowadzony na przygraniczne tereny przez Konrada Mazowieckiego w 1230 roku dokonał skutecznej chrystianizacji terenu. Pojawienie się Krzyżaków oraz trwająca od 1233r przez pięćdziesiąt lat krucjata całkowicie przerwały osadnictwo pruskie.

Osadnictwo na terenach Gminy Bartoszyce badane było na ośmiu stanowiskach archeologicznych:

- 1) st. I w miejscowości Ardapy - grodzisko cyplowe z wczesnego średniowiecza (wpisane do rejestru zabytków nr rej. zab. C-220 w dniu 10.12.1996r.),
- 2) st. I w miejscowości Bezledy – grodzisko półwyspowe z wczesnego średniowiecza (Nr rej. zab. C-108 z dnia 04.12.1972 r.),
- 3) st. I w miejscowości Drawa – grodzisko cyplowe z późnego średniowiecza (Nr rej. zab. C-216 z dnia 30.09.1996 r.),
- 4) st. I w miejscowości Galiny – grodzisko cyplowe wieloczołowe z wczesnego średniowiecza (Nr rej. zab. C-221 z dnia 18.12.1996 r.),
- 5) st. II w miejscowości Galiny – grodzisko stożkowe z późnego średniowiecza (Nr rej. zab. C-222 z dnia 18.12.1996 r.),
- 6) st. I w miejscowości Głomno – kurhan starożytny wraz z cmentarzem nowożytnym (Nr rej. zab. C-215 z dnia 30.09.1996 r.),
- 7) st. I w miejscowości Wirwilty – grodzisko z wczesnego średniowiecza (Nr rej. zab. C-217 z dnia 19.06.2011 r.),
- 8) st. I w miejscowości Ciemna Wola – grodzisko starożytne, nizinne, stożkowe (Nr rej. zab. C-214 z dnia 30.09.1996 r.).

Zakon Krzyżacki wprowadził na podbitych terenach własną administrację, dzieląc go na komturstwa. Większość miejscowości w gminie była lokowana przez Zakon i posiada głównie XIV i XV-wieczną metrykę. Mimo takiego dziedzictwa tereny te zasiedlane były (oprócz rdzennych plemion Prusów) nie tylko przez ludność pochodzenia niemieckiego (prawdopodobnie ze Śląska), ale również przez ludność polską, głównie na wsiach. Wśród lokowanych i zakładanych wtedy wsi warto wymienić: Barciszewo, utworzone na miejscu dawnej warowni pruskiej Bezledy, a także Galiny, Kinkajmy, Krawczyki, Łabędnik, Łojdy, Osiekę, Połęczę, Rodnowo, Spytajny, Taplikajmy, Wirwilty i Wojciechy.

Największy rozkwit gospodarczej potęgi tereny dzisiejszej Gminy Bartoszyce osiągnęły w wiekach XVI i XVII, kiedy po upadku Zakonu Krzyżackiego weszły w tereny polskiego obszaru gospodarczego. Warte odnotowania jest, że w okresie największego rozkwitu miasta i Gminy Bartoszyce nie tylko miasto było ośrodkiem kultury, zwłaszcza umysłowej. Rezydencje magnackie położone na terenie Gminy odgrywały bardzo ważną rolę w rozwoju nauki, sztuki i kultury, a ich właściciele byli mecenasami literatury i sztuki.

Złoty wiek tych terenów trwał aż do wieku XIX, kiedy to zarówno Bartoszyce jak i zaopatrujące je okoliczne wsie straciły na ważności na rzecz innych polskich miast. Stąd też najważniejsze, najbardziej rozpoznawalne i zachowane zabytki w Gminie pochodzą z okresu od XVI do XIX wieku.

II.2. POŁOŻENIE

Gmina wiejska Bartoszyce położona jest w województwie warmińsko – mazurskim w jego północnej części w powiecie bartoszyckim. Obejmuje obszar 427,82 km². Jest jedną z największych powierzchniowo gmin w województwie warmińsko - mazurskim.

Od zachodu graniczy z Gminą Górowo Iławeckie, od południa z Gminą Lidzbark Warmiński, Gminą Kiwity i Gminą Bisztynek, od wschodu z Gminą Sępopol. Północną granicę Gminy stanowi granica państwowa z Rosją (obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej). Gmina graniczy również z Gminą miejską Bartoszyce.

Według podziału fizyczno – geograficznego Polski wg. J. Kondrackiego Gmina Bartoszyce położona jest w Pasie Pobrzeży Bałtyckich, w regionie Niziny Staropruskiej, mezoregionie niziny Sępopolskiej. Południowa część Gminy położona jest w Pasie Pojezierzy Bałtyckich, w regionie Pojezierza Mazurskiego, mezoregionie Pojezierza Olsztyńskiego.

Nizina Sępopolska stanowi rozległą nieckę, która wznosi się na obrzeżu do 80 -100 mnpm i obniża ku środkowi do 40 - 50 mnpm. Cechy charakterystyczne regionu to: urodzajna pokrywa glebowa, prawie zupełny brak jezior (wyjątek: jezioro Kinkajmskie), równinny krajobraz urozmaicony dolinami rzecznyymi i niewielkimi spadkami terenu. Ośią hydrograficzną terenu jest rzeka Łyna - największa rzeka województwa .

W skład Gminy wchodzi 110 miejscowości, w tym 58 o statusie wsi.

Przez teren Gminy przebiegają drogi:

- droga krajowa nr 51 — na odcinku granica państwa – Bezledy – Olsztyn, z czego na terenie gminy (granica państwa – Bezledy – Bartoszyce - Osieka-granica gminy) ,
- droga krajowa nr 57 — Bartoszyce – Biskupiec – Szczytno – Pułtusk z czego na terenie gminy odcinek: Bartoszyce – Minty – Galiny-granica gminy,
- droga wojewódzka nr 512 Pieniężno – Górowo Iławeckie – Bartoszyce, z czego na terenie gminy odcinek: Bartoszyce – Spytajny – Tolko - Wojciechy-granica gminy;
- droga wojewódzka nr 592 Bartoszyce – Korsze, z czego na terenie gminy odcinek: Bartoszyce – Kinkajmy – Maszewy - Łabędnik-granica gminy.

Poprzez bliskość położenia i dobre skomunikowanie drogowe z granicą państwa Gmina Bartoszyce posiada dobre, dogodne warunki rozwoju ekonomicznego Gminy

Tabela nr 1 Wykaz dróg powiatowych na terenie Gminy Bartoszyce:

L.P	NOWY NUMER DROGI	PRZEBIEG DROGI
1	2	3
1	1354 N	Glądy - Pieszkowo – Tolko
2	1384 N	Solno – Bezledy
3	1386 N	Kicina – Piasek – Bezledy – Łoskajmy
4	1388 N	Toplikajmy – Barciszewo – Markiny – droga krajowa nr 51
5	1390 N	Droga wojewódzka nr 512 – Liski – Sępopol
6	1392 N	Bartoszyce – Szylina – Smolanka
7	1394 N	Sępopol – Dietrzychowo – Gierkiny
8	1400 N	Krekole – Galiny – Maszewy
9	1402 N	Kosy – Bajdyty
10	1521 N	Droga powiatowa nr 1386 N Barciszewo – Wojciechy
11	1539 N	Lejdy – Bezledy
12	1541 N	Kosty – Wajsnory – Rodnowo – Kotowo – Rogóż
13	1553 N	Posłusze – Baśze
14	1557 N	Sprytajny – Adrapy
15	1559 N	Bartoszyce – Perkujki – Osieka – Galiny
16	1561 N	Droga krajowa nr 57 (Galiny) – Trutnowo – Wozławki
17	1563 N	Sędławki – Wardomy
18	1569 N	Wiatrowiec – Łabędnik
19	1958 N	Maszewy – Gruda
20	1960 N	Wyreba – Kiersity – Tolko
21	1981 N	Droga wojewódzka nr 592 (Kowalewo) – Łędlawki

źródło: strona internetowa Zarządu Dróg Powiatowych w Dąbrowie <http://zdpdabrowa.pl/strona4.html>

Tabela nr 2 Wykaz dróg gminnych Gminy Bartoszyce:

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi
1	120001N	Piersele – dr. kraj. nr 51
2	120002N	Żydowo – Zawiersze
3	120003N	gr. gm. – Merguny – dr. pow. nr 1386 N
4	120004N	Kiersyty – Sortławki
5	120005N	Gr. Gm. – Szczeciny – Wargielity – Wojciechy
6	120007N	Wojtowo – Burkarty
7	120008N	Wojciechy – Rodnowo
8	120009N	Borki Małe – dr. Woj. nr 512
9	120012N	Dr. Kraj. nr 51 – Wiplawki – Nalikajmy – dr. Woj. nr 512
10	120015N	Łojdy – dr. Kraj. nr 51
11	120016N	Bartoszyce – Osieka kol.
12	120017N	Połącze (wieś)
13	120018N	Dr. Gm. Nr 120016N – Płęsy – dr. Kraj. nr 51
14	120019N	Krawczyki – Klekotki
15	120020N	Krawczyki – Szwarunki
16	120021N	Szwarunki – dr. Gm. Nr 120020 N
17	120022N	Dr. Gm. Nr 120020 N – dr. Kraj. nr 57
18	120023N	Parkoszewo – Łapkziejmy
19	120024N	Nowe Witki – dr. Woj. nr 512 (Żydowo)
20	120027N	Szylina Mała (wieś)
21	120030N	Dr. Woj. nr 592 – Gile

22	120031N	Dr. Kraj nr 57 – Brzostkowo
23	120032N	Galiny kol. – dr. Kraj. nr 57
24	120033N	Dr. Kraj. nr 57 – Borki Sędrowskie – Gromki
25	120035N	Sokolica – gr. Gm (Różyna)
26	120036N	Sokolica – Spurgle
27	120038N	Drawa - dr. Woj. nr 592
28	120039N	Skitno (wieś)

źródło: dane Urzędu Gminy Bartoszyce

II.3. OTOCZENIE PRZYRODNICZE

Gmina Bartoszyce według podziału geobotaniczno–regionalnego położona jest w Dziale Pomorskim, o znacznym udziale zbiorowisk o subatlantyckim typie zasięgu, charakteryzującym się występowaniem lasów liściastych, łąk (lasów dębowo – grabowych), acidofilnych lasów dębowych, kontynentalnych lasów sosnowych i niżowych buczyn.

Do pospolitych gatunków roślin, występujących na terenie Gminy należy zaliczyć: trzcinę pospolitą, pałkę wąskolistną i szerokolistną, rdestnicę, moczarkę kanadyjską, grzybień biały, grażel żółty. Do gatunków rzadkich i chronionych należy zaliczyć malinę moroszkę, wawrzynka wilczydełko, podrzenia żebrowca, pełnika europejskiego i lepnice litewską.

Na terenie Nadleśnictwa Górowo Iławeckie i Nadleśnictwa Bartoszyce występuje licznie sarna, dzik, daniel, jelen i łos. Wśród mniejszych ssaków wymienić należy borsuka, lisa, wiewiórkę, jeża, kunę, wydrę, tchórza, orkę amerykańską, bobra. Najliczniejszą grupę zwierząt zasiedlających Gminę Bartoszyce stanowią ptaki, na czele z bocianem białym i czarnym, kanią czarną i rudą, orlikiem krzykliwym, orłem bielikiem, dzięciołem średnim, puchaczem, bąkiem, czapłą siwą, błotniakiem zbożowym, żurawiem.

Na obszarze Gminy Bartoszyce występują następujące obszary ochrony przyrodniczej o łącznej powierzchni 4 571,10 hektara, a więc 10,7% powierzchni całej Gminy.

Należą do nich:

- obszary chronionego krajobrazu – 4 562,8 ha,
- użytki ekologiczne – 8,3 ha,
- pomniki przyrody – 62 sztuki.

Ponadto na terenie Gminy znajdują się 2 obszary chronione w ramach sieci Natura 2000.

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Elmy o powierzchni 8,9 tys. hektarów, obejmuje obszar od granicy państwa z granicą Gminy Bartoszyce przez teren gmin: Bartoszyce, Górowo Iławeckie i Lidzbark Warmiński.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Łyny o powierzchni 16,4 tys. hektarów, położony jest na terenie powiatu olsztyńskiego, lidzbarskiego oraz bartoszyckiego (Sępopol, Bartoszyce).

Oba obszary obejmują czynną ochronę:

- a) ekosystemów leśnych: trwałość systemów leśnych i ich zrównoważone eksploatawanie, inicjowanie i utwalanie naturalnego odnowienia lub odnowień gatunkami rodzimymi, zwiększanie udziału gatunków domieszkowych i biocenotycznych, pozostawianie drzew o charakterze pomnikowym, przestojów, drzew dziuplastych, zwiększanie obszaru drzewostanami, ze szczególnym uwzględnieniem zwartych kompleksów leśnych, utrzymanie poziomu wód gruntowych, budowa zbiorników małej retencji, utrzymanie śródleśnych cieków, mokradeł, polan, torfowisk oraz wrzosowisk, wykorzystanie lasów dla celów rekreacyjno – krajoznawczych i edukacyjnych w oparciu o wyznaczone szlaki turystyczne oraz istniejące i nowe ścieżki edukacyjno – przyrodnicze wyposażone w elementy infrastruktury szarmonizowanej z otoczeniem,
- b) ekosystemów łądowych: przeciwdziałanie zarastaniu łąk, pastwisk i torfowisk, dominacja gospodarstw rolnych prowadzących gospodarkę mieszaną, promowanie turystyki i rolnictwa ekologicznego, utrzymanie trwałych użytków zielonych, preferowanie ochrony roślin metodami biologicznymi, ochrona zieleni wiejskiej: zakrzewień, parków wiejskich, zachowanie obszarów wolno – błotnych,
- c) ekosystemów wodnych: zachowanie i ochrona zbiorników wód powierzchniowych wraz z pasem roślinności okalającej, tworzenie pasów zadrzewień i zakrzewień wokół zbiorników wodnych, utrzymanie drzew, ograniczanie działań powodujących obniżanie zwierciadła wody, zwiększanie retencji wodnej.

OBSZARY CHRONIONE W RAMACH SIECI NATURA 2000

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „OSTOJA WARMIŃSKA”(PB280015):powierzchnia 142,02 tys. ha. Obszar ochrony bociana białego, który osiąga tu największą liczebność i największe zagęszczenie w kraju (71 par na 100 km²), a także rzadkich w kraju: orlika krzykliwego, żurawia, gadożera i łabędzia krzykliwego. Ponadto na obszarze występują 93 gatunki ptaków waloryzujące obszary Natura 2000. Obszar zajmuje ponad połowę powierzchni Gminy. Ważnym aspektem obszaru jest jego położenie na trasie migracji ptactwa z obszaru Europy północnej na południe oraz ze wschodu na zachód. Korytarz migracyjny ma charakter ogólnoeuropejski.

Na poziomie Gminy Bartoszyce dokumentem prawnym zapewniającym ochronę przyrodniczą obszaru Ostoi Warmińskiej jest Uchwała nr X/52/2011 z dnia 17 czerwca 2011 roku Rady Gminy Bartoszyce w sprawie zmian Studium i kierunków zagospodarowania Gminy Bartoszyce, która wprowadza zakaz podejmowania działań mogących pogorszyć stan siedlisk:

- zakaz wprowadzania wielkopowierzchniowych i wieloletnich upraw roślin energetycznych,
- nakaz przeprowadzenia szczegółowej inwentaryzacji ornitologicznej na obszarze projektowanych elektrowni wodnych w miejscowościach Smolanka i Ardapy,
- wstrzymanie wydawania pozwoleń na lokalizację farm wiatrowych,
- promowanie pozyskiwania energii ze źródeł alternatywnych, w tym elektrowni wodnych, energii słonecznej, biogazowni.

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Torfowiska źródliskowe koło Łabędnika” (PLH280047):powierzchnia 27 ha. Obszar położony na Równinie Sępolskiej, obejmujący dwa torfowiska źródliskowe otoczone użytkami zielonymi. Lokalizacja torfowisk: 1,5 km. na wschód od wsi Sokolica położone jest torfowisko kopułowe z wyróżniającym się drzewostanem olszy czarnej i szarej, jesionem wyniosłym, dzikim bzem czarnym i wierzbą szarą. Na kopule występuje źródliskowy zbiornik wodny. Drugie torfowisko położone w bezpośrednim sąsiedztwie osady Spurgle reprezentuje typ wiszący o deniwelacji 15 metrów i licznymi źródłami na grząskim zboczu, z porzeczką czarną, sitowiem leśnym i chmielem zwyczajnym. Z rzadszych gatunków roślin występują tu między innymi: kruszczyk błotny, listeria jajowata, jaskier wielki, bniec czerwony, trędownik skrzydlaty, rzeżucha gorzka typowa oraz mech żebrowiec paprociowy.

UŻYTKI EKOLOGICZNE W GMINIE BARTOSZYCE:

- 1) Rosiczka koło Węgoryt – typ użytku torfowiskowy, powierzchnia 0,38 ha,
- 2) Rosiczka koło Żydowa – typ użytku torfowiskowy, powierzchnia 0,95 ha,
- 3) Torfowisko źródliskowe Sokolica – typ użytku torfowiskowy, powierzchnia 3,33 ha, dodatkowa ochrona jako Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000,
- 4) Torfowisko źródliskowe Spurgle– typ użytku torfowiskowy, powierzchnia 3,63 ha, dodatkowa ochrona jako Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000.

LASY W GMINIE BARTOSZYCE

Udział obszarów leśnych w powierzchni Gminy Bartoszyce wynosi 18,9% i obejmuje głównie rozproszoną strukturę leśną. Lesistość Gminy jest niższa średnia lesistość powiatu (23,1%). Aż 82,7% gruntów leśnych stanowi własność skarbu państwa, zarządzaną przez Nadleśnictwo Bartoszyce i Nadleśnictwo Górowo Iławeckie.

Cechą charakterystyczną powierzchni leśnych jest bardzo wysoka żyzność o stosunkowo dużej różnorodności siedliskowej i gatunkowej drzewostanów. Dominujące gatunki drzew to: brzoza brodawkowata, dąb szypułkowy, świerk, sosna zwyczajna, olsza czarna, modrzew i buk.

Zarówno drzewostany dębowe, brzozowe, modrzewiowe, jesionowe jak i lipowe (lipa drobnolistna) cechuje wysoka wartość techniczna. Wyznaczone zostały również kompleksy leśne o szczególnych walorach przyrodniczych:

- lasy będące ostojami zagrożonych i ginących gatunków – strefy ochrony ścisłej ptaków: orlika krzykliwego, bielika, kani czarnej, bociana czarnego, użytki ekologiczne,
- kompleksy leśne odgrywające szczególną rolę w krajobrazie,
- obszary obejmujące ekosystemy: bór bagienny sosnowy, brzezina bagienna, borealna świerczyna na torfie, żyzna buczyna,
- lasy wodnochronne, utworzone w celu ochrony siedlisk wilgotnych i zachowania ich zdolności retencyjnych,
- lasy glebochronne.

POMNIKI PRZYRODY

Znacząca większość spośród 62 pomników przyrody, zlokalizowanych na obszarze Gminy Bartoszyce to ogromne drzewa dębu szypułkowego, lipy drobnolistnej, modrzewia europejskiego, buka

pospolitego, daglezi zielonej, brzozy brodawkowej. Ponadto pomnikiem przyrody jest aleja lipowa w Łęgu oraz głaz granitowy w Ciemnej Woli.

SIEĆ ECONET

Na obszarze Gminy Bartoszyce znajduje się korytarz ECONET - PL, biegnący wzdłuż doliny Łyny i stanowiący cenny przyrodniczo i krajobrazowo obszar migracji zwierząt. Swobodna wymiana pomiędzy populacjami pozwala na migrację gatunków niewystępujących dotychczas na obszarze Gminy i wzbogacając różnorodność na poziomie gatunkowym.

ZIELONE PŁUCA POLSKI

Obszar całej Gminy objęty jest porozumieniem działań na rzecz ekorozwoju Zielone Płuca Polski. Zielone Płuca Polski są unikatowym obszarem, który może stać się polskim swoistym „towarem” eksportowym. Cechy wyróżniające ten obszar stanowią szczególny, złożony produkt.

Tworzą go:

- niska gęstość zaludnienia dostosowana do warunków naturalnych;
- zrównoważona sieć osadnicza;
- spokój i czyste powietrze;
- dobra jakość środowiska przyrodniczego;
- unikatowa różnorodność systemu przyrodniczego;
- atrakcyjne kompleksy lasów, jezior i użytków zielonych;
- możliwość obcowania z przyrodą nie zmienioną przez cywilizację;
- bogactwo oraz różnorodność kultur i obyczajów;
- dobra tradycyjna kuchnia;
- rozwijająca się infrastruktura usługowa;
- potencjał akademicki;
- dobre warunki do produkcji zdrowej żywności i lokalizacji „czystego przemysłu”.

ZASOBY WODNE

Obszar Gminy Bartoszyce położony jest w zlewisku Zalewu Wiślanego, w doliny rzeki Pregoty a od północnej strony w dorzeczu rzeki Prochładnej (Świeżej). Największą rzeką przepływającą przez Gminę z południowego zachodu na północny zachód jest rzeka Łyna, będąca dopływem Pregoty.

Łyna ma długość całkowitą 263,7 km; jest największą rzeką województwa warmińsko – mazurskiego. Jest typową rzeką pojezierną z fragmentami leniwie płynącej i meandrującej rzeki tak jak na nizinach, oraz fragmentami przełomu, gdzie przypomina górski strumień. Na terenie Gminy Bartoszyce, w dolnym biegu charakter rzeki zmienia się. Rzeka zwiększa szerokość, a zmniejsza spadek i prędkość. W rzece można spotkać ciekawe i zagrożone wyginięciem owady wodne, a także niezliczone ilości ptaków.

Łyna jest niezwykle walorem przyrodniczym, stwarzającym warunki do rozwoju ekoturystyki, aktywnej rekreacji i oferty spędzania czasu wolnego. Spływy kajakowe Łyną zachwycają

różnorodnością. Trasy kajakowe rozciągają się na długości 23 kilometrów. Stacje wodne znajdują się w miejscowościach: Perkujki z malowniczymi skałkami (stromo opadającymi brzegami na meandrującej rzece), Bartoszcach, Szylinie Małej, Szylinie Wielkiej, Sępopolu i Stopkach.

Prawobrzeżnym dopływem Łyny jest rzeka Pisa Północna o całkowitej długości 35 km, powierzchni zlewni 324 km², przepływająca przez gminy Bartoszyce, Bisztynek i Sępopol. Rzeka ta rozwidła się do jeziora Kinkajmskiego. Jej dopływem jest rzeka Bajdycka Młynówka.

Ponadto przez północną część Gminy Bartoszyce przepływa rzeka Bezleda, będąca prawobrzeżnym dopływem Riezwey.

JEZIORO KINKAJMSKIE

Na terenie Gminy znajduje się jedno większe jezioro – Kinkajmskie, o powierzchni 148 ha. Objętość jeziora: 902,1 tys.m³, średnia głębokość 90 cm, maksymalna 1,7 m. Wody jeziora zasilane są poprzez kanał wodami rzeki Pisa. Linia brzegowa jeziora jest płaska, miejscami pagórkowata, średnio rozwinięta. Dno akwenu jest mało urozmaicone, grząskie i silnie zamulone. Jezioro jest mocno zarośnięte, roślinność zanurzona porasta prawie całą jego powierzchnię. Jest jeziorem linowo – szczupakowym, z zasobnością szczupaka, karasia, lina, karpia, okonia. W okresie jesiennym woda w jeziorze jest opuszczana, w celu przeprowadzania odłowu gospodarczego.

Wykorzystanie turystyczno – rekreacyjne jeziora Kinkajmskiego wymaga znacznych nakładów inwestycyjnych i jest utrudnione ograniczeniami wynikającymi z przepisów dotyczących ochrony przyrody.

ZASOBY PRZYRODNICZE DO ROZWOJU TURYSTYKI

Obok rzeki Łyny i jeziora Kinkajmskiego, walory przyrodnicze eksponowane są na szlakach:

- **ścieżce dydaktycznej „Dębowy Las”** o długości 1,2 km, znajdującej się na terenie Leśnictwa Czarny Las przy drodze Galiny – Krawczyki, w okolicy wsi Galiny. Szlak przebiega przez tereny leśne, wzdłuż brzegu rzeki Pisy. Do atrakcji przyrodniczych należą: wielkie i wiekowe dęby szypułkowe, potężne buki i lipy. Ścieżka wyposażona jest w parking, miejsca wypoczynkowe w postaci zadaszonych stołów z ławkami i miejsce na ognisko.
- **Szlaku Bocianich Gniazd** – przez teren Gminy Bartoszyce przebiega Europejski Szlak Bociana Białego, z miejscowością Lejdy, będącą jedną z większych kolonii ptaka. Okolice wsi są doskonałym miejscem do wicia gniazd, wśród licznych oczek wodnych, śródpolnych bagienek, łąk i pastwisk.
- **3 szlakach rowerowych**
  - Czerwonym na odcinku Bartoszyce - Perkujki - Osieka - Krawczyki - Galiny - Kosy - Węgoryty – Dębiany - Sędławki, z zabytkowymi pałacami i hotelami w Osiece i Galinach, zabytkowymi kościołami, gościnnymi gospodarstwami agroturystycznymi, stadniną koni oraz urokliwym jeziorem Kinkajmskim;
  - Zielonym na odcinku Taplikajmy - Barciszewo - Pilwa - Tolko - Rodnowo - Wajsnory - Wargielity – Barciszewo, z zabytkowymi kościołami, gospodarstwami agroturystycznymi, przepięknymi kompleksami leśnymi;
  - Żółtym na odcinku Solno - Bezledy - Głomno - Bąsze - Nalikajmy - Kiertyny Wielkie - Kiertyny Małe - Bezledy, z zabytkowymi kościołami, ofertą gospodarstwa agroturystycznego, możliwością podglądania bocianów na obszarze Ostoi Warmińskiej.
- **wschodnim szlaku rowerowym Green Velo** - mający blisko 2000 km długości, zostanie uruchomiony pod koniec 2015 r. i będzie najdłuższą trasą rowerową w Polsce. Przebiega przez obszar pięciu województw leżących we wschodniej części kraju: warmińsko-mazurskiego (ok. 420

km), podlaskiego (ok. 592 km), lubelskiego (ok. 351 km), podkarpackiego (ok. 428 km) i świętokrzyskiego (ok. 190 km). Wyjątkowość i różnorodność regionów, przez które prowadzi szlak podkreślają atrakcje turystyczne, zarówno te usytuowane bezpośrednio na trasie, jak i te znajdujące się na obszarze 20-km korytarza po obu stronach trasy. Są wśród nich liczne zabytki stanowiące ważną część polskiego dziedzictwa kulturowego, m.in. katedra we Fromborku, **kompleksy pałacowe i atrakcje przyrodnicze w Gminie Bartoszyce**, zamek w Lidzbarku Warmińskim, kompleks klasztorny w Supraślu, dawne żydowskie miasteczka Tykocin, Chmielnik i Leżajsk, miasta Chełm, Włodawa i Szczepieszyn znane ze swego wielokulturowego dziedzictwa, nadbużańskie sanktuaria różnych wyznań w Kostomłotach, Kodniu i Jabłecznej, starówka w Przemyślu, zamek w Łańcucie, miasto Sandomierz czy ruiny zamku w Ujeździe. Do tego dochodzą miejsca niezwykle cenne przyrodniczo: 5 parków narodowych, 15 parków krajobrazowych, 26 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 36 specjalnych obszarów ochrony siedlisk. Biegnie przez nie 615 km szlaku (31% długości trasy). Niemal 580 km (29% długości trasy) stanowią odcinki prowadzące przez tereny leśne, a 180 km (9% długości trasy) przypada na doliny rzek. Przez bardzo atrakcyjne widokowo wały przeciwpowodziowe i nieczynne nasypy kolejowe szlak wiedzie na ponad 70 km (3% długości trasy). Odcinek trasy **Green Velo przebiegający przez Gminę Bartoszyce położony jest na szlaku pn. Królestwo "Warmia i okolice"** obejmuje **północną część historycznej krainy kulturowej zwanej Warmią oraz tzw. Prusy Dolne. Promocja trasy podkreśla niezwykłość regionu, rodowód, odczytywany w murach ceglanych kościołów, wież zamków gotyckich oraz dawnych rezydencji szlacheckich.**

III. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO - EKONOMICZNA GMINY BARTOSZYCE

Diagnoza społeczno – gospodarcza Gminy Bartoszyce jako jednostki, a także w powiązaniu z danymi statystycznymi dla województwa warmińsko - mazurskiego i kraju została przeprowadzona

w oparciu o wybrane wskaźniki demograficzne i gospodarcze, w celu opracowania danych diagnostycznych.

Obszary diagnostyczne :

- **demografia Gminy** – analiza wskaźników demograficznych i potencjału ludzkiego w rozwoju Gminy,
- **walory miejsca zamieszkania** – stopień zabezpieczenia inwestycyjnego i instytucjonalnego potrzeb Mieszkańców,
- **dziedzictwo przyrodnicze i rozwój przestrzenny gminy** – warunki naturalne położenia Gminy ze szczególnym uwzględnieniem elementów ochrony środowiska,
- **potencjał gospodarczy** – stopień uprzemysłowienia terenu oraz możliwości rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy,
- **turystyka** – określenie zasobów do rozwoju turystyki, ich atrakcyjności do tworzenia komercyjnej oferty turystycznej,
- **budżet gminy** – wpływy do budżetu a inwestycje w Gminie latach poprzednich warunkujące dalszy jej rozwój.

Analizy wskaźnikowej dokonano w oparciu o wskaźniki statystyczne, adekwatne dla poszczególnych obszarów i pozyskane z następujących źródeł danych:

- Bank Danych Lokalnych GUS,
- Urząd Statystyczny w Olsztynie,
- Urząd Gminy w Bartoszycach.

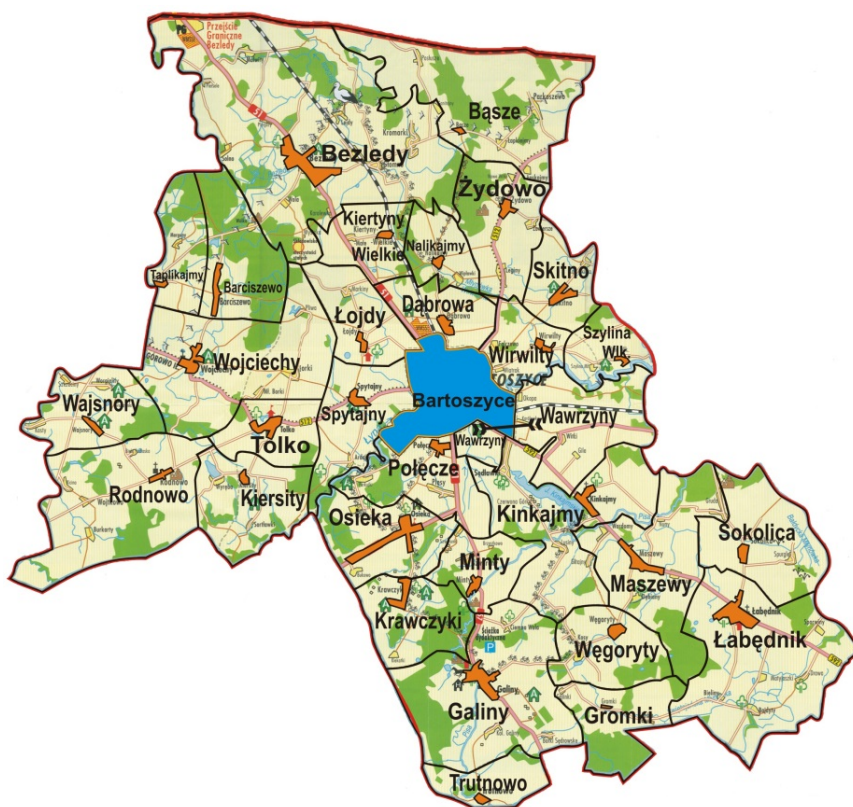
III.1. DEMOGRAFIA GMINY BARTOSZYCE

Analiza danych demograficznych dla Gminy Bartoszyce obejmuje badanie zmian tendencji demograficznych oraz istotnych wskaźników świadczących o liczbie ludności w Gminie.

III.1.1. Wykaz miejscowości Gminy Bartoszyce i przyporządkowania do jednostek pomocniczych Gminy

W skład Gminy wchodzi 110 miejscowości, w tym 58 o statusie wsi.

Rysunek nr 1 Mapa podziału administracyjnego Gminy Bartoszyce

źródło: dane Gminy Bartoszyce

Statut Gminy Bartoszyce (rozdział 8), oraz Uchwała nr XII/124/99 Rady Gminy w Bartoszycach z dnia 28 października 1999 roku w sprawie: utworzenia sołectw, wprowadzają podział Gminy Bartoszyce na 31 sołectw.

Tabela nr 3 Wykaz sołectw Gminy Bartoszyce

Lp.	Sołectwo	Miejscowości wchodzące w skład sołectwa
1.	Barciszewo	Barciszewo, Wólka
2.	Bąsze	Bąsze, Łapkajmy, Łoskajmy, Parkoszewo, Poslusze
3.	Bezledy	Bezledy, Kisity, Głomno, Karolewko, Kromarki, Ganitajny, Lejdy, Styłigi, Molwity, Piergozy, Piersele, Solno, Wola, Wysieka, Żardyny
4.	Dąbrowa	Dąbrowa
5.	Galiny	Borki Sędrowskie, Ciemna Wola, Galiny
6.	Gromki	Galinki, Gromki, Króle
7.	Kiersity	Kiersity, Sortławki, Wyręba
8.	Kiertyny Wielkie	Kiertyny Małe, Kiertyny Wielkie
9.	Kinkajmy	Czerwona Górka, Kinkajmy, Glitajny, Lusiny, Pasaria, Sędławki, Tromity
10.	Krawczyki	Klekotki, Krawczyki

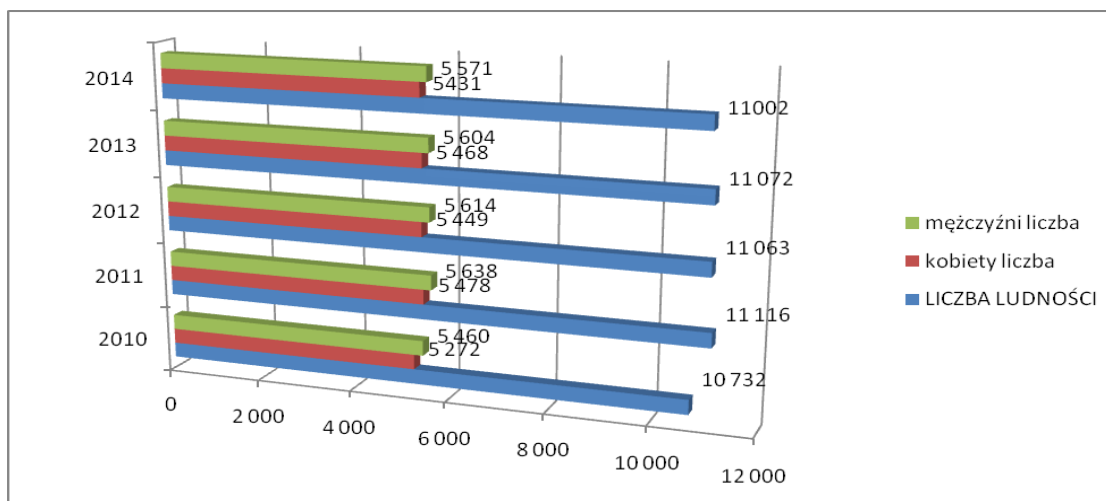
11.	Łabędnik	Bajdyty, Bieliny, Drawa, Matyjaszki, Łabędnik, Sporwiny,
12.	Łojdy	Łojdy, Markiny, Pilwa
13.	Maszewy	Dębiany, Łabędnik Mały, Maszewy, Nuny, Wardomy
14.	Minty	Brzostkowo, Minty, Szwarunki, Szwaruny
15.	Nalikajmy	Nalikajmy, Wiplawki
16.	Osieka	Bukowo, Lipina, Osieka
17.	Połącze	Perkujki, Płęsy, Połącze, Ceglarki, Wawrzyny
18.	Rodnowo	Burkarty, Rodnowo, Kicina, Wojtkowo
19.	Skitno	Skitno
20.	Sokolica	Gruda, Sokolica, Spurgle
21.	Spytajny	Ardapy, Spytajny
22.	Szylina Wielka	Szylina Mała, Szylina Wielka
23.	Tolko	Tolko
24.	Taplikajmy	Merguny, Taplikajmy
25.	Trutnowo	Trutnowo
26.	Wajsnory	Gruszyнки, Szczeciny, Wargielity, Wajsnory
27.	Węgoryty	Kosy, Węgoryty
28.	Witki	Dębówko, Karolewka, Gile, Okopa, Witki
29.	Wirwilty	Falczewo, Wiatrak, Wirwilty
30.	Wojciechy	Borki, Wojciechy
31.	Żydowo	Leginy, Zawiersze, Nowe Witki, Żydowo

źródło: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl/>

III.1.2. Potencjał ludnościowy Gminy Bartoszyce

Województwo warmińsko - mazurskie podzielone jest administracyjnie na 116 gmin, w tym 100 o charakterze wiejskim i wiejsko – miejskim. Gmina Bartoszyce należy do jednej z 9 gmin, która ma najwyższą liczbę mieszkańców tj. powyżej 10 000. Liczba ludności Gminy Bartoszyce utrzymuje się na przestrzeni ostatnich 10 lat na stałym poziomie około 11 tysięcy i stanowi 18,61% mieszkańców całego powiatu.

Wykres nr 1 Liczba ludności Gminy Bartoszyce w podziale na płeć

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Liczba ludności na dzień 31 grudnia 2014 r. w Gminie Bartoszyce wyniosła 11 002 mieszkańców i w stosunku do roku poprzedniego spadła o 0,6%.

Jednym z ważniejszych elementów demografii są wskaźniki, za pomocą których można określić zasięg, natężenie procesów i zjawisk ludnościowych. Wskaźniki obrazujące tendencję zmian ludności w gminie Bartoszyce na tle powiatu bartoszyckiego i województwa warmińsko – mazurskiego, na przestrzeni poszczególnych lat przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 4 Statystyka liczby mieszkańców Gminy Bartoszyce

	GMINA BARTOSZYCE					POWIAT BARTOSZYCKI			WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO - MAZURSKIE		
	2010	2011	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
LICZBA LUDNOŚCI	10732	11116	11063	11072	11002	60695	60205	60021	1451950	1446915	1443967
LICZBA KOBIET	5272	5478	5449	5468	5431	30970	30742	30678	740868	738437	736979
% udziału kobiet w ogólnej liczbie mieszkańców obszaru	49,12%	49,28%	49,25%	49,39%	49,36%	51,03%	51,06%	51,11%	51,03%	51,04%	51,04%
LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKC YJNYM	2295	2360	2261	2192	2167	11235	10951	10785	279683	274832	270848
% ludności w wieku przedprodukcyjnym	21,38%	21,23%	20,44%	19,80%	19,70%	18,51%	18,19%	17,97%	19,26%	18,99%	18,76%
LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM	7013	7267	7266	7314	7232	39623	39111	38540	942867	935744	927429
% ludności w wieku produkcyjnym	65,35%	65,37%	65,68%	66,06%	65,73%	65,28%	64,96%	64,21%	64,94%	64,67%	64,23%
LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJN	1424	1489	1536	1566	1603	9837	10143	10504	228147	236339	245690

YM												
% ludności w wielu poprodukcyjnym	13,27%	13,40%	13,88%	14,14%	14,57%	16,21%	16,85%	17,50%	15,71%	16,33%	17,01%	
Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	53	53	52	51	52	53	54	27	54	55	56	
Gęstość zaludnienia osoby na 1 km ²	25	26	26	26	26	46	46	46	60	60	60	
URODZENIA ŻYWE	127	124	124	101	125	580	509	572	14330	13624	13958	
ZGONY	94	96	98	120	99	572	692	589	13415	13923	13098	
PRZYROST NATURALNY	33	28	26	-19	24	2	-183	-17	915	-299	860	
przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	3	3	2	-2	2	0	-3	0	1	-0,21	1	

źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Liczba mieszkańców Gminy Bartoszyce od ostatnich lat utrzymuje stabilny poziom. Widoczne są nieznaczne skoki o niecały 1% - spadek w 2012 r., wzrost w 2013 r., spadek w 2014 r.

Bardzo zrównoważona jest struktura płci. Wskaźnik feminizacji określa, ile kobiet w danym społeczeństwie przypada na określoną liczbę mężczyzn, czyli najczęściej - określa liczbę kobiet na 100 mężczyzn. Współczynnik feminizacji w Gminie Bartoszyce oscyluje na przestrzeni lat w okolicach 97. Poziom tego wskaźnika dla całego województwa wynosi 104 jednostki, dla obszarów wiejskich 98. W Polsce wynosi on 107, a dla obszarów wiejskich 101 (dane: GUS 2014 r.). Współczynnik odzwierciedla poziom rozwoju kraju/regionu. W krajach słabo rozwiniętych współczynnik ten jest zdecydowanie niższy (Indie - 93 kobiety na 100 mężczyzn; Albania - 94 kobiet na 100 mężczyzn) niż w wysoko rozwiniętych (USA - 105 kobiet na 100 mężczyzn).

Niepokojącym zjawiskiem demograficznym Gminy Bartoszyce był ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego w 2013 roku (więcej zgonów niż urodzeń żywych). W 2014 roku, liczba urodzeń żywych była wyższa niż liczba zgonów - przyrost naturalny wzrósł do 24. Mając na uwadze wyższy niż średnia dla powiatu i województwa udział ludzi młodych w ogólnej liczbie mieszkańców, wzrost wskaźnika może być przełamanie niekorzystnych trendów ludnościowych. Współczynnik przyrostu naturalnego (liczony na 1000 ludności) wyniósł w Gminie 2‰ (przed rokiem był ujemny) i jest zdecydowanie wyższy od średniej dla powiatu, który wynosi -0‰ (ubytek naturalny) oraz województwa 1‰. Wyższy wskaźnik przyrostu naturalnego jest charakterystyczny dla obszarów wiejskich, który analogicznie w 2014 r. dla powiatu wyniósł 1,0 ‰, a dla województwa 2‰.

W Gminie Bartoszyce zauważalnym jest charakterystyczne dla regionu zjawisko starzenia się społeczeństwa, co ma istotne znaczenie dla planowania dalszego rozwoju Gminy. W latach 2011-2014 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym sukcesywnie spadała o 8,2%, kiedy w tym samym czasie liczba

osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 7,7%. Zatem udział ludzi młodych w ogólnej liczbie ludności Gminy spada (o 1,53%), zaś odsetek liczby osób starszych rośnie (o 1,2%). Oznacza to, że mieszka w Gminie coraz więcej starszych osób (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wwyż) i zgodnie z krajowymi prognozami i analizami tendencja ta będzie się utrzymywać. Zgodnie z diagnozą demograficzną przeprowadzoną przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu ASOS na skutek poprawy warunków życia, wydłuża się średnia długość życia Polaków, która w przeciągu 10 lat, od 2000 r., wzrosła dla mężczyzn o 2,7 lat, a kobiet o 2,9 lat. Według prognozy demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) do 2035 r. przeciętne trwanie życia wzrośnie odpowiednio o około 8 lat dla mężczyzn oraz o około 3 lat dla kobiet. Wraz ze zmieniającą się strukturą populacji Polski zmieni się również struktura osób w wieku poprodukcyjnym. Do 2035 r., w porównaniu z 2010 r., wzrośnie udział osób w przedziałach wieku 60/65-74, 75-79, 80-84, 85-89, 90+.

Takie zmiany struktury demograficznej wymagają podejmowania szeregu działań na rzecz środowiska osób starszych, w tym w obszarach:

- działalności społecznej osób starszych,
- edukacji osób starszych w tym funkcjonowania Uniwersytetów Trzeciego Wieku, podnoszenia kompetencji cyfrowych osób starszych,
- ochrony zdrowia i usług kierowanych do środowisk osób starszych.

Do pozytywnych na tle powiatu bartoszyckiego i województwa warmińsko - mazurskiego wskaźników demograficznych Gminy Bartoszyce należy wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców, co potwierdza atrakcyjność gminy pod względem zamieszkania i celowość rozwoju funkcji usługowych i obsługowych mieszkańców,

Gmina Bartoszyce charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia. Na 1 km² przypada około 26 mieszkańców – to prawie o połowę mniej niż w całym powiecie i 2,5 raza mniej niż w całym województwie. Jednak porównując ją z innymi gminami wiejskimi i mając na uwadze wielkość Gminy (18 miejsce w Polsce) jest to wielkość umiarkowana, gdyż średnia gęstość zaludnienia w gminach wiejskich w powiecie wynosi 21 osoby/1km² zaś w całym województwie warmińsko - mazurskim gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich 26 osób/1km².

Niska gęstość zaludnienia Gminy o dużym obszarze, położonej peryferyjnie stawia przed samorządem gminnym wiele wyzwań dotyczących zabezpieczenia infrastrukturalnego mieszkańców, wymagającego znacznych nakładów inwestycyjnych, wykraczających poza własną gospodarkę finansową gminy.

Tabela nr 5 Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w Gminie Bartoszyce

Jednostka terytorialna	saldo migracji wewnętrznych				saldo migracji zagranicznych			
	ogółem				ogółem			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Region północny	-1655	-1504	-1086	-1473	-711	-1138	-3394	-2969
Gmina Bartoszyce	45	-80	-3	-67	5	0	-6	-7

źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Kolejnym istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę ludności w Gminie jest saldo migracji, tj. różnica między liczbą zameldowań a wymeldowań. W 2014 roku zaobserwowano odpływ ludności na pobyt stały z terenu Gminy. Saldo migracji wewnętrznych wyniosło -67 natomiast zagranicznych -7. Tendencja migracji nie jest jednoznaczna, gdyż w 2012 r. wynosiła -80, gdy rok później tylko -3. Należy

mieć na uwadze, że podane wyżej liczby obrazujące skalę migracji w Gminie zostały zgromadzone na podstawie oficjalnych zameldowań/wymeldowań. Część osób, mimo zmiany miejsca zamieszkania, nie zgłasza tego faktu we właściwym urzędzie miasta lub gminy. W związku z tym rzeczywisty rozmiar problemu może okazać się dużo poważniejszy.

Gmina Bartoszyce charakteryzuje się dość dużą migracją na pobyty tymczasowe z uwagi na położenie geograficzne i mały ruch graniczny. Od 2010 r. zauważalny jest znaczny wzrost ilości osób przekraczającym granicę polsko – rosyjską. Największa ilość osób przekraczała granicę w 2013 r. – z uwagi na otwarcie granic i ułatwienie podróżowania osobom zameldowanym na terenie Gminy (od sierpnia 2012 r.).

Wykres nr 2 Przekroczenia granicy polsko-rosyjskiej

źródło: GUS w Olsztynie

Wg danych US w Olsztynie w 2015 r. 47,9% odpraw cudzoziemców oraz 91,8% odpraw Polaków odbyło się w ramach małego ruchu granicznego. Przesłankami do przekraczania granicy są głównie zakupy – 97,2% Polaków deklarowało, że to właśnie w tym celu wyjeżdża do Rosji.

III.1.3. Organizacje społeczne w Gminie Bartoszyce

Kapitał społeczny obejmuje wszystko to, co decyduje o zdrowych relacjach społecznych, dbaniu o dobro wspólne i współpracy (Czapiński, Panek 2013). Kapitał społeczny to sieci społeczne, które wiążą jednostkę ze społeczeństwem w sposób umożliwiający jej współdziałanie z innymi dla dobra wspólnego. Ułatwia to wspólne rozwiązywanie problemów lokalnych. Wysoki poziom kapitału społecznego przekłada się na większą ilość działań oraz większe zaufanie.

Aktywność społeczna mieszkańców Gminy Bartoszyce obejmuje działania grup nieformalnych, Rad Soleckich, Grup Odnowy Wsi, Grup Samopomocowych skoncentrowanych wokół wspólnych problemów, a także posiadających osobowość prawną organizacji.

Wykaz organizacji pozarządowych współpracujących z samorządem lokalnym w realizacji zadań publicznych:

- 1) Klub Sportowy w Łabędniku, obszar działania upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.
- 2) Klub Sportowy w Wojciechach, obszar działania upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.
- 3) Gminny Klub Sportowy „Granica Bezledy”, obszar działania upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.
- 4) Stowarzyszenie Przyjaciół Galin „Nasze Galiny”, obszar działania krzewienie kultury.

- 5) Stowarzyszenie Rozwoju Sportu Gminy Bartoszyce, „Herkus”, obszar działania upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.
- 6) Fundacja Pro Liberis et Arte, obszar działania wspieranie edukacji i rozwoju dzieci i młodzieży.
- 7) Fundacja na Rzecz Ofiar Przemocy w Rodzinie „Bezpieczny Dom”, obszar działania pomoc społeczna.
- 8) Stowarzyszenie „Wspólny Dom” Na Rzecz Mieszkańców Gminy Bartoszyce. Obszar działania: wszechstronna działalność na rzecz Gminy Bartoszyce oraz poprawa warunków życia jej mieszkańców.
- 9) Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Rodnowo i okolic „Szansa i Rozwój”. Podmiot prowadzący Niepubliczną Szkołę Podstawową w Rodnowie.

Organizacje współpracują z samorządem w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, wspierania i upowszechniania kultury fizycznej, organizacji gminnych imprez rekreacyjno-sportowych. Organizacje pozyskują również środki ze źródeł zewnętrznych, w tym unijnych na działania własne realizowane na rzecz mieszkańców. Największą aktywnością wykazuje się Stowarzyszenie Przyjaciół Galin „Nasze Galiny”, które realizuje projekty własne oraz zadania publiczne. Dużą aktywność wykazuje również Stowarzyszenie „Wspólny Dom”, który realizuje społeczne projekty na rzecz dobra wspólnego mieszkańców Gminy, sprzyjające ich integracji i promowaniu kultury i dziedzictwa lokalnego.

Zauważalnym jest wzrostowy trend aktywności społecznej nie tylko poprzez powołane organizacje, ale również grupy nieformalne (np. grupa nieformalna „Energiczni z Węgoryt”). Skutecznie realizują wspólne cele na rzecz mieszkańców poprzez prace wolontarystyczne oraz dzięki aplikowaniu o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych. W Gminie Bartoszyce zgłoszone zostały nowe inicjatywy wiejskie w celu utworzenia tzw. wsi tematycznych – wsi z motywem przewodnim jako innowacyjnym sposobem na ożywienie gospodarki wiejskiej oraz zapewnienie mieszkańcom wsi alternatywnych dochodów. Takie inicjatywy lokalne zostały zawiązane we wsi Wojciechy – „Wioska Strażacka” oraz we Wsi Galiny – „Wieś Pałacowa”.

Kolejnym elementem potwierdzającym aktywność mieszkańców Gminy Bartoszyce jest organizowanie się mieszkanki wsi w dobrowolne, samorządne i niezależne organizacje - Koła Gospodyń Wiejskich. W gminie Bartoszyce KGW mają długoletnie tradycje: obszarem ich zainteresowań są kulinaria warmińskie oraz artystyczne rękodzieło przekazywane z pokolenia na pokolenie. Panie startują w konkursach lokalnych, regionalnych oraz aktywnie uczestniczą w imprezach promujących Gminę. Organizacje Kół Gospodyń Wiejskich znajdują się w Łabędniku, Bezledach, Krawczykach, Galinach, Dąbrowie, Spytajnach i Połęczu.

WNIOSKI Z ANALIZY POTENCJAŁU LUDNOŚCIOWEGO GMINY BARTOSZYCE:

- stabilna, dość wysoka liczba mieszkańców (9 miejsce w skali województwa),
- zrównoważona struktura mieszkańców z podziałem wg płci (ok 97 kobiet /100 mężczyzn),
- przyrost naturalny rokujący rozwój gminy w przyszłości (przełamanie wartości ujemnej od 2013 r.),
- korzystne (na tle powiatu i województwa) wskaźniki udziału młodych ludzi w ogólnej liczbie ludności, co świadczy o wysokim potencjale rozwojowym gminy,

- starzejące się społeczeństwo: wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, a tym samym konieczność zaspokajania potrzeb społecznych tej grupy mieszkańców,
- duży udział osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności,
- wzrost znaczenia małego ruchu przygranicznego w ruchu migracyjnym ludności, co stanowić może istotny potencjał rozwojowy dla całej Gminy,
- rosnąca aktywność społeczna mieszkańców (wzrost inicjatyw oddolnych, powoływane grupy nieformalne), realizacja działań własnych oraz skuteczna współpraca z samorządem w realizacji działań publicznych,
- wysokie amplitudy migracyjne, mogące być odzwierciedleniem niestabilnej sytuacji na rynku pracy - wysoki poziom bezrobocia, szara strefa, brak dużych zakładów przemysłowych, duża odległość od dużych miejskich aglomeracji.

Powyższe wskaźniki stanowią o bardzo wysokim potencjale rozwoju społecznego Gminy Bartoszyce.

III.2. WALORY MIEJSCA ZAMIESZKANIA

III.2.1. Mieszkalnictwo i gospodarka komunalna

Główne zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy powstały przed 1945 rokiem. Około 35% mieszkań wybudowano w okresie powojennym, z czego część to zabudowa wielorodzinna wybudowana dla pracowników dawnych PGR.

Strukturę dominującej zabudowy można podzielić na trzy grupy:

- zabudowa jednorodzinna i zagrodowa – dominująca na terenie Gminy, stanowiąca o rozproszonej strukturze osadnictwa;
- zabudowa wielorodzinna – wynika z działalności gospodarstw PGR, zlokalizowana głównie w największych miejscowościach Gminy;
- zabudowa jednorodzinna – wynika z osadnictwa miejskiego, zlokalizowana na obszarach graniczących administracyjnie z miastem Bartoszyce.

Tabela nr 6 Gospodarka mieszkaniowa i komunalna w Gminie Bartoszyce

GOSPODARKA MIESZKANIOWA I KOMUNALNA					
	2010	2011	2012	2013	2014
liczba budynków mieszkalnych	1690	1762	1779	1808	1829
zasoby mieszkaniowe	3308	3335	3359	3389	3405
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	73,9	74,4	74,8	75,4	75,7

mieszkania na 1000 mieszkańców	299,7	300,0	303,6	306,1	309,5
URZĄDZENIA SIECIOWE					
długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej w km	291,1	295,0	295,5	295,5	302,3
zużycie wody na 1 mieszkańca w m3	25,4	25,7	26,1	26,5	27,7
długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km	25,0	26,4	27,3	27,3	53,8
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	2644	2745	2777	2799	b.d.

źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Bartoszyce na koniec 2014 roku to 3405 mieszkań. Porównując liczbę mieszkań w poprzedzających latach (2010r. 3308, 2011r. 3335 2012r. 3359, 2013r. 3389) można wywnioskować, że liczba mieszkań na terenie Gminy systematycznie rośnie. Ważnym wskaźnikiem informującym o poprawie sytuacji mieszkaniowej w Gminie jest fakt, że systematycznie zwiększa się również przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania. Z drugiej strony wg danych od 2009 roku uszczuplił się zasób mieszkań w zasobach własnych Gminy Bartoszyce, których liczba zmalała z 97 mieszkań (w tym 13 socjalnych) w 2009 roku do 70 mieszkań (w tym 12 socjalnych) w 2013 roku.

Gospodarka wodna

W Gminie Bartoszyce znajdują się 44 ujęcia wód głębinowych. Jedenaście z nich obsługuje gminną sieć wodociągową. Woda jest poddawana uzdatnianiu.

Zakład Budżetowy Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Gminy Bartoszyce w 2014r. korzystał z 11 ujęć i stacji uzdatniania wody w miejscowościach: Bezledy, Galiny, Gromki, Kinkajmy, Łabędnik, Maszewy, Osieka, Skitno, Sokolica, Szwaruny oraz Tolko. Dodatkowo w użyciu jest dziewięć stacji podnoszenia ciśnienia wody (Krawczyki, Połęczce, Węgoryty, Pilwa, Borki, Wojciechy, Wajsnory, Wargielity i Rodnowo).

W 2014r. sieć wodociągowa miała długość 302,3 km, co pokazuje wzrost o 19,1 km od roku 2009 i obsługiwała 3406 punktów odbioru w tym 3247 odbiorców indywidualnych i 159 instytucji i zakładów.

Kanalizacja sanitarna

System kanalizacyjny w Gminie Bartoszyce obejmował w 2014 roku 1183 odbiorców w tym 1153 odbiorców indywidualnych i 30 instytucji oraz zakładów. Całkowita długość sieci kanalizacyjnej to 53,8 km. Wskazuje to na zrealizowanie dużych inwestycji dotyczących sieci kanalizacyjnej, której łączna długość w 2013 roku wynosiła 27,3 km.

Obiekty technologiczne wykorzystywane w systemie kanalizacyjnym to 7 oczyszczalni ścieków:

- Bezledach BIO 333 M.
- Kinkajmach PURABLOK 60-400
- Kosy – osadniki
- Łabędnik – rów cyrkulacyjny
- Piersiele PURATOX 4-25-110
- Tolko blok biologiczny „100”
- Wojtkowo PURATOX 4-30-200

Dodatkowo do własności Gminy należy pięć zbiorników nieczystości płynnych położonych w Galinach, Sędławkach i Kromarkach.

Zaopatrzenie w gaz

Przez obszar Gminy Bartoszyce przebiegają gazociągi wysokiego ciśnienia:

- DN 200 relacji Kętrzyn – Bartoszyce, rok budowy 1994,
- DN 100 relacji Olsztyn – Bartoszyce, rok budowy 1987,
- DN 100 odgałęzienie do SRP Bartoszyce, rok budowy 1987,
- DN 200 odgałęzienie do SRP Wiatrak, rok budowy 1994,
- DN 200 odgałęzienie SRP Bartoszyce – odgałęzienie SRP Wiatrak, rok budowy 1994,

oraz zlokalizowane są stacje redukcyjno-pomiarowe wysokiego ciśnienia:

- SRP Bartoszyce o przepustowości Q = 3000 m³ /h, rok budowy 1988,
- SRP Wiatrak o przepustowości Q = 3000 m³ /h, rok budowy 1994.

Według danych GUS sieć gazowa jest bardzo słabo rozwinięta na terenie Gminy. Długość sieci czynnej od 2009 roku wzrosła tylko o 400 m i wynosiła w 2013 roku 35,9 km. Z drugiej strony zanotowano wzrost liczby punktów podłączeń do sieci oraz liczby ludności korzystającej z sieci. W 2013 roku przyłączonych do sieci było 75 punktów, a 249 osoby korzystały z sieci, co stanowi wzrost w porównaniu do 2009 roku, kiedy istniało 55 punktów odbioru dla 176 osób. Według danych na kwiecień 2014 tylko 4 miejscowości w Gminie wiejskiej Bartoszyce były zgazyfikowane: Wiatrak, Wawrzyny, Okopa, Połęczce. Miejscowości te leżą w sąsiedztwie miasta Bartoszyce. Pozostała część mieszkańców korzystała głównie z gazu butlowego propan-butan.

Tabela nr 7 Rozwój sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej na terenie Gminy Bartoszyce w latach 2009 - 2013

	rok	długość [km]	ilość podłączeń	ludność - % ogółu ludności
sieć wodociągowa	2009	283,2	1673	86,7
	2013	295,5	3210	94,72
sieć kanalizacyjna	2009	24,3	180	23,3
	2013	27,3	993	29,30
sieć gazowa	2009	35,5	55	1,6
	2013	35,9	75	2,2

źródło: dane GUS, ewidencja Zakładu Budżetowego Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Gminy Bartoszyce

Elektroenergetyka

Głównymi źródłami zasilania Gminy Bartoszyce w energię elektryczną są linie wysokiego napięcia 110 kV:

- GPZ Bartoszyce,
- GPZ Lidzbark Warmiński – GPZ Bartoszyce – GPZ Korsze.

Maksymalne natężenie pola elektromagnetycznego w otoczeniu tych linii wynosi 3,2 kV/m.

Rozwój sieci elektroenergetycznej do tej pory następuje w oparciu o rezerwy istniejącej infrastruktury elektroenergetycznej. Jednak z uwagi na konieczność zapewnienia dostaw energii

elektrycznej na użytek przyłączania nowych odbiorców, konieczne będzie wybudowanie na terenie Gminy nowych linii elektroenergetycznych, rozbudowa istniejących oraz budowa nowych stacji elektroenergetycznych.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego zakłada budowę elektrowni wodnych na rzece Łynie w miejscowości Ardapy. Lokalizacja podobnych budowli możliwa jest także w innych miejscowościach Gminy.

Infrastruktura informatyczna

Ogólnodostępność sieci internetowej, zwłaszcza na obszarach wiejskich odległych od miast o niskiej gęstości zaludnienia, wymaga doinwestowania i skoordynowania działań inwestycyjnych realizowanych przez samorząd województwa, samorząd lokalny i firmy działające w branży transmisji sygnału internetowego.

Gmina Bartoszyce stworzyła na swoim terenie dziewięć punktów, w których udostępnia mieszkańcom nieodpłatnie komputery z dostępem do internetu. Punkty te mają za zadanie wypełnić luki dostępne oraz brak możliwości zakupu komputera przez biedniejszych mieszkańców. Punkty zlokalizowane są w domach kultury w Tolko, Wojciechach, Rodnowie, Łabędniku, Bezledach oraz w świetlicach wiejskich w Dąbrowie, Kinkajmach, Sokolicy i Mintach.

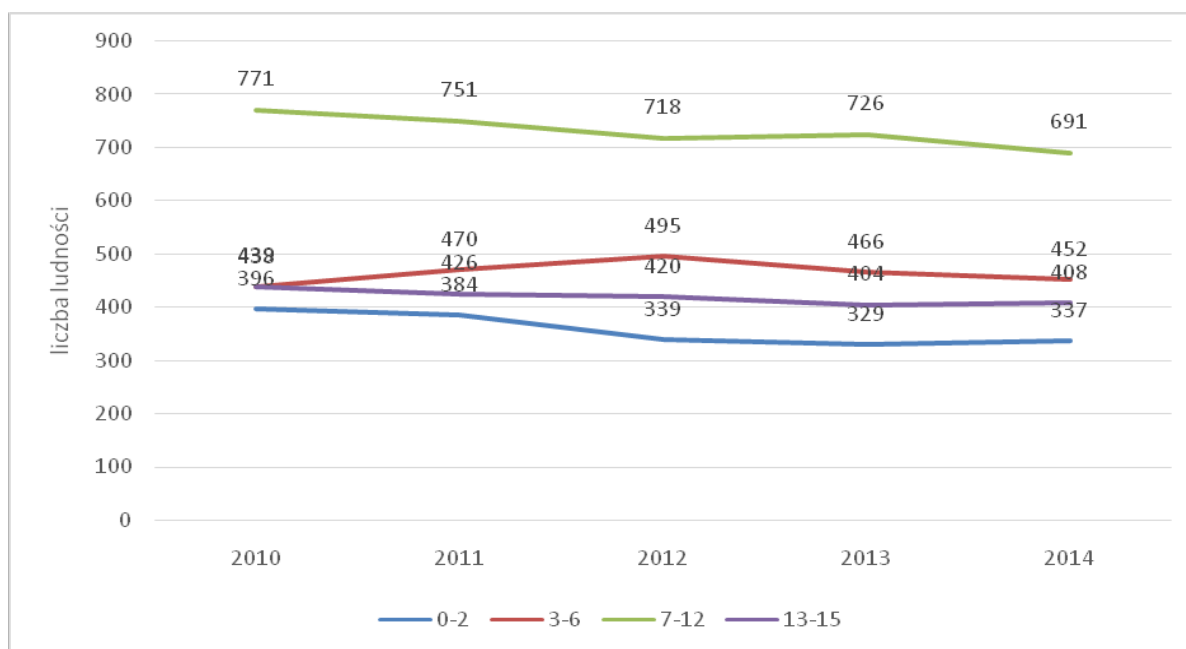
Ponadto Gmina bierze udział w realizacji projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - województwo warmińsko-mazurskie” który polega na wybudowaniu sieci światłowodowej, zapewniającej szerokopasmowy dostęp do internetu mieszkańcom oraz instytucjom województwa warmińsko-mazurskiego. Całkowita wartość projektu w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła ponad 327 mln, a prace budowlane zostały zakończone we wrześniu 2015 r.

III.2.2. Oświata i wychowanie przedszkolne w Gminie Bartoszyce

Zgodnie z przepisami prawa określającymi katalog zadań własnych samorządów gminnych, samorządy odpowiadają za edukację od wychowania przedszkolnego, przez szkołę podstawową do gimnazjum. Gmina Bartoszyce zapewnia dostęp do usług w zakresie edukacji na poziomie przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów. Gminny system edukacji w 2015 r. tworzą:

- Przedszkole Gminne nr 1 w Bartoszycach (26 uczniów),
- Szkoła Podstawowa im. 20 Bartoszyckiej Brygady Zmechanizowanej w Bezledach (146 uczniów),
- Gimnazjum im. Straży Granicznej w Bezledach(99 uczniów),
- Szkoła Podstawowa im. Leśników Polskich w Galinach (83 uczniów),
- Gimnazjum im. Mikołaja Kopernika w Kinkajmach(132 uczniów),
- Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Krawczykach(70 uczniów),
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Sokolicy(126 uczniów),
- Szkoła Podstawowa im. Jana Brzechwy w Wojciechach(132 uczniów),
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Rodnowie (43 uczniów),
- Szkoła Podstawowa im. Jana Henryka Dąbrowskiego w Żydowie(98 uczniów).

Wykres nr 3 Ludność Gminy Bartoszyce według edukacyjnych grup wieku w latach 2010-2014

źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Dane zawarte na wykresie wykazują w ostatnich latach widoczny spadek ilości dzieci w wieku od 7 do 12 lat (poziom szkoły podstawowej) przy dużo mniejszych różnicach w pozostałych grupach wiekowych. Zauważyć można również spadek ilości dzieci w wieku do dwóch lat, który jednak ustabilizował się w ostatnich dwóch latach. Powyższe zmiany mogą być spowodowane migracjami rodzin z dziećmi w wieku szkolnym, a jeśli się utrzymają będą wymuszały dalszą restrukturyzację szkolnictwa podstawowego na terenie gminy.

Tabela nr 8 Liczba uczniów uczęszczających do szkół na terenie Gminy Bartoszyce

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Placówki (obiekty) wychowania przedszkolnego	9	9	9	9	9
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	146	166	143	162	134
Szkoły podstawowe	7	7	7	7	7
Uczniowie szkół podstawowych	660	620	603	571	560
Szkoły gimnazjalne	2	2	2	2	2
Uczniowie szkół gimnazjalnych	310	259	244	226	231
Liczba uczniów przypadających na jeden oddział w szkołach:					
Podstawowych	16	15	15	14	14
Gimnazjalnych	24	22	20	21	21

źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Z danych GUS za rok 2014 wynika, iż w roku szkolnym 2014-2015 w Gminie było 791 uczniów (szkół podstawowych i gimnazjów), co w porównaniu z liczbą uczniów latach poprzednich (2010/11- 970

uczniów, 2012/13- 847 uczniów), wskazuje na tendencję spadkową (na przestrzeni czterech lat ponad 18% uczniów).

Dodatkowym aspektem organizacji systemu szkolnictwa w gminie Bartoszyce jest rozproszenie osadnicze i konieczność dowożenia dzieci do szkół, organizacji opieki po godzinach lekcyjnych oraz zabezpieczenia zajęć pozalekcyjnych, które pomogłyby dzieciom w dostępie do edukacji i wyrównywały szanse rozwojowe młodych mieszkańców gminy. Ofertę zajęć pozalekcyjnych poszczególnych szkół prezentuje poniższa tabela:

Tabela nr 9 Oferta zajęć pozalekcyjnych w placówkach dydaktycznych Gminy Bartoszyce

Nazwa szkoły	Zajęcia sportowe	Koła tematyczne przedmiotowe (rozwój kompetencji)	Zajęcia wyrównawcze przedmiotowe	Języki obce	Koła zainteresowań (taniec, muzyka, plastyka)	Terapia	Świetlica
Szkoła Podstawowa Bezledy	X	X	X	X	X		X
Szkoła Podstawowa Krawczyki		X	X	X			X
Szkoła Podstawowa Sokolica		X			X		X
Szkoła Podstawowa Wojciechy	X		X		X	X	
Szkoła Podstawowa Galiny	X	X	X	X	X		X
Szkoła Podstawowa Żydowo	X	X	X	X	X		
Szkoła Podstawowa Rodnowo			X	X	X		
Gimnazjum Kinkajmy	X		X		X	X	
Gimnazjum Bezledy		X	X	X	X		

źródło: opracowanie własne na podstawie informacji dostarczonych przez placówki dydaktyczne

Najbogatszą ofertę zajęć pozalekcyjnych w Gminie wśród placówek dydaktycznych mają szkoły podstawowe w Bezledach i Galinach. Najczęściej szkoły decydują się na organizację zajęć wyrównawczych oraz kół zainteresowań artystycznych. Również popularne są zajęcia z języków obcych oraz koła tematyczne rozwijające kompetencje.

III.2.3. Tożsamość kulturowa Gminy Bartoszyce

Gmina Bartoszyce charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem kulturowym, które swoje korzenie ma zarówno w dalekiej historii (aż od czasów Państwa Zakonu Krzyżackiego) jak i w historii powojennej (Akcja Wisła). Dzięki temu właśnie jest bardzo bogata w obszary cenne kulturowo, w tym zabytki. Złoty wiek dla terenów Gminy trwał od XVI do XIX wieku. Stąd też najważniejsze, najbardziej rozpoznawalne

i zachowane zabytki w Gminie pochodzą z tego okresu. Na szczególną uwagę zasługują położone obszary Gminy pałace, zabudowania dworskie oraz obszary parkowe, których znaczna część została odrestaurowana i pełni funkcje turystyczne i wypoczynkowe.

ARCHITEKTURA (wybrane obiekty)

- 1) **Park pałacowy w miejscowości Bajdyty** - założony w XVIII w. i przekształcony w XIXw. W stylu krajobrazowym. We wschodniej części parku znajduje się staw, a w centralnej zespół dębów – pomników przyrody. Obiekt przeszedł rewaloryzację.
- 2) Zachowany na tereniedawnego Zakładu Rolnego Bezledy **Zespół Folwarczny w Bezledach** zbudowany w stylu pruskim (tzw. mur pruski, czyli ściana o konstrukcji drewnianej wypełniona ceglanym murem). W skład zespołu wchodzi: rządówka nr 37, wybudowana w pocz. XX w., spichlerz z 1908 r., chlew z pocz. XX w. oraz obora z 1903 r.
- 3) Zespół zabytków wsi Galiny:
Zespół Kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP - Gotycki kościół parafialny jest orientowany, salowy z wydzielonym prezbiterium. Oraz ufundowaną w 1726 r. biblioteką nad zakrystią. W skład zespołu wchodzi: kościół, z 2 poł. XIV w., rozbud. XV w., cmentarz przykościelny, XIV w. oraz kaplica grobowa rodziny Eulenburg, 1860 r
Zespół Pałacowo-Parkowy oraz Zespół Folwarczny w Galinach- w jego skład wchodzi: pałac z 1589 r., przebud. poł. XVIII w., oficyna z poł. XVIII w., c. oranżeria z poł. XVIII w., stajnia z poł. XVIII w., wozownia z poł. XVIII w., brama z poł. XVIII w. oraz park z XIX w. Pałac wraz z okolicznymi zabudowaniami i ogrodem stanowił własność jednego z bardziej znanych na tych terenach rodów szlacheckich - von Eulenburg- który już w II połowie XV wieku wznosił pierwszą swoją siedzibę w Galinach. Zabudowę zaczęto od wzniesienia drewnianej warowni stojącej na podmurówce, jednak z czasem (w XVI w.) dla właścicieli wybudowano zespół pałacowy. Usytuowany na niewielkim wzniesieniu pałac miał charakter obronny, a początkowo otoczony był zlikwidowaną później fosą z mostem zwodzonym, do której woda dostarczana była z pobliskiej rzeki. W XVIII wieku dobudowano budynki o przeznaczeniu gospodarczym: stajnię, wozownię oraz bramę wjazdową. W XIX wieku w majątku założono park w stylu angielskim o powierzchni 4 ha. Park wykorzystywał rzeźbę terenu jak i wodę piętzącą się na przepływającej przez majątek rzece. Obecnie zniszczone po II wojnie światowej nasadzenie jest częściowo zrekonstruowane. Całkowicie zdewastowany zespół pałacowy kupili w 1995 roku prywatni właściciele. Przez kilka lat przeprowadzili oni gruntowne prace renowacyjno-konserwatorskie na terenie całego obiektu.
- 4) **Zespół Dworsko-Parkowy w miejscowości Gile** - składają się z dworu wybudowanego w 1916 r. oraz parku z pocz. XX w. Majątek ziemski powstał tu dość późno. W latach dwudziestych obejmował zaledwie 142 ha ziemi i należał do rodziny Teicher. Z tamtych czasów zachował się dwór w stylu klasycznym budowany na planie prostokąta, podpiwniczony, nakryty dwuspadowym dachem z aleją dojazdową oraz park krajobrazowy rozciągający się na południ od dworu, po przeprowadzonych pracach pielęgnacyjnych, jednak z zatartym pierwotnym układem z drugiej połowy XIX w.
- 5) **Zespół Dworsko-Parkowy w miejscowości Głitajny**- Zespół obejmuje budynek dworu datowanego na XVIII-XIX w., w stylu klasycznym, budynek mieszkalny położony we wschodniej części założenia, ruiny dawnych zabudowań gospodarczych oraz park (XVIII-XIX w) składający się z części regularnej i krajobrazowej oraz stawu. Park posiada liczny wiekowy starodrzew lecz samo założenie, aktualnie niemal w większości, utraciło swoją pierwotną kompozycję. Pomimo tego jego

pierwotny układ wciąż jest dość czytelny. Poza parkiem zachowała się także stara, prowadząca od głównej drogi do dworu, lipowa aleja.

6) Zespół zabytków w Łabędniku:

Kościół Par. p.w. MB Zwycięskiej z Kaplicą Groebenów w Łabędniku- Kościół wybudowany w stylu gotyckim w. XIV w., o salowym wnętrzu krytym stropem, murowany z cegły i kamienia polnego, orientowany na wschód. Do dnia dzisiejszego zachowały się relikty gotyckiego ołtarza, przekształconego w XVI-XVII w. Na ścianach odkryto malowidła z końca XV w. z postaciami apostołów.

Zespół Pałacowo-Parkowy w Łabędniku- z początku XVII w. składający się z pałacu, parku krajobrazowego oraz licznej zabudowy gospodarczej. Przed pałacem znajduje się brukowany, lekko wznoszący się ku wejściu honorowy podjazd wraz z 8 kamiennymi kulami, które zostały przeniesione tu z przedproży kamienic na ul. Długiej w Gdańsku. Pałac od północy i wschodu, otoczony jest parkiem krajobrazowym, który zawiera liczne elementy starego drzewostanu. Po jego południowej stronie znajduje się duży staw. Pałac został gruntownie wyremontowany, a park odrestaurowany.

7) **Zespół Pałacowo-Parkowy w miejscowości Łojdy-** Zespół pałacowy składa się z budynku pałacu głównego (1887r.), parku ze stawem (XVIII w.) oraz podwórza gospodarczego (pocz. XX w.). Sam pałac założony został na rzucie prostokąta i składa się z korpusu głównego oraz dwóch lekko wysuniętych bocznych skrzydeł. Dach nad główną częścią pałacu jest dwuspadowy, natomiast nad skrzydłami czterospadowy. Od strony ogrodu do bocznej elewacji przylega drewniany ganek. Pałac otacza dobrze zachowany park krajobrazowy. Występuje w nim liczny starodrzew różnych gatunków oraz w części ogrodowej niewielki staw ze sztuczną wyspą i kładką.

8) **Zespół Pałacowo-Parkowy we wsi Osieka z połowy XIXw.-**Zespół pałacowy składa się z pałacu i parku wraz z trzema stawami, który rozciąga się od drogi w kierunku północnym. Cały zespół założony jest na planie zbliżonym do czworoboku i został wzniesiony z cegły otynkowanej na biało. Budowla jest jednokondygnacyjna o nieregularnej bryle. W narożniku południowym, od strony głównego podjazdu i drogi, znajduje się trójkondygnacyjna kwadratowa wieża nakryta czterospadowym dachem.

9) **Zespół Kościoła Par. p.w. MB Szkaplerznej w Rodnowie-** z XIV w. (przebudowywany w 1619r. i 1676r.). Kościół gotycki, z wieżą, którą w 1818r. przewróciła wichura. Odbudowano ją rok później. Budowla orientowana, salowa, murowana z cegły na kamiennej podmurówce. Wyposażenie kościoła jest barokowe i późnobarokowe. Ołtarz główny z 1730 r., dawniej połączony z amboną. Zachowała się loża kolatora (rzeźbione obudowanie łoża wykonane około 1725 r.).

10) **Zespół Dworsko-Parkowy w miejscowości Sędławki-** z połowy XIX w.- Dwór wybudowany w stylu klasycystycznym na planie klasycznego prostokąta. Jest budowlą jednokondygnacyjną, podpiwniczoną, z wysokim, częściowo mieszkalnym poddaszem. Dach dworu jest dwuspadowy. Budynek rezydencjalny otacza park krajobrazowy z zachowanym dawnym układem i licznym starodrzewem. Ponadto, przez teren założenia parkowego przepływa strumień wychodzący z jeziora Kinkajmskiego.

11) **Zespół Kościoła Par. p.w. Św. Anny w Sokolicy-** datowany na XIV-XV w. Kościół parafialny pw. św. Anny jest budowlą gotycką, ceglana. Wnętrze jest kryte stropem. Wieża, pochodzi z końca XIV w. Ozdobą kościoła jest szczyt wschodni, bogato zdobiony bielonymi blendami i ukośnie ustawionymi filarkami.. W latach 1525-1945 świątynia była ewangelicka. Z czasów przedreformacyjnych zachował się gotycki rzeźbiony tryptyk z około 1420-1430 r.

- 12) **Zespół Pałacowy w Tolko**- składający się z: pałacu, wybudowanego w XVI w., a przebudowanego w końcu XVII w., spichlerza z 2 poł. XIX w. oraz 5,5 hektarowego parku krajobrazowego z końca XVII w., wraz z dwoma stawami. Budowla założona jest na planie prostokąta, jednopiętrowa z wysokim czterospadowym dachem. Układ wnętrza jest dwutraktowy z dużym reprezentacyjnym holem i lustrzanymi, ozdobnymi schodami. Posadzka jest z kamienia.
- 13) **Zespół Dworsko-Folwarczny w Trutnowie**- Dawny dwór, położony na kolonii w charakterze wiejskiej willi wzniesiony został w 1906 r. w stylu eklektycznym z elementami secesji. Budynek parterowy z użytkowym poddaszem. W wyposażeniu wnętrza zachowały się trzy eklektyczne piece ceramiczne. Jeden z nich, w kolorze białym, ozdobiony jest secesyjnymi, złotymi tulipanami.
- 14) **Zespół Kościoła Par. p.w. Św. Andrzeja Boboli**- w Wojciechach z XV w. Gotycki kościół św. Andrzeja Boboli Orientowany, murowany z kamienia polnego i cegły, otynkowany. Prezbiterium nie jest wydzielone. Wnętrze tynkowane z drewnianym stropem. W nawie strop na łuku koszowym. W latach 1525-1945 ewangelicki, obecnie ponownie katolicki.

Na terenach Gminy do dziś kultywowane i odtwarzane są tradycje typowe dla istniejących tu grup kulturowych, zawierające wpływy z kultury ukraińskiej, niemieckiej i rosyjskiej. Stwarza to niepowtarzalny klimat Gminy który powstał w wyniku wymieszania przekazywanych z pokolenia na pokolenie zasad i obyczajów różnych grup mieszkańców.

INSTYTUCJE I ORGANIZACJE KULTUROTWÓRCZE

W Gminie Bartoszyce działa Gminny Ośrodek Kultury w Tolko powołany w 2003 r. oraz podległe mu domy kultury w Rodnowie, Bezledach, Wojciechach i Łabędniku a także 24 świetlice wiejskie. Jednostki posiadają pracownie specjalistyczne: plastyczne, muzyczne i komputerowe, a w GOK odwiedzającym udostępnia się bezprzewodowy dostęp do internetu.

Ww. placówki mają na celu organizowanie życia kulturalnego na terenie całej Gminy oraz upowszechnianie kultury jako czynnika wpływającego na zwiększenie poziomu życia mieszkańców, poszanowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego oraz czynnika promującego Gminę w regionie, kraju oraz na świecie. Instytucje te aktywizują lokalną społeczność do uczestniczenia w różnych formach życia artystycznego oraz kulturalnego. Ilość osób korzystających rocznie z oferty: ok. 7000.

Do podstawowych działań ośrodków kultury należy:

- **popularyzacja plastyki** poprzez organizowanie Międzynarodowego Pleneru Plastyki oraz zajęć plastycznych dla dzieci i młodzieży w formie stałych i akcyjnych zajęć;
- **popularyzacja tradycji, folkloru, sztuki ludowej** poprzez kultywowanie tradycji i zwyczajów historycznych w czasie prowadzonych warsztatów i zajęć muzycznych, a także konkursów w tym kulinarnych, plastycznych, muzycznych i organizację festynów;
- **popularyzacja poezji i teatru** poprzez realizację zajęć teatralnych dla dorosłych i dzieci oraz konkursu recytatorskiego Spotkania z poezją;
- **popularyzacja muzyki** poprzez realizację konkursów muzycznych i przeglądów, organizację koncertów zespołów i solistów;
- **wspieranie rozwoju życia kulturalnego na wsi** poprzez organizację imprez kulturalnych we wsiach Gminy Bartoszyce;
- **organizacja imprez okolicznościowych, rozrywkowych**;

- **organizacja zajęć integracyjnych dla dzieci oraz udostępnianie sal gier** (tenis stołowy, piłkarzyki, kometka, bilard, gry stolikowe);
- **działalność sportowo- rekreacyjna**;
- **stałe formy pracy** – koło rękodzieła artystycznego, grupa żywego słowa, koło rzeźbiarskie, koło plastyczne, koło „z mikrofonem”, koło tańca nowoczesnego, zajęcia wokalne, zajęcia teatralne, zajęcia kulinarne.

Dodatkowo w ramach działalności Gminnego Ośrodka Kultury działają zespoły wokalne:

- Grupa wokalna Maskotki,
- Zespół muzyczny AQQ
- Zespół Sonar
- Zespół RED-WHITE
- Zespół Ludowy Wojcieszanie
- Zespół śpiewaczy Babki Romana
- Zespół śpiewaczy Gala
- Zespół śpiewaczy Rodnowianie,

Ośrodki kultury dysponują budżetem w wysokości ponad 900 000 zł.

Do oferty kulturalnej Gminy włączone zostały również aktywnie działające świetlice wiejskie w części prowadzone przez osoby kierowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Świetlice działają w miejscowościach: Dąbrowa, Galiny, Gromki, Kiersity, Kiertyny Wielkie, Kinkajmy, Kosy, Krawczyki, Kromarki, Leginy, Łojdy, Maszewy, Minty, Nalikajmy, Osieka, Piersele, Skitno, Sokolica, Szylina Wielka, Taplikajmy, Trutnowo, Wajsnory, Węgoryty oraz Wirwilty.

BIBLIOTEKI I CZYTELNICTWO

Na terenie Gminy Bartoszyce działa Gminna Biblioteka Publiczna w Galinach wraz z podległymi jej czterema filiami w miejscowościach Bezledy, Łabędnik, Rodnowo i Wojciechy. Nadzór nad nimi prowadzi Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie.

Do zadań bibliotek należy:

- gromadzenie, przechowywanie i selekcja zawartości zbiorów bibliotecznych;
- udostępnianie zbiorów do wypożyczenia i na miejscu;
- popularyzacja książek i czytelnictwa poprzez akcentowanie ważniejszych rocznic literackich i historycznych;
- wspieranie systemu edukacji poprzez rozwijanie zainteresowań czytelniczych wśród dzieci i młodzieży.

Biblioteki rokrocznie realizują swoje zadania poprzez wzbogacanie zbiorów o nowości wydawnicze (ok 300 woluminów rocznie), udostępnianie zbiorów czytelnikom (ponad 6 tysięcy

wypożyczeni rocznie) oraz (w odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie – w roku 2014. ponad 5 tysięcy osób) prowadzenie pracowni komputerowych z komputerami wyposażonymi w dostęp do internetu oraz urządzenia wielofunkcyjne.

Tabela nr 10 Czytelnictwo w Gminie Bartoszyce

	2010	2011	2012	2013	2014
BIBLIOTEKI I FILIE	5	5	5	5	5
KSIĘGOZBIÓR w tys.	46,2	40,3	36,8	35,9	34,5
CZYTELNICY	545	532	501	507	481
WYPOŻYCZENIA NA 1 CZYTELNIKA W WOLUMINACH	24,7	16,2	21,1	16,1	16

źródło: dane GUS

W związku z powolnym, ale zauważalnym spadkiem ilości czytelników oraz ilości wypożyczeń książek w ciągu roku (spadek czytelników o ponad 11% i wypożyczeń przypadających na jednego czytelnika o 35% w ciągu czterech lat) biblioteki rozwijają swoją ofertę sięgając poza standardowe zadania takich placówek. Prowadzą bieżącą działalność informacyjną dla odwiedzających a także organizują we współpracy z ośrodkami kultury i szkołami wydarzenia dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Wśród najpopularniejszych wydarzeń warto wymienić:

- dokształcanie seniorów z obsługi komputera,
- nauka języka angielskiego dla dzieci,
- spotkania dyskusyjnego klubu książki,
- kursy e-learninowe (języki obce, szybkie czytanie, fotografia),
- spotkania z twórcami.

Całość działań wpływa na odbiór bibliotek publicznych w Gminie – są one nie tylko placówkami wypożyczającymi książki, ale instytucją wielopłaszczyznową, nastawioną na rozwój społeczeństwa lokalnego, a także miejscem integracji i aktywizacji. Mimo to ilość czytelników z roku na rok spada i należy podjąć działania w celu uatrakcyjnienia oferty bibliotek, a co za tym idzie zwiększenia zainteresowania czytelnictwem.

Celem Gminy Bartoszyce jest jak najefektywniejsze wykonywanie zadań gminy związanych z zaspokajaniem potrzeb mieszkańców w sferze kultury. Dlatego 19 czerwca 2015r. podjęto uchwałę intencyjną ws. połączenia Gminnego Ośrodka Kultury i Gminnej Biblioteki Publicznej w jedną instytucję: Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa w Tolko. Realizacja tego zamierzenia przyczyni się do uproszczenia struktur zarządzania w zakresie organizowania działalności kulturalnej z uwzględnieniem potrzeb czytelniczych w Gminie oraz skuteczniejszej realizacji zadań łączonych podmiotów.

SPORT

Sport na terenie Gminy Bartoszyce odgrywa ważną rolę. Funkcjonujące tu trzy kluby sportowe upowszechniają kulturę fizyczną wśród dzieci i młodzieży przyczyniając się do rozwoju wielu dyscyplin sportowych oraz podniesienia jakości sportu. Biorą czynny udział w sferze rozwoju kultury oraz społeczeństwa. Działające aktywnie kluby sportowe w Gminie Bartoszyce:

- Klub Sportowy w Łabędniku (obszar działania upowszechnianie kultury fizycznej i sportu)
- Klub Sportowy w Wojciechach (obszar działania upowszechnianie kultury fizycznej i sportu)

- Gminny Klub Sportowy „Granica Bezledy” (obszar działania upowszechnianie kultury fizycznej i sportu)

Bazę sportową w Gminie tworzą:

- boiska do piłki siatkowej plażowej w Barciszewie, Bezledach, Mintach, Parkoszewie,
- boiska do piłki siatkowej w Kromarkach, Leginach, Osiece, Pierselach, Spytajnach,
- boiska do piłki nożnej (w tym boiska szkolne) w Dąbrowie, Galinach, Gromkach, Krawczykach, Kromarkach, Leginach, Łabędniku, Łojdach, Maszewach Nalikajmach, Parkoszewie, Pierselach, Płesach, Sporwinach, Szwarunkach, Spytajnach, Tolko, Węgorytach, Wirwiltach, Wojciechach, Wojtkowie, Witkach, Żydowie i Rodnowie,
- stadiony w Bezledach i Kinkajmach,
- pełnowymiarowa hala sportowa w Bezledach.

Ofertę aktywnego wypoczynku dla dzieci i młodzieży uzupełniają nowo powstałe place zabaw zlokalizowane w miejscowościach: Bezledy, Ciemna Wola, Dąbrowa, Galiny, Kinkajmy, Kosy, Krawczyki, Łabędnik, Łojdy, Maszewy, Parkoszewo, Piersele, Skitno, Sokolica, Spytajny, Tolko, Wirwilty, Wojciechy, Wojtkowo, Żydowo, Rodnowo. Część placów zabaw powstała przy współudziale środków unijnych w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Istniejąca na terenie Gminy stadnina koni przy Pałacu Galiny stanowi alternatywę spędzania wolnego czasu nie tylko dla dzieci i młodzieży, ale również dla osób dorosłych oraz turystów.

Do oferty sportowo-rekreacyjnej Gminy należą również: spływy kajakowe rzeką Łyną, oznaczone 3 trasy rowerowe różnej trudności, jezioro Kinkajmskie oraz dwie siłownie zewnętrzne w miejscowościach Krawczyki i Wojciechy. Ofertę związaną z aktywnością fizyczną wzbogaca przebiegający przez teren Gminy wschodni szlak rowerowy Green Velo, mający blisko 2000 km długości, który uruchomiony zostanie pod koniec 2015 r. i będzie najdłuższą trasą rowerową w Polsce. Przebiega on przez obszar pięciu województw leżących we wschodniej części kraju: warmińsko-mazurskiego (ok. 420 km), podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego.

III.2.4. Pomoc społeczna, ochrona zdrowia

Jednostką realizującą zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej w Gminie Bartoszyce jest GOPS (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej) z siedzibą w Bartoszycach.

Zgodnie ze statutem jednostki zadaniem ośrodka jest umożliwienie osobom i rodzinom przewyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie mogą pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, przede wszystkim poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

By osiągnąć ten cel Ośrodek wykonuje następujące zadania własne Gminy o charakterze obowiązkowym:

- opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- sporządzanie bilansu potrzeb Gminy w zakresie pomocy społecznej,
- udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnej odzieży,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym,
- praca socjalna,
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych,
- dożywianie dzieci,
- sprawienie pogrzebu,
- kierowanie do domów pomocy społecznej,
- sporządzanie sprawozdawczości.

Ponadto ośrodek wykonuje:

- inne zadania własne Gminy:
  - przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych,
  - przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie.
- zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez Gminę:
  - przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
  - opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne,
  - organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych,
  - przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
  - realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej.

Tabela nr 11 Świadczenia społeczne przyznane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w 2014 roku

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano świadczenie w trybie decyzji	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych	1493	886	2451
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych bez względu na ich rodzaj formę i liczbę	1493	886	2451
Pomoc udzielona w postaci pracy socjalnej ogółem	x	1071	3098
W tym; wyłącznie w postaci pracy socjalnej	x	185	647

Praca socjalna prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny	x	20	20
---	---	----	----

źródło: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach za I-XII 2014 rok

Ośrodek aktywnie współpracuje z organizacjami i jednostkami samorządowymi oraz rządowymi, organizacjami społecznymi, kościołem katolickim i innymi kościołami, związkami wyznaniowymi, fundacjami, stowarzyszeniami, pracodawcami oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Gminę Bartoszyce, wyróżnia szczególna aktywność na polu działań związanych z profilaktyką szeroko rozumianych zachowań aspołecznych. Lokalny samorząd - zarówno samodzielnie, jak i w partnerstwie z innymi podmiotami - podejmuje szereg inicjatyw, których celem jest budowanie kapitału społecznego. Kształtowanie właściwych postaw społecznych, przekazywanie właściwych wzorców, integracja pokoleń, zapobieganie zjawiskom ryzykownym i szkodliwym, to tylko wybrane elementy lokalnej polityki społecznej.

Ochroną zdrowia na terenie Gminy zajmuje się **Gminny Zakład Lecznictwa Otwartego** w Galinach oraz jego jednostki organizacyjne – wiejskie ośrodki zdrowia w Galinach, Łabędniku i Bezledach, a także przychodnia lekarska w Bartoszycach. Liczba mieszkańców Gminy przypadających na jedną przychodnię to 2768 os. Działają również dwa podmioty niewchodzące w skład Zakładu: ośrodek zdrowia w Wojciechach i gabinet fizjoterapii w Bezledach.

Do zadań Zakładu Lecznictwa należy udzielanie świadczeń zdrowotnych i promocja zdrowia dla ogółu ludności. Świadczenia udzielane przez Zakład obejmują: świadczenia profilaktyczne, diagnostyczne, lecznicze, rehabilitacyjne oraz pielęgnacyjne.

W roku 2013 r. wg. danych GUS udzielono 19 755 porad lekarskich, co daje średnią ponad 4938 porad na jedną przychodnię i średnią 1,78 porady lekarskiej na mieszkańca.

Istniejące na terenie Gminy poradnie:

- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Galinach:

- Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
- Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej,
- Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci,
- Punkt szczepień,
- Gabinet diagnostyczno-zabiegowy.

- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Bezledach:

- Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
- Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej,
- Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci,
- Punkt szczepień,
- Gabinet diagnostyczno-zabiegowy.

- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Łabędniku:

- Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
- Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej,
- Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci,
- Punkt szczepień,

- Gabinet diagnostyczno-zabiegowy.
- Przychodnia Lekarska w Bartoszycach:
  - Poradnia pediatryczna,
  - Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
  - Punkt szczepień,
  - Gabinet diagnostyczno-zabiegowy.
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "OLS-MED" s.c. Wioletta Olszewska, Artur Olszewski:
  - Gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
  - Gabinet pielęgniarki środowiskowej,
  - Gabinet zabiegowy,
  - Punkt szczepień.

System podstawowej opieki zdrowotnej jest rozwinięty w stopniu dostatecznym. Oferta specjalistyczna i diagnostyczna zabezpieczana jest przez ośrodki funkcjonujące w Bartoszycach. Niemniej należy podkreślić konieczność utrzymania i rozwoju systemu ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki zdrowia i zabezpieczenia potrzeb osób starszych.

WNIOSKI Z ANALIZY WALORÓW MIEJSCA ZAMIESZKANIA

- na jednego mieszkańca Gminy Bartoszyce przypadało w 2014 roku 0,309 mieszkania, co wskazuje na mniejszy niż przeciętnie dla powiatu (0,342) i województwa (0,346) stopień zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych mieszkańców;
- w Gminie dobrze rozwinięta jest sieć wodociągowa (ma do niej dostęp 94,72% mieszkańców), warto również zwrócić uwagę na wskazany w opracowaniu wzrost stopnia skanalizowania Gminy, jednak zasięg sieci jest nadal zbyt mały i wskazana jest dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej lub wybór alternatywnej metody odprowadzania ścieków np. poprzez oczyszczalnie przydomowe;
- Gmina Bartoszyce w dostatecznym stopniu zabezpiecza potrzeby mieszkańców w zakresie dostępu do placówek wychowania przedszkolnego (łącznie 9 obiektów), co potwierdza dobry klimat zamieszkania dla ludzi młodych, rodzin z dziećmi;
- system edukacji w gminie Bartoszyce jest bardzo rozwinięty, duża liczba placówek szkolnych przy jednoczesnych niekorzystnych trendach demograficznych stanowi istotne obciążenie budżetu gminy Bartoszyce, ograniczające zdolności inwestycyjne i rozwojowe w innych sferach zadań publicznych;
- na jedną placówkę biblioteczną w Gminie w 2013 roku przypadało 2214,4 mieszkańców, a ich rozmieszczenie umożliwia łatwy dostęp do zasobów bibliotecznych wszystkim mieszkańcom Gminy, co plasuje Gminę Bartoszyce powyżej poziomu wskaźnika dla województwa (4791,1) i powiatu bartoszyckiego (4743,9). W 2014 roku biblioteka wykazała nieznaczny ubytek czytelników, jednak rozbudowana oferta placówek bibliotecznych daje nadzieję na dalszy rozwój tych jednostek. Również wielkość księgozbioru w Gminie plasuje się dużo powyżej średniej wojewódzkiej (22 szt.) i powiatowej (31,23 szt.) i wynosi 70,8 egzemplarza na czytelnika;
- w Gminie na 1000 mieszkańców przypada 0,45 ośrodka zdrowia i jedynie dwa punkty apteczne (Galiny, Bezledy) na całą ludność Gminy, co może oznaczać, że dostęp do usług medycznych i opieki zdrowotnej jest na niskim, niewystarczającym poziomie.

Podsumowując wskaźniki określające walory miejsca zamieszkania można wywnioskować, że Gmina w dostatecznym stopniu zabezpiecza potrzeby mieszkańców związane z oświatą i edukacją, sportem oraz tożsamością lokalną, kulturową. Niestety mimo wykazania często wyższego niż średnia

dla powiatu i województwa zabezpieczenie innych potrzeb takich jak mieszkania, dostęp do sieci kanalizacyjnej czy gazowej oraz opieki medycznej są obszarami, które wymagają poprawy i ukierunkowanego inwestowania. Warto również zauważyć, że niezbędna jest aktywność Gminy w obszarach związanych z nowoczesnymi technologiami – zasięgiem sieci komórkowej i dostępem do szerokopasmowego internetu, co podczas konsultacji społecznych uznane zostało za szansę na rozwój Gminy.

III.3. DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE I ROZWÓJ PRZESTRZENNY GMINY

Analizę atrakcyjności przyrodniczej Gminy Bartoszyce przeprowadzono na podstawie przeglądu zasobów przyrodniczych Gminy oraz wskaźników:

- 1) % powierzchni prawnie chronionej,
- 2) powierzchni terenów zielonych oraz liczby pomników przyrody na 100 km,
- 3) % powierzchni lasów,
- 4) odsetka mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków,
- 5) wysokości nakładów na inwestycje w ochronę środowiska, gospodarkę wodno – kanalizacyjną,
- 6) wielkości odpadów komunalnych na 1 mieszkańca.

DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE GMINY BARTOSZYCE STANOWIĄ:

- OBSZARY NATURA 2000: Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Ostoja Warmińska” powołany dla ochrony bociana białego, który osiąga tu największą liczebność w Polsce i pełniący również funkcję ochronną dla dużej liczby innych gatunków ptaków, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Torfowiska źródliskowe koło Łabędnika, stanowiące Obszar Natura 2000 powołany do życia dla ochrony 2 torfowisk,
- OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU: Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Dolnej Łyny, obejmujący ochroną dolinę rzeki Łyny, dolinę rzeki Pisy oraz zlewnię jeziora Kinkajmskiego, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Elmy obejmujący tereny leśne będące terenami źródliskowymi rzeki Elmy oraz Bezledy,
- UŻYTKI EKOLOGICZNE: torfowisko Rosiczka koło Węgoryt, torfowisko Rosiczka koło Żydowa, Torfowisko źródliskowe Sokolica , Torfowisko źródliskowe Spurgle,
- 62 POMNIKI PRZYRODY,
- LASY i GLEBY CHRONIONE,
- ZASOBY WODNE: rzeka Łyna, Pisa Północna, Bezleda, jezioro Kinkajmskie,
- ZABYTKI I KRAJOBRAZ KULTUROWY: gmina Bartoszyce jest bardzo bogata w obszary cenne kulturowo, w tym zabytki. Na obszarze Gminy znajduje się szczególnie wiele pałaców, zabudowań dworskich oraz obszarów parkowych, których znaczna część została odrestaurowana i pełni funkcje turystyczne i wypoczynkowe, z wyjątkową wykorzystującą walory krajobrazu i wielokulturowość obszaru ofertą.

Wysokie walory przyrodnicze gminy Bartoszyce, której ponad 90% położona jest na obszarach ochrony przyrodniczej zobowiązują samorząd lokalny, mieszkańców Gminy oraz inwestorów do szczególnego przestrzegania zasad ochrony środowiska, w tym obowiązujących form prawnych. Szczególne przepisy określone dla obszarów Natura 2000, obszarów chronionego krajobrazu i obszarów użytków ekologicznych zakazują:

- lokalizowania nowych i rozbudowy istniejących zakładów przemysłowych oraz innych inwestycji, które powodują zanieczyszczenie wody, powietrza i gleby, stanowiących źródło nadmiernego hałasu, naruszających stosunki wodne oraz zniekształcających walory przyrodnicze i krajobrazowe, w tym lokalizowania elektrowni wiatrowych,
- stosowania środków chemicznych ochrony roślin o wysokiej toksyczności i długim okresie karencji na terenach leśnych i rolnych,
- nie planowego zalesiania obszarów chronionych naruszających równowagę przyrodniczą i rolną.

Samorząd lokalny Gminy Bartoszyce skutecznie wdraża programy proekologiczne, w tym:

- zintegrowany system gospodarowania odpadami, z uwzględnieniem segregacji odpadów, odpadów wielkogabarytowych i elektroodpadów,
- Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Bartoszyce,
- Program ochrony środowiska dla Gminy Bartoszyce na lata 2012 -2015 z perspektywą na lata 2016 - 2019.

Gmina monitoruje również działalności gospodarcze lokowane na obszarze gminy, pod kątem wpływu na środowisko przyrodnicze. Działania te wymagają kontynuowania i intensyfikacji w kolejnych latach planowania strategicznego.

Zdiagnozowane zagrożenia środowiska naturalnego:

1) Zanieczyszczenie powietrza:

- pogarszanie jakości powietrza w sezonach grzewczych, spowodowane niską jakością emisji z indywidualnych systemów grzewczych, w związku z korzystaniem z nieodpowiedniego materiału odpadowego (plastik, odpady domowe),

2) Zanieczyszczenie wód:

- bardzo dobra i dobra jakość rzek (czynniki zagrażające: oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna w Bartoszykach dla rzeki Łyny, oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna w Bisztynku dla rzeki Pisy),
- zagrożona degradacją jakość wód w jeziorze Kinkajmskim,
- zagrożenia lokalne: dzikie wysypiska śmieci, szamba gromadzące nieczystości sanitarne, indywidualne ujęcia wody w postaci studni wierconych i kopanych w związku z niewłaściwą gospodarką ściekową,
- zanieczyszczenia rolnicze,

3) Zagrożenia powodzią:

- zalewiska Łyny - okres ustępowania pokrywy lodowej,

4) Degradacja gleb i zagrożenie erozją:

- wysoki poziom zakwaszenia gleb (81% gleb w Gminie Bartoszyce posiada charakter kwaśny), co jest podstawowym czynnikiem degradacji chemicznej, wpływającym negatywnie na produkcję roślinną,
- obszary osuwiskowe zlokalizowane w dolinie rzeki Łyny oraz jej odpływów (45 punktów),

5) Hałas:

- hałas emitowany do środowiska podczas eksploatacji strzelnicy w Dąbrowie.

WNIOSKI Z ANALIZY ATRAKCYJNOŚCI PRZYRODNICZEJ GMINY BARTOSZYCE:

- wysoka atrakcyjność przyrodnicza mierzona wskaźnikiem procentowym powierzchni prawnie chronionej na 100 km², kierunkują rozwój gminy na obszary zrównoważonego rolnictwa, przemysłu przetwórczo – spożywczego, wdrażania innowacyjnych form działalności rolniczej, w tym grup producenckich, klastrów, inkubatorów przetwórstwa lokalnego, a także na rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych gminy,
- wzrastający wskaźnik dbałości o zachowanie środowiska naturalnego (nakłady gminy na ochronę środowiska, w tym budowę infrastruktury kanalizacyjnej, wodociągowej, wielkość odpadów komunalnych na 1 mieszkańca). Prognozowany znaczny wzrost wskaźnika w kolejnych latach dzięki realizacji inwestycji środowiskowych (zgodnie z planami inwestycyjnymi gminy), świadczące o środowiskowym planowaniu rozwojowym gminy,
- wysoka atrakcyjność przyrodnicza i przestrzenna miejscowości przygranicznej, stwarzająca idealne warunki do rozwoju turystyki biznesowej, wypoczynkowej, krajoznawczej.

Układ funkcjonalno - przestrzenny Gminy Bartoszyce

W uchwalonym przez Radę Gminy Bartoszyce w dniu 17.06.2011r. *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bartoszyce* przyjęto podział terenu Gminy na jednostki krajobrazowe, stanowiące bazę dla wydzielenia stref o różnych celach gospodarki przestrzennej. Są to:

- Strefa A: strefa ograniczonej urbanizacji,
- Strefa B: strefa zwiększonej urbanizacji,
- Strefa C: strefa zintensyfikowanej urbanizacji.

Strefa A zajmuje obszar na północ od rzeki Pisy od granic Obszaru Chronionego Krajobrazu Rzeki Łyny poprzez zewnętrzną granicę miasta Bartoszyce po Obszar Chronionego Krajobrazu Rzeki Łyny w okolicach miejscowości Perkujki i Lipina.

Zaleceniem dla strefy A jest lokalizowanie wyłącznie inwestycji nie oddziałujących znacząco na środowisko. Możliwy jest rozwój budownictwa mieszkaniowego, zagrodowego, usługowego, a zwłaszcza rozwój turystyki. Ograniczenia inwestycyjne dotyczą zalesiania powierzchni (nie wskazane dla obszarów Natura 2000). Dopuszczona jest rozbudowa infrastruktury Warmińsko – Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, w tym lądowiska dla niewielkich samolotów pasażerskich, helikopterów. Za wiodący kierunek rozwoju należy uznać rolnictwo ekologiczne.

Strefa B obejmuje południowy obszar gminy pozbawiony stref ochronnych o dużych powierzchniach, niewielki obszar ochrony krajobrazu stanowi użytek ekologiczny „Torfowisko źródłiskowe Spurgle”, stanowiący obszar ochrony siedliskowej NATURA 2000. Strefa dopuszczająca wyższy poziom urbanizacji, wynikający z tendencji rozwojowych Gminy Bartoszyce. Obok rozwoju zabudowy mieszkaniowej, usługowej możliwa jest realizacja inwestycji w odnawialne źródła energii.

Strefa C, będąca obszarem zintensyfikowanej urbanizacji zlokalizowana jest od południowych granic miasta Bartoszyce do linii projektowanych wariantów budowy obwodnicy miasta Bartoszyce. W strefie przewiduje się rozwój funkcji przemysłowych, usługowych, produkcyjno – usługowych oraz magazynowych, w tym możliwą lokalizację wielkopowierzchniowych obiektów handlowych. Możliwa jest realizacja inwestycji w odnawialne źródła energii. Przewidziano rozwój funkcji przemysłowo - usługowych w miejscowości Sędławki, a także zintensyfikowany rozwój usług turystycznych.

Dla wszystkich obszarów funkcjonalnych Gminy głównymi strefami rozwojowymi są:

- rozwój funkcji usługowo – przemysłowych, z wiodącą rolą przemysłu rolno – spożywczego,
- rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych, zapewniających pełne wykorzystanie potencjału obszarów podmiejsko – przygranicznych, w tym: szlaków turystycznych, rowerowych, pieszych, konnych, infrastruktury umożliwiającej wypoczynek całoroczny.

III.4. POTENCJAŁ GOSPODARCZY

W Gminie Bartoszyce znajdują się obszary leżące w Warmińsko – Mazurskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej. Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna to obszar gruntów przeznaczonych pod inwestycje gospodarcze. Obok dobrego uzbrojenia, korzystnego położenia, możliwości szerokiego wyboru główną zachętą do inwestowania na tych terenach jest pomoc publiczna udzielana inwestorom w postaci zwolnienia dochodu z podatku dochodowego.

Podstrefą Bartoszyce objęty jest obszar o powierzchni 96,4 ha. W skład tej Podstrefy wchodzi trzy kompleksy, w tym jeden – Kompleks Piersele w Gminie Bartoszyce:

- 1) **Kompleks Piersele o powierzchni 36,1 ha – położony przy drodze krajowej nr 51, w sąsiedztwie Międzynarodowego Przejścia Granicznego Bezledy. – Gmina Bartoszyce**
- 2) Kompleks Bema o powierzchni 50,0 ha – położony przy ul. Generała Bema stanowiącej odcinek drogi krajowej nr 51 i zarazem drogi wylotowej z Bartoszyca w kierunku Międzynarodowego przejścia Granicznego Bezledy.
- 3) Kompleks Kętrzyńska o powierzchni 10,3 ha – położony przy ul. Kętrzyńskiej, która jest drogą wylotową z Bartoszyca w kierunku Kętrzyna.

Rysunek nr 2 Kompleks Piersele

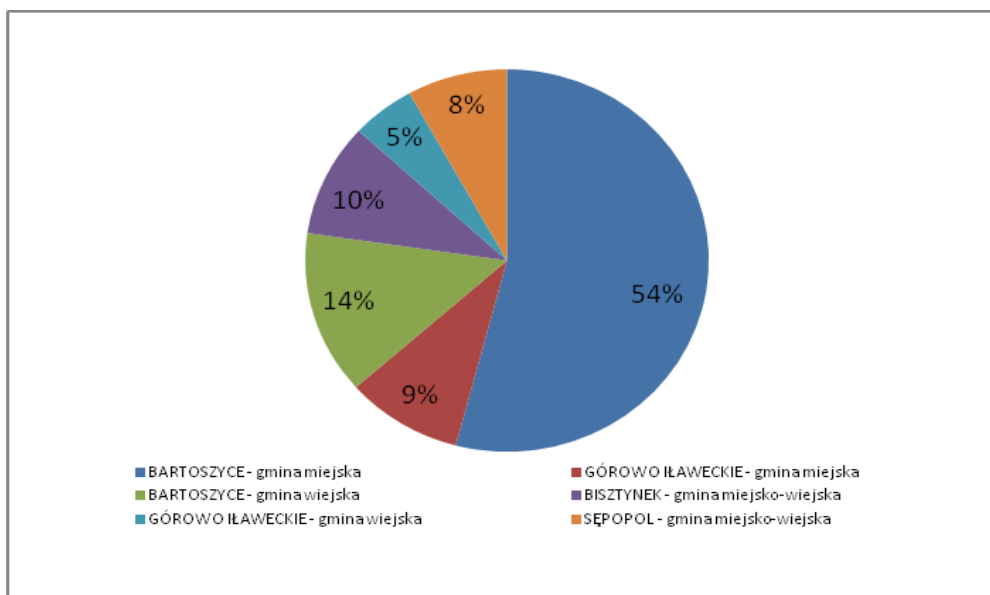

źródło: <http://www.wmsse.com.pl/>

Położenie w specjalnej strefie ekonomicznej daje duży potencjał rozwojowy Gminie Bartoszyce. Obecnie obszar należący do WMSSE znajdujący się w Gminie Bartoszyce jest do dyspozycji przedsiębiorców, tereny nie są zajęte. Przynależność obszarowa do WMSSE określa Uchwała nr XXI/199/2000 Rady Gminy w Bartoszycach z dnia 3 października 2000 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Bartoszyce w rejonie przejścia granicznego w Bezledach.

Gmina Bartoszyce zajmuje drugie miejsce w powiecie pod względem liczby przedsiębiorstw - co stanowi 14% wszystkich przedsiębiorstw na tym obszarze. Jednak mając na uwadze rozległy obszar, który zajmuje Gmina Bartoszyce, nie jest to wynik satysfakcjonujący. Szczególnie mając na uwadze znaczny, bo ponad 54% odsetek przedsiębiorstw, które znajdują się w samym mieście Bartoszyce.

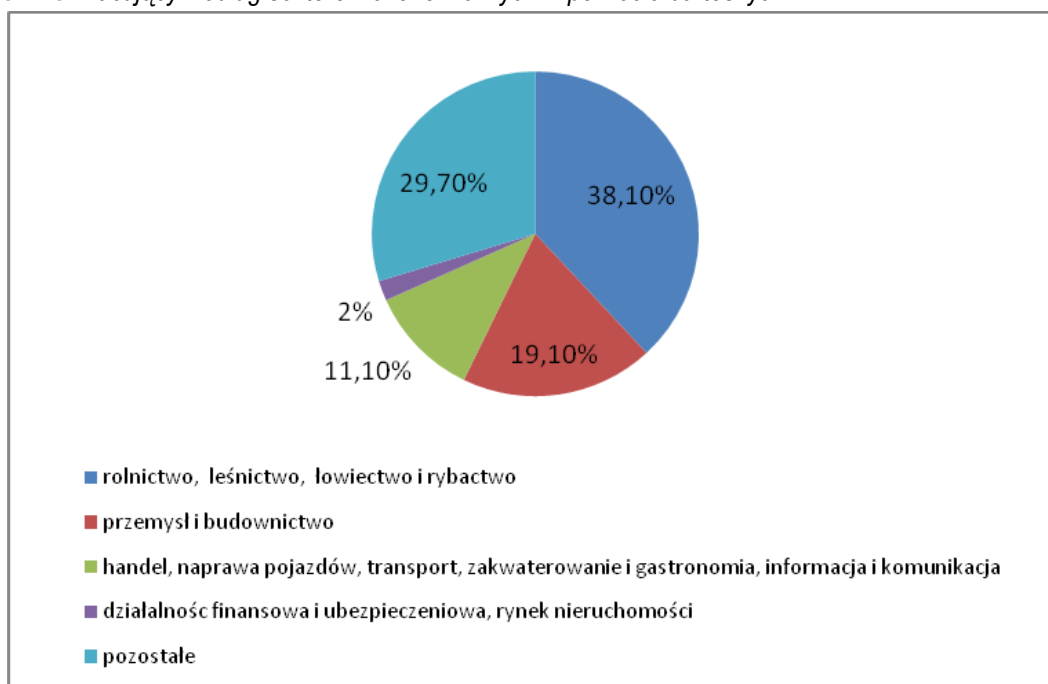
Wykres nr 4 Procent liczby przedsiębiorstw w powiecie bartoszyckim z podziałem na gminy

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wiejska Gmina Bartoszyce charakteryzuje się znacznym obszarem zajęтым przez użytki rolne. Do 1990 r. tereny obecnego powiatu były obszarem intensywnej działalności prowadzonej przez państwowe gospodarstwa rolne – w ich władaniu było ok. 70% ziemi rolniczej. Po ich likwidacji zdecydowana większość zatrudnionych oraz członków ich rodzin pozostała bez pracy, jedynie niewielka część byłych pracowników PGR-ów znalazła zatrudnienie w nowotworzonych gospodarstwach i innych formach działalności rolniczej.

Wykres nr 5 Pracujący według sektorów ekonomicznych w powiecie bartoszyckim

źródło: www.polskawliczbach.pl/powiat_bartoszycki

Głównym kierunkiem rozwoju gospodarczego gminy jest rolnictwo i jego obsługa. Użytki rolne w Gminie Bartoszyce stanowią 31 313 ha (73,3%), lasy 8251,23 ha (18,9%) (Bank Danych Lokalnych,

2014 r.). Sprzyjające warunki klimatyczne i stosunkowo dobre gleby mają pozytywny wpływ na rozwój rolnictwa. Liczne grunty orne, wykorzystywane są głównie pod uprawy zbóż. W gminie popularyzowane jest ekologiczne podejście do rolnictwa (Zielone Płuca Polski). Obecnie branża rolnicza jest największym pracodawcą w Gminie. Przy gospodarstwach rolnych, ze względu na położenie i liczne atrakcje turystyczno-krajoznawcze coraz większą rolę odgrywa agroturystyka - 8 gospodarstw agroturystycznych oferuje w sumie 100 miejsc noclegowych. Dużym bodźcem rozwojowym tej gałęzi jest utworzony wschodni szlak rowerowy Green Velo – przechodzący przez znaczną część Gminy Bartoszyce (66 km).

Przedsiębiorczość w Gminie Bartoszyce to głównie jednoosobowe firmy. Może to wynikać z faktu prostej procedury rejestracyjnej, niskich kosztów początkowych (niski status ekonomiczny mieszkańców) oraz dostępności funduszy unijnych na założenie takiej formy działalności gospodarczej. Jednoosobowe działalności gospodarcze stanowią ok 75% zarejestrowanych firm na tym terenie.

Tabela nr 12 Podmioty gospodarki narodowej (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) w Gminie Bartoszyce w latach 2012-2014

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ogółem	W tym			
	Rok		przedsiębiorstwa państwowe	spółki	spółdzielnie	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
BARTOSZYCE - gmina wiejska	2012	538	0	64	6	409
	2013	582	0	65	5	434
	2014	569	0	61	5	422

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba spółek na przestrzeni lat oscylowała w okolicach 60 (ok 11% wszystkich przedsiębiorstw) i były to głównie spółki handlowe (57%) oraz spółki cywilne (43%). Mało popularną formą prowadzenia firmy są spółdzielnie. Co więcej istniejące firmy to głównie mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób (94,7% wszystkich przedsiębiorstw) – brak dużych zakładów produkcyjnych i przemysłowych.

Tabela nr 13 Podmioty gospodarki wg klas wielkości w Gminie Bartoszyce

Ilość osób pracujących w podmiocie, klasa wielkości	Ilość podmiotów
0 – 9	539
10 – 49	29
50 – 249	1
250 – 999	0

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej przedsiębiorstw 23,7% w Gminie Bartoszyce jest zarejestrowanych w sekcji G Polskiej Klasyfikacji Działalności tj. zajmuje się handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów. Wpływ ma na to niewątpliwie położenie w strefie przygranicznej: mały ruch graniczny (otwarcie granic w 2012 r.). Wg danych GUS to właśnie zakupy były w 84,7 % powodem przyjazdu nierezydentów i 97,2% powodem wyjazdów i powrotów Polaków. Migracje rezydentów dotyczą w głównej mierze osób

zamieszkujących obszar do 30 km od granicy (96,5%). Może to potwierdzać istotny fakt jakim jest występowanie zjawiska nielegalnego handlu transgranicznego, ze szczególnym uwzględnieniem rynku paliw. Skala zjawiska jest trudna do oszacowania, jednak jest przyczyną zniekształcenia rzeczywistości związanej chociażby z bezrobociem.

Analizując kwestię bezrobocia na obszarach przygranicznych, wydaje się, że obok niskiego stopnia uprzemysłowienia i problemów związanych z różnicowaniem w kierunku działalności nierolniczych, aktywność mieszkańców jest znacznie wyższa, niż wynika to z oficjalnych statystyk. „Szara strefa” skutecznie powstrzymuje znaczną liczbę osób nie mających pracy (w tym także zarejestrowanych jako bezrobotnych) przed podejmowaniem działań dla uzyskania stałego zatrudnienia.

Stopa bezrobocia obliczana jest na poziomie powiatu i wynosiła w poszczególnych latach (dane GUS):

- 2012 – 29,8% (średnia dla województwa warmińsko – mazurskiego – 21,3%, w kraju – 13,4%),
- 2013 – 30,2% (średnia dla województwa warmińsko – mazurskiego – 21,6%, w kraju – 13,7%),
- 2014 – 26,8% (średnia dla województwa warmińsko – mazurskiego – 18,1%, w kraju – 12,0%).

Wskaźnik bezrobocia w Powiecie Bartoszyckim jest bardzo wysoki: w skali województwa powiat zajmuje 5 miejsce.

Tabela nr 14 Bezrobocie w województwie warmińsko-mazurskim w 2014 r.

		Bezrobotni zarejestrowani w tysiącach	Stopa bezrobocia (do aktywnych zawodowo) w %
	WOJ. WARMIŃSKO- MAZURSKIE	93,3	18,1
L.p.	<i>powiaty</i>		
1	Piski	4,9	28,3
2	Braniewski	3,9	28,1
3	Węgorzewski	2,0	27,1
4	Kętrzyński	5,4	26,9
5	Bartoszycki	5,8	26,8
6	Elbląski	5,2	25,6
7	Lidzbarski	3,5	23,9
8	Szczygieński	5,5	22,7
9	Działdowski	5,4	22,5
10	Elcki	6,4	21,5
11	Olecki	2,7	20,0
12	Ostródzki	7,1	19,9
13	Gołdapski	1,8	19,8
14	Olsztyński	7,4	19,5
15	Nowomiejski	3,0	19,0
16	Mragowski	3,2	18,3
17	Nidzicki	1,8	17,4
18	Giżycki	2,8	15,4
19	m. Elbląg	6,7	15,2
20	łławski	2,9	8,5
21	m. Olsztyn	5,8	6,8

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pomimo wielu programów pomocowych skierowanych do bezrobotnych stopa bezrobocia utrzymuje się na poziomie powyżej 25%, czyli co czwarty mieszkaniec powiatu jest bez pracy.

Niechlubną statystykę pogłębia fakt, że obok powiatu braniewskiego powiat bartoszycki charakteryzuje się najwyższym udziałem osób długotrwale bezrobotnych (63,9%). Istotnym wskaźnikiem jest udział % osób w wieku poniżej 25 roku życia – aż 16,63% oraz powyżej 50 roku – 25,99% (BIP.PUP w Bartoszykach stan na 31.12.2014r.). Tak duży poziom bezrobocia może być uwarunkowany niedopasowaniem lub brakiem wykształcenia/doświadczenia osób pozostających bez pracy – 34,78% bezrobotnych w powiecie to osoby bez kwalifikacji zawodowych.

Bezrobocie w Gminie Bartoszyce jest odzwierciedleniem trendów wojewódzkich oraz powiatowych. Na przestrzeni lat nie wykazuje jednoznacznej tendencji. W 2012 r. zauważalnym był spadek liczby o 2,06%, jednak już rok później liczba bezrobotnych wzrosła prawie o 1%, żeby w na koniec roku 2014 spaść o 12%.

Tabela nr 15 Zmiany liczby bezrobotnych w Gminie Bartoszyce w latach 2010 – 2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Gmina Bartoszyce (ilość bezrobotnych)	1408	1409	1380	1391	1225
W tym kobiety	743	740	690	714	592
W tym mężczyźni	665	669	690	677	633

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Trudną sytuację na rynku pracy powiat bartoszycki próbuje zniwelować poprzez instrumenty takie jak:

- 1) staże zawodowe, prace interwencyjne, roboty publiczne,
- 2) jednorazowe dotacje inwestycyjne na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- 3) refundacja kosztów wyposażenia i doposażenia stanowiska pracy, pracodawcom zatrudniającym osoby bezrobotne,
- 4) prace społecznie użyteczne,
- 5) zatrudnienie wspierane,
- 6) refundacja składek ZUS spółdzielniom socjalnym,
- 7) szkolenia osób bezrobotnych,
- 8) pośrednictwo pracy.

WNIOSKI Z ANALIZY POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO GMINY BARTOSZYCE:

- Gmina Bartoszyce jest obszarem przygranicznym wymagającym strategicznej interwencji – zgodnie z zapisami „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”;
- brak dużych zakładów przemysłowych – niski poziom zatrudnienia, gospodarka zdominowana przez mikroprzedsiębiorstwa;
- niski wskaźnik rozwoju przedsiębiorczości społecznej;
- niski poziom rozwoju przedsiębiorczości pomimo potencjału geograficznego - obszar przygraniczny;
- wysoki potencjał rozwoju przedsiębiorczości dzięki zlokalizowaniu w strefie przygranicznej oraz terenem w WMSSE - przez teren gminy przebiega międzynarodowa trasa Warszawa – Olsztyn – Kaliningrad z nowoczesnym towarowo-osobowym przejściem granicznym w Bezledach. Połączenia kolejowe tradycyjne i szerokotorowe Bartoszyce – Głomno (stacja przeładunkowa) – granica państwa – Kaliningrad dają możliwość rozwoju współpracy gospodarczej z Rosją, Liwą, Łotwą i Estonią;
- turystyka, w tym agroturystyka jako sposób rozwoju przedsiębiorczego Gminy;
- trudności logistyczne w rozwoju przedsiębiorczości - jakość dróg, daleka odległość od większych aglomeracji miejskich;
- mały ruch graniczny jako przesłanka do tworzenia szarej strefy, sztucznego generowania bezrobocia oraz braku klimatu przedsiębiorczego
- wysoka stopa bezrobocia – ze szczególnym udziałem osób długotrwale bezrobotnych;
- niedopasowanie potencjału ludzkiego do rynku pracy - niskie kwalifikacje bezrobotnych (brak wiedzy fachowej);
- tania siła robocza;
- podstawowe wskaźniki struktury bezrobocia potwierdzają, że grupami wymagającymi interwencji i stosowania nowoczesnych instrumentów reintegracji zawodowej są: osoby w wieku 25-, 50+, osoby długotrwale bezrobotne, osoby nie posiadające kwalifikacji zawodowych;
- gospodarka zdominowana przez rolnictwo;
- duże znaczenie gospodarstw ekologicznych – ekoturystyka, żywność ekologiczna;
- nowe kanały rozwoju przedsiębiorczości – wschodni szlak rowerowy Green Velo;
- niedostateczna ilość instytucji wspierania biznesu w gminie/powiecie – brak Inkubatora Przedsiębiorczości;
- niskie zaangażowanie samorządów w promocję lokalnej przedsiębiorczości;
- niskie zaangażowanie przedsiębiorców w działania prowadzone przez instytucje otoczenia biznesu oraz samorząd;
- nieefektywne wykorzystanie możliwości finansowych na rozwój przedsiębiorczości pochodzących ze źródeł zewnętrznych.

III.5. TURYSTYKA

Analizę potencjału turystycznego Gminy Bartoszyce oparto o zasobność podstawowej bazy turystycznej:

- atrakcje turystyczne,
- istniejącą bazę noclegowo-gastronomiczną,
- ilość i różnorodność imprez kulturalnych,
- ofertę produktów turystycznych.

ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA GMINY BARTOSZCE

1. Atrakcje przyrodnicze i krajobrazowe:

- lasy zajmujące 18,9% terenu gminy (łącznie 8059,2 ha) wraz z 60 pomnikami przyrody,
- bogactwo rzek – rzeka Elma, Pisa Północna, Bajdycka Młynówka, Bezleda oraz największa atrakcja – rzeka Łyna, na której biegu wyznaczone są trasy spływów kajakowych łącznej długości 23 km.,
- obszary chronionego krajobrazu: **Doliny Dolnej Łyny**, o powierzchni 8,9 tys. hektarów obejmujący ochroną dolinę rzeki Łyny, dolinę rzeki Pisy oraz zlewnię jeziora Kinkajmskiego, oraz **Doliny Elmy** o powierzchni 16,4 tys. hektarów, obejmujący tereny leśne będące terenami źródłkowymi rzeki Elmy oraz Bezledy. Oba te obszary mają za zadanie ochronę ekosystemów leśnych, wodnych i lądowych,
- obszary chronione w ramach sieci Natura 2000: **Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „OSTOJA WARMIŃSKA” (PB280015)** o powierzchni 142, 02 tys. ha. Obszar ochrony bociana białego, który osiąga tu największą liczebność i największe zagęszczenie w kraju. **Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Torfowiska źródłkowe koło Łabędnika” (PLH280047)** o powierzchni 27 ha. Obszar położony na Równinie Sępolskiej, obejmujący dwa torfowiska źródłkowe otoczone użytkami zielonymi,
- Szlak Bocianich Gniazd wraz z powiązaniem z nim Europejskim Szlakiem Bociana Białego,

Rysunek nr 3 Szlak Bocianich Gniazd

źródło: <http://gci.bartoszyce.pl/>

- jezioro Kinkajmskie o powierzchni 148 ha i największej głębokości 1,7m.,
- torfowiska źródłkowe Rosiczka koło Węgoryt (powierzchnia 0,38 ha), torfowisko Rosiczka koło Żydowa (powierzchnia 0,95 ha), Torfowisko źródłkowe Sokolica (powierzchnia 3,33 ha), Torfowisko źródłkowe Spurgle (powierzchnia 3,63 ha).

2. Atrakcje historyczne (obiekty cenne kulturowo opisane szczegółowo w dziale Tożsamość Kulturowa Gminy Bartoszyce):

- zabytkowe kościoły w tym: Kościół w Łabędniku z XIV w., Kościół w Galinach z XIV w., Kościół w Wojciechach z XVI w., Kościół w Rodnowie z XIV w. i Kościół w Sokolicy z XIV w.
- pałace, zabudowania dworskie i folwarczne, w większości pozostające w tym momencie własnością prywatną, które można promować pod wspólnym hasłem „**Szlak Pałacowy**”, zwłaszcza utrzymane w dobrym stanie lub odrestaurowane obiekty:

- Pałac i Folwark Galiny z XVI i XIX wieku – aktualnie prywatna własność, kompleks hotelowo-gastronomiczny, wzbogacony o stadninę koni
- Pałac „Biały Książę 1861” z XIX wieku - własność prywatna, miejsce działalności hotelarskiej
- Pałac w Łabędniku z XVIII wieku - obecnie własność prywatna
- Dworek Dębówko z XIX wieku - własność prywatna, miejsce działalności hotelarsko-gastronomicznej oraz wypożyczalnia rowerów
- Pałac w Łojdach z XIX wieku - obecnie własność prywatna
- Pałac w Tolko z XVII wieku - obecnie własność prywatna, wystawiona na sprzedaż

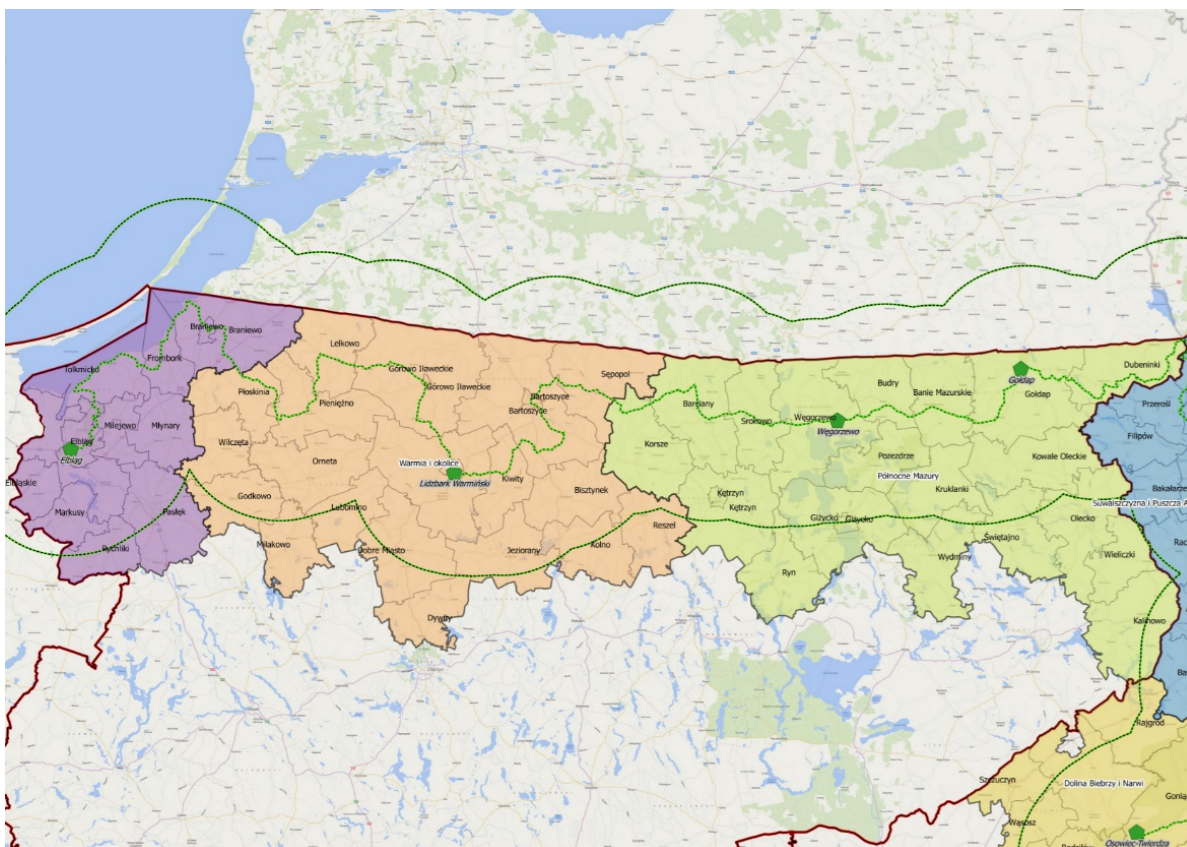
Wielość zabytków architektonicznych na terenie Gminy Bartoszyce oraz ich aktywna promocja jako miejsc wypoczynku jest jednym z największych atutów Gminy, znacząco wpływającym na rozwój i atrakcyjność oferty turystycznej (Galiny jako kandydat do otrzymania certyfikatu „Najciekawsza Wieś w Polsce” – produkt turystyczny opierający się min. na materialnym dziedzictwie lokalnym).

- nasadzenia parkowe z historią głównie z XVIII i XIX wieku w tym:
  - park pałacowy w miejscowości Bajdyty, w stylu krajobrazowym ze stawem i zespołem dębów – pomników przyrody
  - park pałacowy w stylu angielskim w miejscowości Galiny, gruntownie odrestaurowany
  - parki krajobrazowe w miejscowościach Gile (po pracach pielęgnacyjnych, jednak z zatartym pierwotnym układem), Glitajny (z zatartym układem jednak zachowanym starodrzewem z pierwotnych nasadzeń), Jarkowo (ze stawem, który przeszedł rewitalizację), Łojdy (z licznym starodrzewem oraz stawem) oraz Sędławki (z zachowanym pierwotnym układem i starodrzewem)
- dziedzictwo kulturowe: kultywowane i odtwarzanie tradycji typowych dla wielokulturowej gminy Bartoszyce zawierających wpływy z kultury ukraińskiej, niemieckiej i rosyjskiej mieszkającej tu od wieków oraz przybyłej na te tereny w ramach przesiedleń również w ramach Akcji „Wisła”. Niepowtarzalność Gminy powstała w wyniku wymieszania przekazywanych z pokolenia na pokolenie zasad i obyczajów różnych grup mieszkańców, nadają mu wyjątkowy charakter.

3. Infrastruktura turystyczna:

- oznaczone szlaki rowerowe (czerwony, zielony, żółty) o łącznej długości 66 km oraz wschodni szlak rowerowy **Green Velo**, którego planowe otwarcie przypada na koniec 2015r. Będzie to mający blisko 2000 km długości szlak rowerowy – najdłuższa trasa rowerowa w Polsce. Przebiegać będzie przez obszar pięciu województw leżących we wschodniej części kraju: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego.

Rysunek nr 4 Szlak Green Velo w województwie warmińsko-mazurskim

źródło: <http://dorzeczewisloka.pl/>

- ścieżka dydaktyczna „**Dębowy Las**” o długości 1,2 km położona na terenie Leśnictwa Czarny Las, charakteryzująca się wielką różnorodnością drzew, krzewów i roślin runa leśnego. Wzdłuż trasy rozstawione są tablice informacyjne o roślinności: dębach szypułkowych, lipach, bukach, roślinach runa leśnego i kwiatkach.
- Trasy kajakowe na rzece Łynie o łącznej długości 23 km oraz stacja wodna w miejscowości Perkujki (jedna z trzech na tym odcinku spławnej Łyny)

4. Atrakcje uzupełniające:

- oferty spędzania czasu wolnego na wsiach: agroturystyka, festyny, infrastruktura rekreacyjna: boiska, siłownie zewnętrzne, place zabaw, świetlice, stadiony
- predyspozycje do stworzenia wsi tematycznych w Wojciechach „Wieś Strażacka” i Galinach „Wieś Pałacowa”,
- nowe markowe produkty turystyczne - możliwość uzyskania certyfikatu pt. „Najciekawsza Wieś w Polsce” - przynależność Galin do projektu Sieci Najciekawszych Wsi w Polsce,
- bliskość przebiegu Szlaku Kopernikowskiego tj. szlaku turystycznego, biegnącego głównie przez miejsca związane z pobytem i pracą Mikołaja Kopernika. Długość odcinka położonego na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wynosi 237 km, a najbliższym większym przystankiem jest leżące niedaleko gminy miasto Lidzbark Warmiński.
- bliskość ośrodka miejskiego - miasta Bartoszyce, które może być dla turystów zakwaterowanych na terenie gminy miejscem „wpadowym” oferując zakupy, liczne zabytki oraz atrakcje kulturalne takie jak kino czy teatr,

- potencjał rozwoju turystycznego gminy jako obszaru przyjmującego turystów i pensjonariuszy projektowanych w przyszłości obiektów uzdrowiskowych w przylegających gminach Lidzbark Warmiński oraz Górowo Iławeckie
- bliskość miast należących do sieci CittaSlow czyli **Międzynarodową Sieć Miast Dobrego Życia** (do takich miast należy m.in. Reszel, Lidzbark Warmiński, Bisztynek, Górowo Iławeckie, Dobre Miasto oraz pretendujące do tego tytułu miasta Bartoszyce i Orneta) oferującej spokojny wypoczynek w cichym miejscu o bogatej historii i atrakcyjnej ofercie dla przyjezdnych. Są to niewielkie wolne od chaosu, stresu i zgiełku wielkich aglomeracji miasteczka, będąc idealnym miejscem do życia dla mieszkańców i odpoczynku dla turystów. Idea ta jest coraz popularniejsza wśród mieszkańców wielkich miast chcących odpocząć od codziennej rzeczywistości.
- bliskość przebiegu Szlaku Zamków Gotyckich - samochodowej trasy turystycznej grupującej 12 gotyckich zamków Warmii, Mazur i Kaszub. Znajdują się wśród nich zarówno zamki biskupie, kapitulne, jak i krzyżackie

O wysokiej atrakcyjności gminy świadczy funkcjonująca już sieć turystyczna, wykorzystująca potencjał regionu.

BAZA NOCLEGOWO-GASTRONOMICZNA

Tabela nr 16 Baza noclegowo-gastronomiczna gminy Bartoszyce

NAZWA	MIEJSCOWOŚĆ	ILOŚĆ MIEJSC NOCLEGOWYCH
Gospodarstwo Agroturystyczne Izabela i Robert Huszcza	Kiersity	8
Usługi Hotelarskie – Motel PAMI Renata Rozmysłowicz	Połącze	14
Gospodarstwo Agroturystyczne Helena i Adam Kupniewscy	Perkujki	3
Gospodarstwo Agroturystyczne Mariusz Urbański	Dabrowa	15
Gospodarstwo Agroturystyczne „Mimoza” Grażyna Ławrynowicz	Krawczyki	40
„Dworek Dębówko”	Dębówko	80
Gospodarstwo Agroturystyczne „U Kowala” Iwona Szeryńska	Galiny	4
Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod gruszą” Władysław Bogdanowicz	Krawczyki	9
Gospodarstwo Agroturystyczne „pod gruszą” Krystyna i Mirosław Kwilińscy	Wola	13
Pałac w Osiece „Biały Książę” Irena i Ryszard Suberlak	Osieka	15
Gospodarstwo Agroturystyczne „Dolina Elmy” Ewa Pelikant-Grodzka	Wajsnory	5
Pałac i Folwark Galiny	Galiny	82

źródło: opracowanie własne

Ocena standardu usług noclegowych w Gminie Bartoszyce:

W ofercie noclegowej gminy przeważają małe obiekty o ograniczonej dostępności miejsc noclegowych, o średnim standardzie, doskonale do organizacji wypoczynku rodzinnego. Istnieją

również dwa duże i jeden średni obiekt hotelarski, gwarantujący odpowiednią obsługę dużych grup turystów, co znacznie podnosi atrakcyjność turystyczną.

Należy podkreślić różnorodność oferty noclegowo - pobytowej w Gminie Bartoszyce, pozwalającą na zabieganie o turystę ze średnim portfelem, oraz turystę zamożnego, oczekującego wysokiego standardu usług (Pałac Galiny).

Niewykorzystanym potencjałem oferty turystycznej gminy jest rozwijanie oferty stworzonej wokół istniejących atrakcji aktywnego wypoczynku oraz oferta przygotowana pod pomijane dotychczas kategorie turystyki: biznesowej oraz turystyki zakupowej (zwłaszcza turystów ze strony rosyjskiej).

IMPREZY KULTURALNE

W Gminie Bartoszyce organizowane są różnego rodzaju imprezy kulturalne, cykliczne imprezy o charakterze lokalnym, ponadlokalnym, jak również ogólnopolskim. Do niektórych z nich możemy zaliczyć:

- Plener Plastyki Nieprofesjonalnej
- Międzynarodowe Dni Regionu Bartoszyce
- Noc Kupały w Rodnowie
- Dożynki gminne
- Festyny rodzinne w ramach obchodów Warmińsko – Mazurskich Dni Rodziny

PRODUKTY TURYSTYCZNE GMINY BARTOSZYCE

Tabela nr 17 Produkty turystyczne Gminy Bartoszyce

PRODUKT	ELEMENY PRODUKTU
Turystyka rekreacyjna	Wypoczynek nad jeziorem Kinkajmskim i rzeką Łyną
	Wypoczynek na obszarach przyrodniczych
	Turystyka piesza
	Turystyka kulturowa, historyczna
Turystyka wiejska	Agroturystyka
	Ekoturystyka
Turystyka aktywna	Turystyka wodna (spływy kajakowe)
	Turystyka rowerowa
	Turystyka jeździecka
Turystyka biznesowa	Konferencje, kongresy, targi branżowe
	Podróże służbowe i integracyjne
Turystyka międzynarodowa	Turystyka zakupowa i historyczna

źródło: opracowanie własne

Głównymi kierunkami rozwoju turystyki w gminie Bartoszyce jest turystyka wiejska i aktywna, przygraniczna i biznesowa.

TURYSTYKA WIEJSKA to jedna z form wypoczynku i rekreacji ściśle związana z obszarami wiejskimi. To każda forma turystyki odbywająca się w środowisku wiejskim i wykorzystująca jego walory: krajobraz, przyrodę, architekturę, tempo życia, codzienne zajęcia, tradycję, świętowanie itp. Tak więc

zalicza się do niej: agroturystyka (turystyka związana z rolnictwem), ekoturystyka, turystyka oparta o wiejskie zasoby infrastrukturalno - historyczne, pensjonaty wiejskie, domy letniskowe, schroniska, pokoje gościnne oraz pola kempingowe.

Formą turystyki wiejskiej, która doskonale się rozwija na terenie gminy Bartoszyce jest agroturystyka – a więc spędzanie wolnego czasu w czynnym gospodarstwie rolnym. W 2014 r. w 13 powiatach województwa warmińsko-mazurskiego odsetek miejsc w pokojach gościnnych i kwaterach agroturystycznych był wyższy od średniej dla całego obszaru (4,9%). Najwyższy zanotowano w powiecie bartoszyckim (16,6%).

Agroturystyka, jak żadna inna gałąź turystyki, wykorzystuje piękno krajobrazu wiejskiego i może dostarczyć gościom atrakcji w formie codziennych, tradycyjnych zajęć w gospodarstwie, obrzędów ludowych, a przede wszystkim przygotowywania potraw regionalnych. Z ofertą gospodarstw agroturystycznych z Gminy Bartoszyce można zapoznać się w Bartoszyckim Stowarzyszeniu Agroturystyki "Warmiacy", które zrzesza gospodarstwa w miejscowościach: Bezledy, Dąbrowa, Galiny, Kiersity, Krawczyki, Perkujki, Skitno, Spytajny, Wajsnory, Wojciechy, Wola, Worgielity.

W gminie Bartoszyce gospodarstwa agroturystyczne są przeważającą formą oferowania noclegów i wypoczynku. Przekłada się to na korzyści i to zarówno dla wsi, jak i dla turystów. Z pewnością umożliwi stworzenie warunków do innego sposobu życia i pracy poprzez:

- wzrost standardu życia
- obserwację stylu życia, nawyków, sposobu spędzania wolnego czasu; poznawanie zwyczajów gości powoduje chęć do naśladowania i to nie tylko u właścicieli kwater, ale również mieszkańców danej miejscowości;
- promocję własnego gospodarstwa pod kątem dziedzictwa kulturowego – właściciel kwatery będzie wiedział wszystko o tym, co wiąże się z historią danego regionu, będzie gromadził np. stroje, narzędzia pracy albo będzie proponował regionalne potrawy;
- integrację środowiska wiejskiego – na wsi trudno zachować anonimowość, ludzie wzajemnie się obserwują, naśladują pozytywne wzorce; właśnie w rozwoju tej formy aktywności można szukać chęci do podejmowania wspólnych działań w celu wykreowania jak najbardziej profesjonalnego produktu, wysokiej jakości;
- nowe możliwości dla ludności wiejskiej – dochody osiągane z tego rodzaju działalności przyczyniają się do zaspokojenia coraz większych potrzeb; poza tym sama świadomość, że są ludzie, którzy doceniają piękno polskiej wsi, również utwierdza gospodarza w przekonaniu, że podjął właściwą decyzję, pozostając na wsi.

Z roku na rok coraz większym zainteresowaniem cieszy się ekoturystyka - oferty wypoczynku ekologicznego, którego głównym celem jest zachowanie trwałego, zrównoważonego rozwoju zasobów i walorów turystycznych poprzez integrację działalności turystycznej z celami ochrony przyrody oraz życiem społeczno-gospodarczym, kształtowanie nowych postaw i zachowań turystów i organizatorów ruchu turystycznego oraz produkcja ekologicznej żywności.

Rozwijającym się obszarem rozwoju oferty turystycznej jest promocja regionu i jego atrakcyjności przez promowanie tradycji kulinarnych, żywności ekologicznej, możliwości udziału turysty w procesie wytwarzania zdrowych, wiejskich produktów. Pojawiają się również oferty sprzedaży tradycyjnych produktów ekologicznych w systemie „spod strzechy”. Są to produkty ekologiczne wytwarzane

tradycyjnymi metodami, stanowiącymi element dziedzictwa kulinarnego regionu bartoszyckiego oraz tożsamości społeczności lokalnych. Produkty te jednak powinny posiadać niezbędne certyfikaty i zaświadczenia, być dopuszczone do obrotu pod względem prawnym i sanitarnym. Do najbardziej popularnych elementów dziedzictwa kulinarnego należą:

- warzywa i owoce,
- przetwory z warzyw i owoców,
- mleko, masło, sery,
- chleby,
- zioła i przyprawy,
- miody.

Dobrym sposobem promowania ekologicznej i tradycyjnej żywności jest uzyskanie certyfikatu świadczącego o jego jakości i smaku. Dwóch producentów żywności z terenu gminy Bartoszyce dysponuje Certyfikatem Dziedzictwa Kulinarnego Warmii, Mazur i Powiśla. Jest to Dworek Dębówko słynący z wędlin z dziczyzny oraz Zespół Pałacowy Galiny.

Wieś Galiny to także poważny kandydat do udokumentowanej przynależności do Sieci Najciekawszych Wsi w Polsce (SNW). Proces certyfikacji został już rozpoczęty. Atrakcyjność Galin oparto na występowaniu miejsc z czasów XIV w., ze szczególnym uwzględnieniem zabytkowych i funkcjonalnie odrestaurowanych budowli, a także potencjałowi społecznemu, przyrodniczemu i historycznemu wsi i okolic.

Z racji położenia na terenach „Zielonych Płuc Polski”, oddalenia od wielkich ośrodków miejskich, istniejących tu atrakcji (obszary chronionego krajobrazu, Szlak Bocianich Gniazd, ścieżka Dębowy Las) oraz uwarunkowań przyrodniczych (torfowiska źródliskowe, rzeka Łyna, jezioro Kinkajmskie, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary objęte ochroną Natura 2000), a także bliskości terenów, które starają się o miano uzdrowiskowych (odległość od Górowa Iławeckiego: 24,5km, od Lidzbarka Warmińskiego: 23,5km) rozwój w kierunku ekoturystyki jest naturalnym i zrozumiałym kierunkiem rozwoju dla całej Gminy Bartoszyce. Taka oferta jest przede wszystkim ofertą dla szerokiego grona odbiorców, gdyż odpowiada na potrzeby zarówno osób indywidualnych, rodzin z dziećmi, osób w wieku 50+.

TURYSTYKA AKTYWNA – przez to pojęciorozumiemy wyjazdy jedno lub wielodniowe, których głównym celem jest podejmowanie aktywności fizycznej. Podstawowe rodzaje turystyki aktywnej w gminie Bartoszyce to:

- spływy kajakowe na rzece Łynie – w tym trasy kajakowe rozciągające się na długości 23 kilometrów, coroczny spływ kajakowy im. Jana Pawła II oraz stacja wodna na Łynie w miejscowości Perkujki (jedna z trzech stanic na tym odcinku spławnej Łyny).
- turystyka rowerowa - trzy trasy rowerowe o różnym stopniu trudności (żółta, zielona i czerwona) o łącznej długości 66km przebiegające przy wszystkich najciekawszych miejscach gminy (takich jak zabytki historyczne i kulturowe, tereny leśne, gospodarstwa agroturystyczne, stadnina koni, urokliwym jeziorem Kinkajmskim oraz ostoją bocianów) oraz trasa Green Velo przebiegająca przez województwo warmińsko-mazurskie w tym Gminę Bartoszyce.
- turystyka jeździecka – stadnina wraz ze szkołą jazdy konnej w Galinach.

Od wielu lat wysiłki ukierunkowane na rzecz rozwoju turystyki na terenie gminy Bartoszyce zogniskowane są wokół pojęcia turystyki aktywnej. Na infrastrukturę turystyki aktywnej w gminie składają się:

- 2 stadiony sportowe,
- pełnowymiarowa hala sportowa w Bezledach,
- 22 boiska do piłki nożnej,
- 9 boisk do piłki siatkowej,
- 2 siłownie zewnętrzne,
- 21 placów zabaw w miejscowościach,
- 1 tor motocrossowy.

Oferta ta skierowana jest przede wszystkim do osób młodych oraz tych dbających o kondycję i zdrowie. Istniejąca już infrastruktura sprzyja rozwojowi tego kierunku turystyki. Wskazane jest jednak dalsze jej rozwijanie, zwłaszcza poprzez zagospodarowanie brzegów jeziora Kinkajmskiego i płynącej na terenie Gminy spławnej Łyny.

TURYSTYKA BIZNESOWA to rodzaj turystyki, w którym podróże są powiązane z wykonywanym zawodem. Do tego rodzaju turystyki możemy zaliczyć: spotkania grupowe, wystawy i targi, szkolenia, kursy, podróże motywacyjne, imprezy firmowe. Warto zauważyć, że turystykę biznesową cechuje wysoka specjalizacja oraz osiąganie wyższych zysków niż w przypadku pozostałych rodzajów turystyki. Gmina Bartoszyce dysponuje trzema obiektami hotelowymi gotowymi do obsługi dużych grup oraz organizacji targów (do 40 osób Gospodarstwo Agroturystyczne „Mimoza”, do 80 osób Dworek Dębówko oraz Pałac i Folwark Galiny). Jednocześnie mniejsze obiekty nadają się idealnie do organizacji mniejszych spotkań grupowych, szkoleń, organizacji podróży motywacyjnych i wyjazdów integracyjnych.

Brak zoptymalizowanej oferty dla sektora biznesowego sprawia jednak, że Gmina Bartoszyce nie jest popularnym kierunkiem wybieranym przez przedstawicieli świata biznesu. Stworzenie jednolitej oferty opierającej się na walorach przyrodniczych, istniejącej infrastrukturze oraz zasobach może przelożyć się na znaczący wzrost dochodów obiektów hotelarskich i innych tego typu w Gminie. Oferty wszystkich podmiotów można zsieciować tak, by stworzyć różnorodną, ale wspólną propozycję dla sektora biznesowego. Dzięki sieciowej współpracy przedsiębiorców branży turystycznej każda oferta turystyki biznesowej może być rozwinięta o dodatkowe atrakcje, specjalnie stylizowana i dostosowana do oczekiwań klienta. Należy jednak stworzyć również jeden wspólny, skuteczny plan promocji stworzonej oferty na terenie kraju oraz terenach przygranicznych.

TURYSTYKA MIĘDZYNARODOWA - Według danych GUS za 2014 rok z 904 turystów korzystających z noclegów na terenie Gminy Bartoszyce największy odsetek to turyści z Niemiec (504 osoby 55,75%) oraz Rosji (327 osób 36,17%). Stały, wysoki poziom udziału turystów niemieckich związany jest z atrakcyjną ofertą turystyczną Gminy, licznymi obiektami historycznymi związanymi z historią dzisiejszych Niemiec oraz mieszkańcami tego kraju, których przodkowie zamieszkiwali tereny dzisiejszej Gminy Bartoszyce oraz cenami, które są dużo niższe niż te obowiązujące na terenie Niemiec.

Od 2010r. zauważalny jest znaczny wzrost ilości osób przekraczającym granicę polsko – rosyjską. Z reguły są to krótkotrwałe, najczęściej jednodniowe pobyty w strefie przygranicznej obcego państwa w celu nie tylko zwiedzania ale również zrobienia zakupów czy uczestnictwem w imprezie kulturalnej.

Dobre wykorzystanie tego zwiększonego ruchu związanego z bliskością granicy z Federacją Rosyjską poprzez przygotowanie ciekawej oferty dla osób indywidualnych i grup przybywających na terytorium Polski w celach zakupowych (zwłaszcza do Bartoszyc, Lidzbarka Warmińskiego i Olsztyna),

powinno skutkować dłuższym pobytem, a co za tym idzie korzystaniem z bazy noclegowo-gastronomicznej i okołoturystycznej.

WNIOSKI Z ANALIZY POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO:

Gmina Bartoszyce posiada unikatowe zasoby naturalne i kulturowe, wyznaczające jej szczególny potencjał do rozwoju znaczącego centrum turystycznego i rekreacyjnego na Warmii i Mazurach. Dużym plusem jest opracowana, spójna i krok po kroku wdrażana koncepcja budowania atrakcyjności turystycznej gminy wokół wiejskiego, aktywnego wypoczynku dla grup, rodzin i osób indywidualnych.

Do obszarów problemowych, wymagających interwencji inwestycyjnej, organizacyjnej i nasilonych działań promocyjnych należą:

- niewystarczające doinwestowanie rozwoju infrastruktury turystycznej – zwłaszcza wskazany podczas konsultacji społecznych brak zagospodarowania jeziora Kinkajmskiego oraz niewystarczające zagospodarowanie brzegów Łyny, co mogłoby wyróżnić gminę na arenie krajowej,
- konieczna poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy,
- funkcjonalność szlaków wodnych, rowerowych zależy nie tylko od jakości oznakowania, ale przede wszystkim zależy od dostępności informacji o trasach, dostępnej infrastrukturze, odległości między punktami docelowymi, ciekawych miejscach możliwych do zobaczenia na trasie itp. W związku z tym należy zadbać o należyte promowania istniejących szlaków wodnych i rowerowych, w tym w połączeniu z krajowymi i międzynarodowymi sieciami np. Green Velo,
- na rozwój oferty turystycznej korzystnie wpłynęłoby stworzenie spójnej, rokrocznie powtarzalnej oferty imprez kulturalnych takich jak festiwale, koncerty, zawody i imprez promując zdrowy i aktywny styl życia,
- wskazanym elementem do poprawy jest niedostateczna polityka promocyjna i brak komercyjnych ofert turystycznych dostępnych w zorganizowanej sieci sprzedaży ofert turystycznych oraz niedostateczny poziom zintegrowania ofert /produktów turystycznych,
- niekorzystne położenie - niedostateczna skłonność turystów do odwiedzania gminy jako miejsca turystycznego spowodowane dużą odległością od dużych miast, co jednak można zamienić w atut gminy
- niezadowalający poziom wykorzystania potencjału noclegowego (obłożenie średnioroczne w województwie warmińsko-mazurskim 28%),
- konieczność zacieśnienia współpracy i kooperacji pomiędzy podmiotami gospodarczymi kreującymi produkty turystyczne, samorządem lokalnym określającym politykę rozwoju gminy oraz organizacjami społecznościowymi tworzącymi ofertę kulturalną i kreującymi tożsamość lokalną gminy Bartoszyce,
- niewystarczające wykorzystanie potencjału turystyki przygranicznej (brak oferty skłaniającej do dłuższego pobytu) oraz turystyki biznesowej (brak spójnej oferty biznesowej oraz promocji istniejących możliwości.

III.6. BUDŻET GMINY BARTOSZYCE

Budżet jednostki samorządu terytorialnego jest rocznym planem dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki.

Struktura budżetu Gminy, obejmująca wysokości i źródła dochodów a także sposób wydatkowania środków publicznych stanowią istotną informację o:

- rodzajach zadań własnych gminy i źródłach ich finansowania,

- głównych źródłach dochodów,
- przepływach finansowych między gminą i jednostkami budżetowymi,
- zakresie zadań realizowanych we współpracy z administracją rządową, samorządową, innymi jednostkami (w tym organizacjami pozarządowymi),
- wysokości deficytu / nadwyżek finansowych gminy oraz wysokości zadłużenia, dostępnych środków,
- możliwościach rozwojowych i zdolności inwestycyjnej gminy.

Tabela nr 18 Budżet Gminy Bartoszyce w latach 2010 - 2014 z uwzględnieniem prognozy na rok 2015

	Plan 2015	2014	2013	2012	2011	2010
DOCHODY OGÓŁEM	38 356 309,01	40 779 376,43	39 193 330,65	35 598 266,89	32 311 879,86	31 146 005,41
Dochody własne	16 996 070,00	18 726 688,12	15 795 852,17	12 414 364,73	10 925 837,77	9 839 915,32
w tym: udział w podatku dochodowym od osób fizycznych	3 568 910,00	3 502 910,00	2 956 573,00	2 761 022,00	2 511 257,00	1 947 208,00
dochody ze sprzedaży majątku	280 000,00	122 400,63	251 061,24	331 522,82	168 548,00	271 168,29
podatek rolny	4 330 700,00	4 815 258,65	4 820 003,94	4 436 085,31	2 670 000,00	2 367 059,73
podatek od nieruchomości	2 034 500,00	2 629 664,47	1 972 675,87	1 770 259,43	1 608 163,00	1 599 265,49
Subwencje	11 027 703,00	10 747 439,00	12 793 597,00	12 731 151,00	11 253 283,00	11 895 763,00
Dotacje	6 872 499,00	11 305 249,31	10 603 881,48	10 452 751,16	10 132 759,09	9 410 327,09
WYDATKI OGÓŁEM	49 640 871,69	42 684 387,78	36 468 816,96	38 151 406,84	34 979 652,66	32 354 599,84
Wydatki bieżące	34 330 362,83	33 727 945,52	32 656 454,91	30 484 596,07	29 414 977,92	28 064 306,82
Wydatki majątkowe	15 310 508,86	8 956 442,26	3 812 362,05	7 666 810,77	5 564 674,74	4 290 293,02
NADWYŻKA / NIEDOBÓR	-11 284 562,68	-1 905 011,35	2 724 513,69	-2 553 139,95	-2 667 772,80	-1 208 594,43
Zadłużenie budżetu	8 954 436,00	8 823 478,00	8 992 834,86	8 933 463,42	5 720 200,00	2 946 560,00

ogółem						
Splata i obsługa zadłużenia, w tym:	2 337 369,00	2 210 950,59	3 497 216,19	1 392 656,00	1 217 643,19	1 015 257,23
splata kapitału	1 980 598,00	1 919 356,86	3 232 431,42	1 070 000,00	1 050 000,00	896 256,00
zapłata odsetek	356 771,00	291 593,73	264 784,77	322 656,00	167 643,19	119 001,23

źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>

Dochody budżetu ogółem w latach 2010 – 2014 rosły, szczególnie zwiększając w latach 2012 - 2014 w zakresie środków pozyskiwanych z funduszy zewnętrznych (część dochodów własnych i dochody majątkowe).

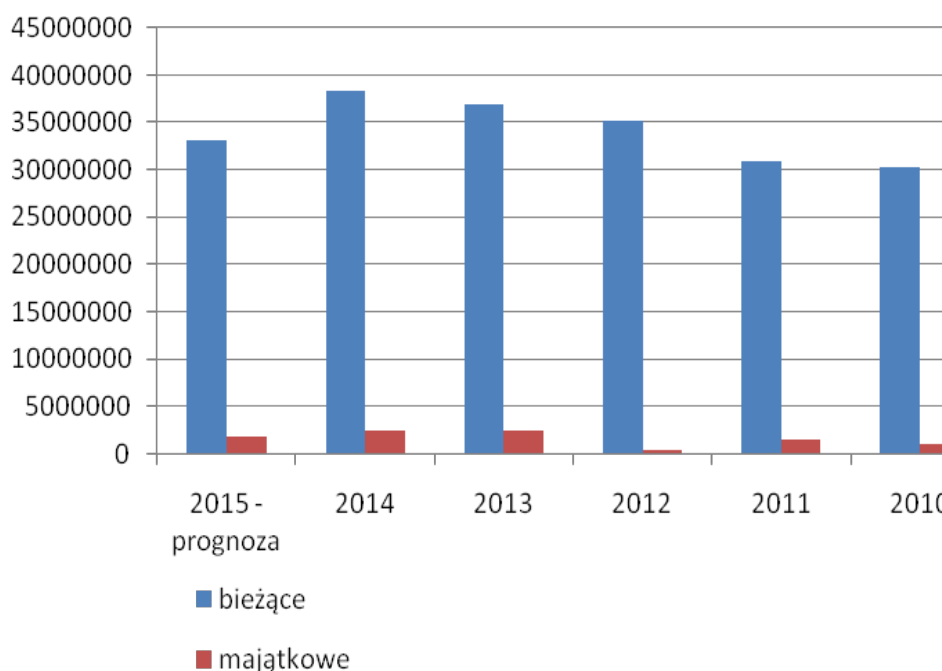
Dochody budżetu w 2014 roku były o ponad 25% wyższe niż osiągnięte w roku 2010, w tym dochody własne o ponad 90% wyższe. Wszystkie budżetowo wysokie pozycje dochodów własnych zwiększały w badanych latach budżetowych, co świadczy o stabilności gospodarowania finansowego Gminy Bartoszyce.

Zniżającą w badanych latach (od roku 2013) jest wartość subwencji otrzymywanych z budżetu państwa na realizację zadań własnych.

Plan budżetowy na rok 2015 jest o ponad 2 mln zł niższy niż w roku poprzednim, w tym założono o prawie 2 miliony niższe dochody własne, nieco wyższy poziom kwoty subwencji.

Niższa wartość planu budżetowego wynika z faktu, że nie uwzględnia on kwot dochodów otrzymywanych przez gminę w ciągu roku budżetowego m.in. z dotacji na zadania własne i zlecone. Faktyczne wykonanie dochodów gminy zakłada się na wyższym poziomie.

Wykres nr 6 Dochody Gminy Bartoszyce w latach 2010 - 2014 z uwzględnieniem prognozy na rok 2015 w podziale na dochody bieżące i majątkowe

źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>

Dochody bieżące Gminy Bartoszyce od roku 2011 wykazują stabilną tendencję wzrostową, z wyjątkiem prognozy finansowej na 2015 rok, co jest związane z nie ujęciem w planie budżetowym kwot dotacji na zadania własne i zlecone otrzymywanych w trakcie roku. Dochody majątkowe kształtują się na stabilnym, zwiększającym poziomie.

Wydatki ogółem w latach 2010-2014 miały tendencję wzrostową. Spadek wydatków wystąpił jedynie w roku 2013, na co wpływ miały wyłącznie niższe niż w latach pozostałych wydatki majątkowe (na działalność inwestycyjną). W roku 2014 odnotowano ich wzrost o ponad 5 milionów złotych, w tym wzrost nakładów inwestycyjnych o 5 milionów złotych. Plan na rok 2015 zakłada dalsze zwiększenie wydatków, w tym znaczne nakłady majątkowe, prawie dwukrotnie wyższe niż w roku poprzednim i najwyższe w całym badanym 6 - letnim okresie budżetowania.

Nie założenie finansowania nakładów majątkowych roku 2015 ze środków zewnętrznych skutkuje wysokim poziomem planowanego deficytu.

Na początku badanego okresu, Gmina Bartoszyce posiadała zadłużenie w wysokości niespełna 3 milionów złotych. Do roku 2012 deficyt gminy wzrastał, ale jednocześnie rosła liczba i wartość inwestycji realizowanych przez Gminę Bartoszyce. Rok 2013 przyniósł nadwyżkę budżetową, w związku z niższymi niż w pozostałych latach nakładami budżetowymi na inwestycje.

Strukturę budżetu Gminy Bartoszyce w badanym okresie przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 19 Struktura budżetu Gminy Bartoszyce w latach 2010-2014 oraz plan na 2015 r.

Wyszczególnienie	Plan 2015	2014	2013	2012	2011	2010
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem	48,70%	45,92%	40,30%	34,87%	33,81%	31,59%
Udział podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych	21,00%	18,71%	18,72%	22,24%	22,98%	19,79%
Udział dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach własnych	1,65%	0,65%	1,59%	2,67%	1,54%	2,76%
Udział podatku od nieruchomości w dochodach własnych	11,97%	14,04%	12,49%	14,26%	14,72%	16,25%
Udział podatku rolnego w dochodach własnych	25,48%	25,71%	30,51%	35,73%	24,44%	24,06%
Udział subwencji w dochodach ogółem	31,60%	26,36%	32,64%	35,76%	34,83%	38,19%
Udział dotacji w dochodach ogółem	19,69%	27,72%	27,06%	29,36%	31,36%	30,21%
Udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem	66,89%	79,02%	89,55%	79,90%	84,09%	86,74%
Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	33,11%	20,98%	10,45%	20,10%	15,91%	13,26%

źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>

Struktura dochodów jest korzystna. Największy udział mają dochody własne, co stanowi gwarancję zaspokajania przez Gminę potrzeb finansowych. Poziom dochodów własnych wzrasta w badanym okresie z 9,8 miliona w 2010 roku do 18,7 miliona w 2014 roku. W planie na 2015 rok przewidywana wysokość dochodów własnych wynosi 17 milionów złotych. W badanym okresie udział dochodów własnych w dochodach ogółem wzrósł z 31,59% w roku 2010 do 45,92% w roku 2014.

Najwyższy udział w dochodach własnych Gminy ma podatek rolny. Najwyższy poziom, bo aż 35% osiągnął w roku 2012, niemniej należy przyjąć że stabilny poziom finansowania dochodów własnych gminy podatkiem rolnym wynosi 25 - 26%.

Drugim pod względem wartości źródłem finansowania dochodów własnych jest podatek dochodowy od osób fizycznych. Jego wartość w każdym roku nieco wzrasta, jednak należy podkreślić,

że jest to wartość relatywnie niska, adekwatna do poziomu dochodów uzyskiwanych z podatku rolnego przez sąsiadujące gminy wiejskie (2014: gmina Górowo Iławeckie 21,66%, gmina Lidzbark Warmiński 27,69%).

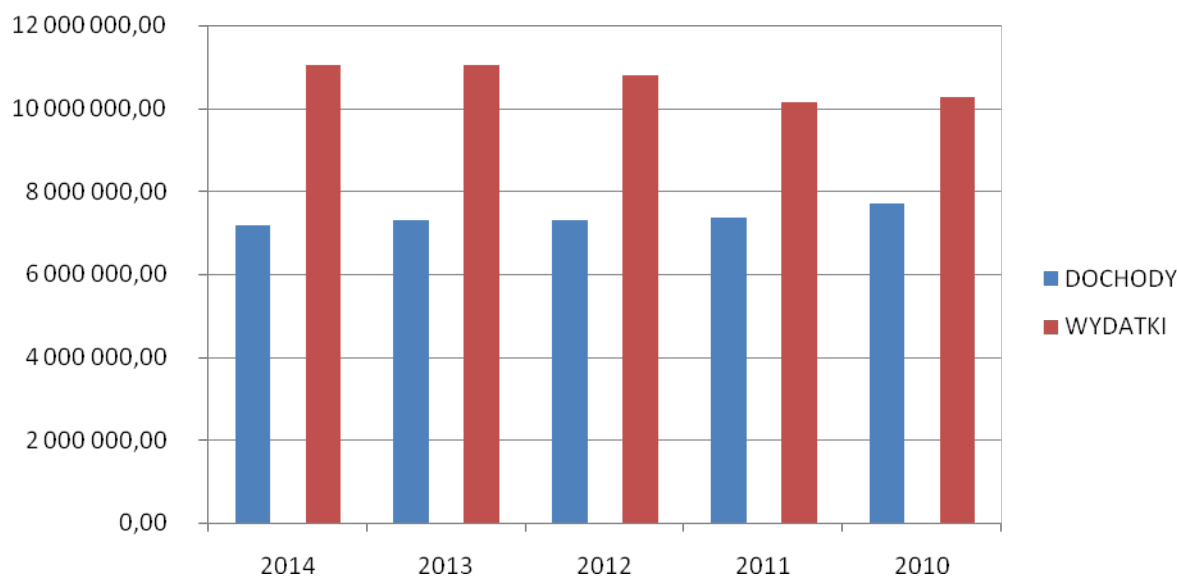
Podatek od nieruchomości stanowił w badanym okresie 12 - 16% dochodów własnych. Jego wartość z każdym rokiem wzrasta. W roku 2014 osiągnęła poziom 2 629 664,47 złotych.

Należy podkreślić, że Gmina w niewielkim stopniu finansuje dochody sprzedażą majątku. Udział dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach własnych kształtuje się na poziomie 2,7 - 0,6% i jest na przestrzeni lat malejący, co świadczy o bardzo ostrożnościowej gospodarce finansowej gminy, opartej o długookresowe plany finansowe.

Szczególną uwagę należy zwrócić na malejący udział subwencji w dochodach Gminy Bartoszyce, zwłaszcza na malejący udział środków przeznaczanych na oświatę, przy jednoczesnym rosnącym poziomie wydatków na ten cel.

W badanych latach zaangażowanie środków własnych w finansowanie oświaty jest coraz większe i jest to negatywny wskaźnik finansowy Gminy, który może skłaniać do restrukturyzacji systemu edukacji.

Wykres nr 7 Struktura dochodów i wydatków na oświatę w Gminie Bartoszyce w latach 2010-2014

źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>

Poziom finansowania oświaty subwencją oświatową spadł z poziomu 72,7% w roku 2010 do 61,5% w roku 2014. Tendencja jest bardzo niekorzystna dla gminy, w znacznym stopniu obciążając dochody własne i ograniczając inne obszary zadań własnych.

W strukturze wydatków przeważają wydatki bieżące, których udział spada w badanym okresie: z 6,7% w roku 2010 do 66,9% według prognozy roku 2015.

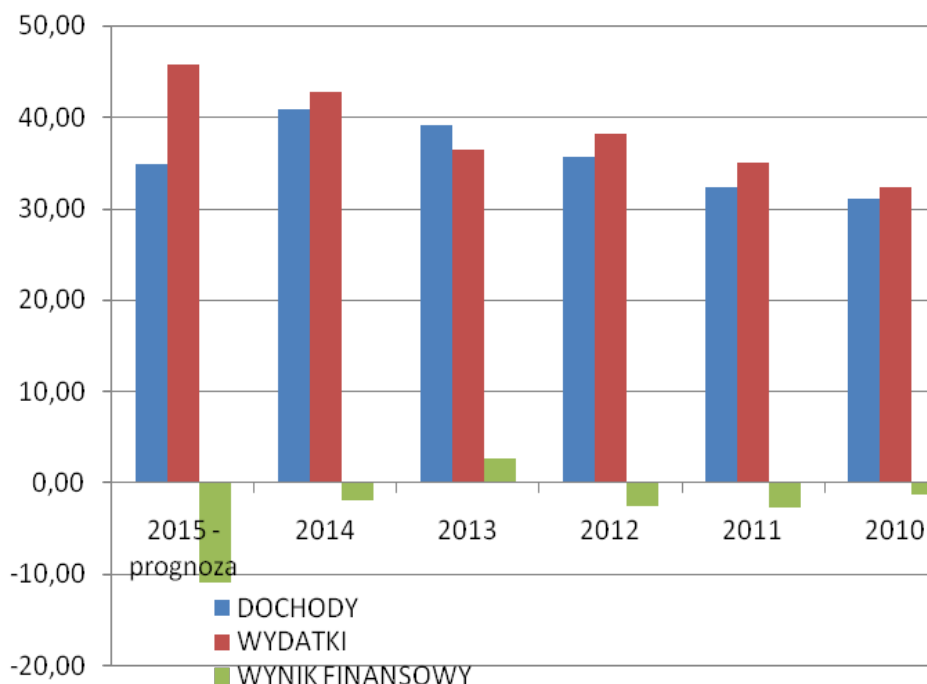
Udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem jest bardzo korzystny w Gminie Bartoszyce. Wskaźnik jest niższy niż średnia dla powiatu (89,20% wydatków ogółem) i województwa (87,05% wydatków ogółem).

Wydatki majątkowe Gminy w badanych latach były najniższe w roku 2013, niemniej poziom realizowanych inwestycji w stosunku do możliwości finansowych Gminy jest wysoki.

Wydatki inwestycyjne są finansowane zarówno ze środków zewnętrznych (w przeważającej części) jak i własnych.

Poniższy wykres przedstawia dynamikę zmian struktury budżetu Gminy Bartoszyce w badanych latach.

Wykres nr 8 Dochody, wydatki i wynik budżetu Gminy Bartoszyce w latach 2010-2014 oraz plan na 2015 r. (w mln zł)

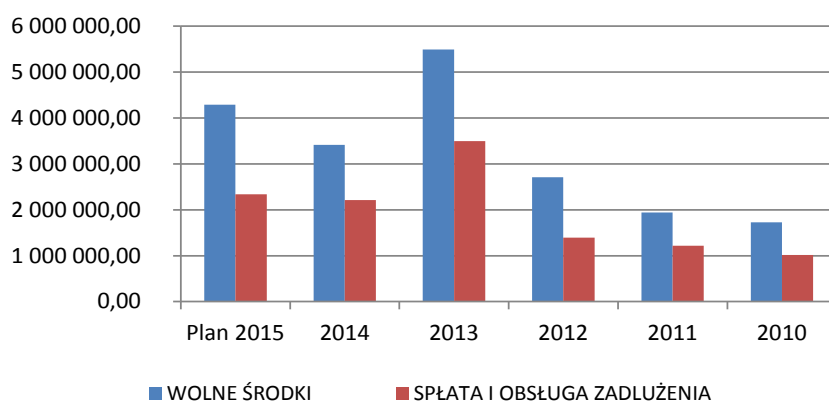
źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>

Występowanie od roku 2010 deficytu związane jest w znacznej części z systematycznym zwiększaniem wydatków majątkowych.

Dla określenia potencjału inwestycyjnego budżetu i możliwości spłaty oraz obsługi zadłużenia konieczne jest przeanalizowanie kształtowania się wolnych środków rozumianych jako nadwyżka dochodów ogółem nad wydatkami bieżącymi.

Wolne środki kształtowały się na poziomie od 2,4 miliona złotych w 2009 roku do 5,5 miliona w 2013 roku. W roku 2014 poziom wolnych środków zmalał do 3,4 miliona złotych.

Wykres nr 9 Wolne środki, spłata i obsługa zadłużenia oraz wydatki majątkowe Gminy Bartoszyce w latach 2010-2014 oraz plan na 2015 r.

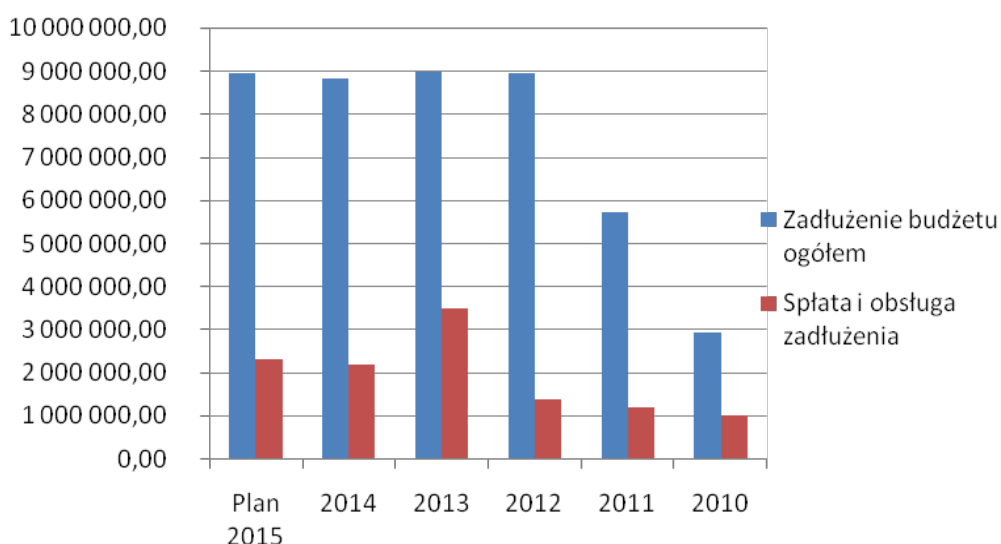
źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>, sprawozdania Rb NDS

W latach 2010 – 2014 Gmina Bartoszyce realizowała aktywną politykę inwestycyjną, finansowaną w części z własnych nadwyżek finansowych, a w części z zaciąganych kredytów i pożyczek.

Najwyższy przyrost zadłużenia Gminy nastąpił w latach 2011 i 2012, niemniej nie jest to zjawisko negatywne, ponieważ w tym okresie zrealizowano wysokie nakłady inwestycyjne, niemal wszystkie wsparte finansowaniem zewnętrznym. Powyższe dane potwierdzają racjonalne i optymalne wykorzystywanie funduszy do rozwoju Gminy Bartoszyce.

Szczegółowe informacje o wysokości zadłużenia Gminy Bartoszyce w poszczególnych latach i kosztach jego obsługi przedstawiono na poniższym wykresie.

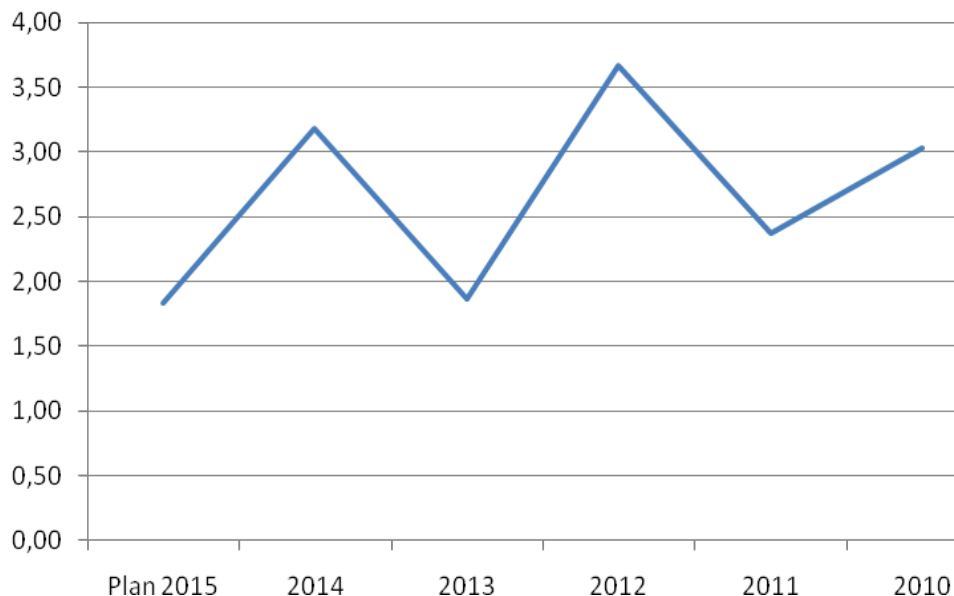
Wykres nr 10 Stan i obsługa zadłużenia Gminy Bartoszyce w latach 2010-2014 oraz plan na 2015 r.

źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>

Wskaźnikiem badającym płynność finansową Gminy w czasie jest stosunek wolnych środków do wartości obsługi zadłużenia w każdym roku budżetowym. Powinien on w dłuższych przedziałach czasowych utrzymywać się na poziomie powyżej 1.

Wykres nr 11 Wolne środki / obsługa zadłużenia (spłata rat kredytowych + odsetki) Gminy Bartoszyce w latach 2010-2014 oraz plan na 2015 r.

źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>

Powyższy wykres potwierdza wysoką płynność bieżącą budżetu gminy Bartoszyce, dobrą kondycję finansową i zdolności inwestycyjne.

W planowaniu inwestycyjnym należy wziąć pod uwagę istotny spadek wskaźnika w prognozie na rok 2015, który w przypadku realizacji założeń budżetowych na rok 2015 zgodnie z planem, może nieco ograniczyć aktywność inwestycyjną Gminy Bartoszyce w najbliższych latach.

Zgodnie z Uchwałą Nr III/14/2014 Rady Gminy Bartoszyce z dnia 30 grudnia 2014 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Bartoszyce na lata 2015-2027, Gmina Bartoszyce spełnia ustawowy dopuszczalny wskaźniki zadłużenia w prognozie finansowej do roku 2027, osiągając wartości znacznie poniżej dopuszczalnych granic procentowych.

Tabela nr 20 Prognozowane wskaźniki spłaty zobowiązań wraz z informacją o planowanych wysokościach wydatków majątkowych do roku 2027

Wyszczególnienie	Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań	Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań	Wydatki majątkowe w złotych

Wykonanie 2012	3,91%	0 %	7666810,77
Wykonanie 2013	4,02 %	0 %	3812 362,05
Wykonanie 2014	4,03 %	0 %	8 956 442,26
2015	6,70 %	11,15 %	15154628,98
2016	6,94 %	9,04 %	5300000,00
2017	7,22 %	7,93 %	2790000,00
2018	6,76 %	7,96 %	1168933,00
2019	6,57 %	7,88 %	1177427,00
2020	7,20 %	7,75 %	900000,00
2021	6,86 %	7,70 %	900000,00
2022	7,19 %	7,70 %	700000,00
2023	7,15 %	7,70 %	671956,00
2024	6,83 %	7,70 %	700000,00
2025	6,34 %	7,70 %	781582,00
2026	6,71 %	7,70 %	569402,00
2027	3,93 %	7,70 %	1479402,00

źródło: dane Gminy Bartoszyce

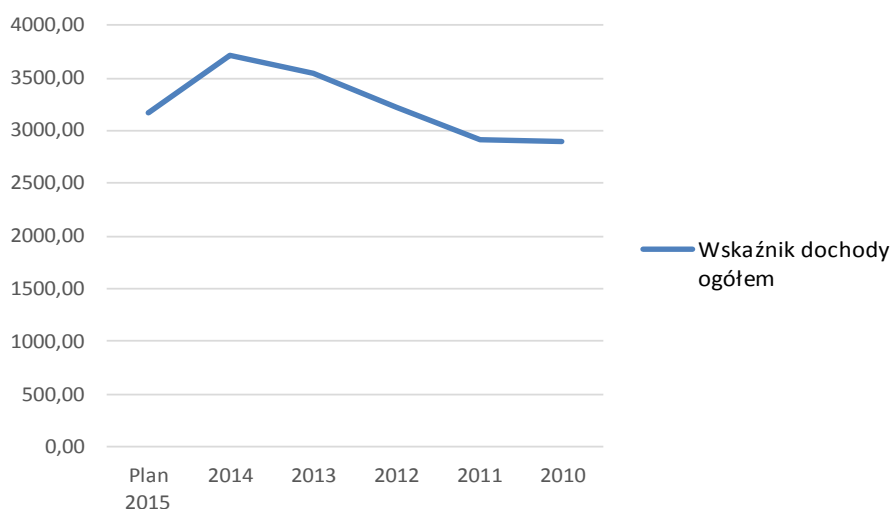
Poniżej zaprezentowano wielkość dochodów przypadających na 1 mieszkańca.

Tabela nr 21 Wskaźnik dochody ogółem / mieszkańca dla Gminy Bartoszyce w latach 2010 – 2014 z prognozą finansową do roku 2015

Wyszczególnienie	Plan 2015	2014	2013	2012	2011	2010
Dochody ogółem	34 896 272,00	40 779 376,43	39 193 330,65	35 598 266,89	32 311 879,86	31 146 005,41
Liczba mieszkańców	11002	11002	11072	11063	11116	10732
Dochody ogółem/ Mieszkańca	3171,81	3706,54	3539,86	3217,78	2906,79	2902,16

źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bip.gmina-bartoszyce.pl>, Rocznik statystyczny województwa warmińsko – mazurskiego za 2014 rok, www.stat.gov.pl

Wykres nr 12 Wskaźnik dochody ogółem / mieszkańca dla Gminy Bartoszyce w latach 2010 – 2014 z prognozą finansową do roku 2015

źródło: dane Urzędu Gminy w Bartoszycach udostępnione na stronie internetowej: <http://bjp.gmina-bartoszyce.pl>, Rocznik statystyczny województwa warmińsko – mazurskiego za 2014 rok, www.stat.gov.pl

Podsumowując analizę budżetu Gminy wiejskiej Bartoszyce, należy stwierdzić, iż struktura wydatków jak i dochodów jest prawidłowa, zadłużenie budżetu utrzymuje się na poziomie gwarantującym stabilność finansową, a konieczność obsługi długu nie zagraża sytuacji finansowej gminy Bartoszyce, zarówno w świetle wskaźników limitujących stan i obsługę zadłużenia, jak i w relacji do wolnych środków.

Deficyt budżetowy pojawiający się w latach objętych analizą jest związany przede wszystkim z wydatkami inwestycyjnymi.

W latach 2010 – 2014 Gmina Bartoszyce realizowała szereg przedsięwzięć inwestycyjnych, w tym z udziałem środków zewnętrznych, w tym funduszy strukturalnych UE.

Poniżej zaprezentowano wykaz najważniejszych przedsięwzięć inwestycyjnych

2010
Budowa sieci wodociągowej łączącej miejscowości Kiersity, Wyręba, Rodnowo, Tolko. Likwidacja SUW w Wyrębie i Rodnowie
Budowa sieci wodociągowej Dąbrowa kolonia
Sieć wodociągowa Leginy – Dąbrowa kolonia
Budowa i przebudowa chodników w Sokolnicy
Budowa i przebudowa chodników w Kinkajmach
Budowa i przebudowa chodników w Dąbrowie
Modernizacja drogi gminnej w Ciemnej Woli
Modernizacja Sali komputerowej w SP Żydowo
Budowa oświetlenia drogowego w Molwitach
2011
Infrastruktura uzbrojenia terenu zabudowy mieszkaniowej w Połęczu
Budowa sieci wodociągowej Solno - Piersele z likwidacją hydroforni w Solnie
Budowa sieci wodociągowej w Zawierszu, Krawczykach kolonii
Modernizacja drogi Żydowo - Zawiersze

Budowa placu zabaw w Parkoszewie
Budowa placu zabaw w Wirwiltach
Przebudowa wraz z termomodernizacją OSP w Bezedach
2012
Kanalizacja sanitarna grawitacyjno – tłoczna Kosy - Kinkajmy – dokumentacja projektowa
Kanalizacja sanitarna grawitacyjno – tłoczna Dąbrowa - Bartoszyce – dokumentacja projektowa
Kanalizacja sanitarna Sędławki - Bartoszyce – dokumentacja projektowa
Adaptacja byłej hydroforni w Kosach na świetlicę
Adaptacja budynku po straży granicznej na przedszkole w Bartoszycach
Zmiana sposobu użytkowania budynku na świetlicę wiejską w miejscowości Galiny
Budowa placu zabaw w Krawczykach
Budowa placu zabaw w Kinkajmach
Budowa placu zabaw w Łojdach
Budowa placu zabaw w Pierselach
Remont budynku urzędu
Przebudowa budynku OSP w Wojciechach
Przebudowa budynku i zakup urządzenia ratowniczego – OSP Galiny
Infrastruktura uzbrojenia terenu zabudowy mieszkaniowej w Wawrzynach
Budowa hali sportowej w Bezedach
2013
Budowa hali sportowej w Bezedach - II etap
Budowa ciągu pieszego w miejscowości Galiny
Przebudowa budynku OSP w Galinach
Budowa placu zabaw w Sędławkach
Budowa placu zabaw w Skitnie – dokumentacja projektowa
Budowa placu zabaw w Ciemnej Woli
Budowa wiat sportowych w Wojciechach
Przebudowa zlewni mleka z adaptacją na świetlicę wiejską w Osiece
Kanalizacja sanitarna Galiny - Bartoszyce
Kanalizacja sanitarna: Dąbrowa - Bartoszyce
Kanalizacja sanitarna: Kosy - Kinkajmy
Kanalizacja sanitarna: Sędławki - Bartoszyce
Budowa urządzeń podnoszących ciśnienie na sieci wodociągowej w Tolko, Rodnowie, Wojciechach z połączeniem wodociągu Borki - Wojciechy
2014
Przebudowa mostu w miejscowości Trutnowo
Modernizacja budynku nr 47b w Bezedach
Zakup samochodu ratowniczo - gaśniczego
Turystyczne zagospodarowanie miejscowości Żydowo - budowa placu zabaw
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Gminie Bartoszyce - obszar B i C
Budowa urządzeń podnoszących ciśnienie na sieci wodociągowej w Tolko Rodnowie i Wojciechach
Zakup koparko - ładowarki, ciągnika, pługa do odśnieżania, kosiarki bijakowej
Modernizacja budynków mieszkalnych i mieszkalno - użytkowych
2015
Oznakowanie tras rowerowych
Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Osiece
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Gminie Bartoszyce – obszar Ciemna Wola
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w Gminie Bartoszyce - obszar C
Budowa hali sportowej w Bezedach – zakończenie inwestycji
Budowa budynku socjalnego stadionu w Bezedach
Kanalizacja sanitarna grawitacyjno – tłoczna Kosy - Kinkajmy

Główne źródła finansowania nakładów inwestycyjnych Gminy Bartoszyce:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 (w ramach działań bezpośrednich i za pośrednictwem LGD "Warmiński Zakątek"),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007 – 2013,
- Agencja Nieruchomości Rolnych,
- Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007 – 2013,
- Ministerstwo Sportu i Turystyki.

Powyższe zestawienie wskazuje na wielość inwestycji zrealizowanych przez Gminę Bartoszyce w ostatnich latach, z większościowym udziałem inwestycji dofinansowanych ze środków zewnętrznych, z przeważającym udziałem finansowania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013, Regionalnego Programu Operacyjnego województwa warmińsko – mazurskiego, unijnych programów krajowych oraz środków rządowych.

Należy podkreślić również skuteczne wykorzystanie środków z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007 – 2013 na przedsięwzięcia nieinwestycyjne, dotyczące podnoszenia jakości kształcenia na poziomie szkół podstawowych i gimnazjów oraz na kreowanie oferty przedszkolnej.

Spośród inwestycji zrealizowanych przez Gminę Bartoszyce w latach 2010 – 2014 przeważające były inwestycje w infrastrukturę wodociągowo – kanalizacyjną, drogi oraz infrastrukturę społeczną (świetlice, place zabaw, hala sportowa).

Zgodnie z wykazem przedsięwzięć do Wieloletniego Planu Finansowego, stanowiącego załącznik do budżetu Gminy Bartoszyce na 2015 rok do priorytetowych przedsięwzięć inwestycyjnych planowanych do roku 2019 należą:

- Adaptacja byłej kotłowni na świetlicę w Kinkajmach,
- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w gminie Bartoszyce obszar C,
- Kanalizacja sanitarna grawitacyjno – tłoczna: Dąbrowa – Bartoszyce, Sędławki – Bartoszyce, Kosy - Kinkajmy,
- Modernizacja SUW w Łabędniku,
- Budowa sieci wodociągowej z Galinek do miejscowości Kosy, Gromki, Bieliny, oraz z Łabędnika do miejscowości Sokolica, Spurgle, Gruda,
- Budowa budynku socjalnego stadionu w Bezledach, przebudowa budynku socjalnego w Łabędniku,
- Przebudowa odcinka sieci wodociągowej w Wawrzynach z budową na sieci stacji podnoszenia ciśnienia,
- Budowa kanalizacji sanitarnej w Bezledach i Łabędniku,
- Budowa chodnika Wiatrak – Bartoszyce,
- Budowa i przebudowa ciągów komunikacyjnych wraz z parkingami w Bezledach,
- Przebudowa drogi Galiny - Kosy,
- Budowa placów zabaw i fitness w miejscowościach: Płęsy, Zawiersze, Wyręba, Minty, Sędławki, Osieka, Kinkajmy.

IV. OBSZARY STRATEGICZNE ROZWOJU GMINY BARTOSZYCE

IV.1. ANALIZA SWOT/TOWS

Analiza SWOT stanowi punkt wyjściowy do opracowania ram strategicznych dokumentów planistycznych. Jest etapem przejścia pomiędzy częścią diagnostyczną, stanowiącą podstawę do dalszych prac a częścią projekcyjną.

Analiza SWOT jest kompleksową metodą służącą usystematyzowaniu zasobów i potencjału obszaru Gminy Bartoszyce oraz jego otoczenia. Jest ona oparta na prostym schemacie klasyfikacji.

Analiza SWOT polega na zidentyfikowaniu czterech grup czynników:

- **S (Strengths) – mocnych stron:** wewnętrznych czynników pozytywnych, stanowiących atuty, wyróżniających Gminę od innych jednostek, stanowiących przewagę konkurencyjną,
- **W (Weaknesses) – słabych stron:** wewnętrznych czynników negatywnych, stanowiących słabe strony jednostki, wynikających z ograniczeń zasobów,
- **O (Opportunities) – szans:** zewnętrznych czynników pozytywnych, będących korzystnymi tendencjami w otoczeniu jednostki, które właściwie wykorzystane mogą stanowić istotny impuls do zmiany,
- **T (Threats) – zagrożenia:** zewnętrznych czynników negatywnych, mogących być poważną barierą w rozwoju jednostki przez osłabianie silnych stron Gminy i ograniczanie możliwości wykorzystania szans rozwojowych.

Analiza SWOT / TOWS dla Gminy Bartoszyce wykonana została metodą MAPS (aktywnego planowania strategicznego) przez grupę warsztatową, złożoną z przedstawicieli Urzędu Gminy, jednostek gminnych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i rolników.

Zgodnie z zasadami metody, warsztaty budowania celów zrealizowane zostały na zasadzie „burzy mózgów” w grupie 21 osób - przedstawicieli wiodących grup danego środowiska, którzy odpowiedzieli na wystosowane przez Urząd Gminy w Bartoszycach zaproszenia (spośród 86 osób, które zaproszono do udziału w spotkaniu). Całością warsztatów kierowali moderatorzy, a ich rola polegała głównie na kierowaniu dyskusją, porządkowaniu i strukturyzacji wypowiedzi, utrwalaniu wyników dyskusji.

Podczas warsztatów trzy zespoły robocze zdiagnozowały łącznie:

- 9 mocnych stron,
- 14 słabych stron,
- 8 elementów otoczenia stanowiących szanse rozwoju,
- 14 zagrożeń.

Zbiorcze zestawienie SWOT, obejmujące wszystkie wypracowane przez grupę warsztatową czynniki analizy ujęto w poniżej tabeli:

Tabela nr 22 Analiza mocnych i słabych stron dla Gminy Bartoszyce

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Potencjał ludzki i aktywność społeczna mieszkańców	Słabe zagospodarowanie turystyczne: brak zagospodarowania Łyny, jeziora Kinkajmskiego i innych walorów przyrodniczych, brak bazy turystycznej
Zasoby przyrodnicze i krajobrazowe	Niedostateczna liczba wykwalifikowanej kadry
Infrastruktura oświatowa i sportowa	Brak dużych zakładów przemysłowych
Rolnictwo	Słaby rozwój mikro i małej przedsiębiorczości
Dziedzictwo kulturowe, wielokulturowość mieszkańców	Niewystarczająca promocja Gminy na zewnątrz
Położenie geograficzne (granica państwa, aktywność ekonomiczna mieszkańców, funkcjonowanie specjalnej strefy ekonomicznej)	Niewykorzystane tereny inwestycyjne
Dobra współpraca między gminnymi jednostkami samorządowymi	Brak współpracy z instytucjami otoczenia biznesu
Obszar NATURA 2000, dobre warunki do rozwoju ekoturystyki, ofert turystycznych, w tym ścieżki rowerowe	Niezadawalający stan infrastruktury drogowej, mieszkaniowych zasobów komunalnych, zasobów sieciowych (internet, wodociągi)
Dostępność terenów inwestycyjnych	Duży poziom bezrobocia, niski status społeczny mieszkańców, bierność
	Słabo rozwinięty sektor usług
	Niski przyrost naturalny, starzejące się społeczeństwo
	Brak przemysłu rolno - spożywczego
	Odływ kadry technicznej ze względu na niskie wynagrodzenia
	Niedostateczne zabezpieczenie społeczne, w tym oferta edukacyjna, dostęp do opieki zdrowotnej

źródło: opracowanie własne na podstawie wniosków z warsztatów tematycznych (załącznik do strategii)

Tabela nr 23 Analiza Szans i Zagrożeń dla Gminy Bartoszyce

SZANSE	ZAGROŻENIA

Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych	Międzynarodowa sytuacja polityczna
Dostępność do szerokopasmowego internetu	Odływ kapitału ludzkiego
Napływ inwestorów zewnętrznych	Zanikające szkolnictwo zawodowe
Napływ kadry posiadającej wysokie kwalifikacje	Mała skuteczność w absorpcji funduszy, nieefektywne wykorzystanie środków zewnętrznych
Rozwój odnawialnych źródeł energii i rolnictwa ekologicznego	Niestabilne i nieprecyzyjne przepisy prawne
Poprawa komunikacji społeczno - instytucjonalnej	Brak środków finansowych
Korzystne trendy w rozwoju turystyki wiejskiej	Zniesienie dopłat i spadek opłacalności produkcji rolniczej
Skuteczna promocja regionu	Zagrożone bezpieczeństwo - przemyt, przestępczość
	Słaba współpraca między samorządami
	Wysokie koszty działalności rolniczej i pozarolniczej, ze względu na dostępność komunikacyjną

źródło: opracowanie własne na podstawie wniosków z warsztatów tematycznych (załącznik do strategii)

Powyższe elementy analizy SWOT zostały poddane weryfikacji poprzez nadawanie przez poszczególne grupy wag punktowych i określenie mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń.

Kluczowe czynniki rozwojowe Gminy Bartoszyce prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 24 Analiza SWOT dla Gminy Bartoszyce

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
1	Zasoby przyrodnicze i krajobrazowe, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru NATURA 2000, dobre warunki do rozwoju	1	Brak dużych zakładów przemysłowych, oraz słaby rozwój mikro i małej przedsiębiorczości

	ekoturystyki, ofert turystycznych, w tym ścieżki rowerowe		
2	Potencjał ludzki i aktywność społeczna mieszkańców	2	Zły stan infrastruktury drogowej, mieszkaniowych zasobów komunalnych, zasobów sieciowych (internet, wodociągi, kanalizacja)
3	Rolnictwo	3	Niski poziom rozwoju i usług, w tym przemysłu rolno - spożywczego
4	Dziedzictwo kulturowe, wielokulturowość mieszkańców	4	Niedostateczne zabezpieczenie społeczne, w tym oferta edukacyjna, dostęp do opieki zdrowotnej
5	Potencjał położenia geograficznego do rozwoju przedsiębiorczości (granica państwa, aktywność ekonomiczna mieszkańców, funkcjonowanie specjalnej strefy ekonomicznej)	5	Duży poziom bezrobocia, niski status społeczny mieszkańców, bierność
SZANSE		ZAGROŻENIA	
1	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych	11	Mała skuteczność w absorpcji funduszy, nieefektywne wykorzystanie środków zewnętrznych
2	Napływ inwestorów zewnętrznych	22	Niestabilne i nieprecyzyjne przepisy prawne
3	Rozwój odnawialnych źródeł energii i rolnictwa ekologicznego	33	Brak środków finansowych
4	Korzystne trendy w rozwoju turystyki wiejskiej	34	Zniesienie dopłat i spadek opłacalności produkcji rolniczej
5	Skuteczna promocja regionu	55	Wysokie koszty działalności gospodarczej, w tym rolniczej, ze względu na położenie komunikacyjne

źródło: opracowanie własne na podstawie warsztatów strategicznych

Po ostatecznym przyjęciu analizy SWOT, z uwzględnieniem uwag z konsultacji społecznych ocenie poddane zostały oddziaływania poszczególnych elementów analizy, tj.:

- mocnych stron na słabe, szanse i zagrożenia (SWOT),
- słabych stron na mocne, szanse i zagrożenia (SWOT),
- szans na zagrożenia, mocne i słabe strony (TOWS),
- zagrożeń na szanse, mocne i słabe strony (TOWS).

WYBÓR PODEJŚCIA STRATEGICZNEGO W PLANOWANIU ROZWOJU GMINY BARTOSZYCE

Wyboru podejścia planowania strategicznego dokonano poprzez porównanie wyników wzajemnych korelacji i wybór najsilniejszego poziomu oddziaływań SWOT / TOWS wg poniższej metodologii:

Tabela nr 25 *Możliwe warianty strategiczne*

	Szanse	Zagrożenia
Silne Strony	<p>STRATEGIA AGRESYWNA: (maxi – maxi)</p> <p>Maksymalne wykorzystanie efektu synergii między silnymi stronami organizacji i szansami występującymi w otoczeniu</p>	<p>STRATEGIA KONSERWATYWNA (maxi – mini)</p> <p>Minimalizowanie negatywnego wpływu otoczenia przez maksymalne wykorzystanie silnych stron (potencjału wewnętrznego) jednostki</p>
Słabe strony	<p>STRATEGIA KONKURENCYJNA (mini – maxi)</p> <p>Eliminowanie słabych stron oraz budowanie przewagi konkurencyjnej dzięki wykorzystaniu szans rozwojowych</p>	<p>STRATEGIA DEFENSYWNA (mini – mini)</p> <p>Walka o przetrwanie</p> <p>Minimalizowanie wpływów słabych stron i zewnętrznych zagrożeń na rozwój jednostki</p>

źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT/TOWS

Tabela nr 26 *Wyniki oddziaływań dla SWOT / TOWS Gminy Bartoszyce:*

	Szanse	Zagrożenia
Silne Strony	$75,02+63,66 = 138,68$	$48,35+37,99 = 86,34$

Słabe strony	$67,99+72,34 = 140,33$	$63,66+67,36 = 131,02$
--------------	------------------------	------------------------

źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT/TOWS

Uzyskane sumy zbiorcze po przeprowadzeniu analizy SWOT/TOWS wskazują, że przy danej konfiguracji czynników wewnętrznych i zewnętrznych oraz ustalonych wagach najbardziej pożądaną opcją działania dla Bartoszyce jest strategia konkurencyjna, polegająca na maksymalnym wykorzystaniu szans w otoczeniu dla zniwelowania słabych stron Gminy (od strony TOWS) oraz na redukowaniu słabości w celu wykorzystania pojawiających się okazji (od strony SWOT).

IV.2. WIZJA ROZWOJU GMINY BARTOSZYCE

Wyjściową do określenia wizji rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy Bartoszyce stanowią wnioski z diagnozy zasobów oraz uwarunkowań społeczno – ekonomicznych. Określa ona przesłanie rozwoju gospodarczego i społecznego Gminy, oraz budowania dobrobytu jej mieszkańców.

Wizja stanowi odczucie możliwe do osiągnięcia przy wysokim poziomie atrakcyjności Gminy jako miejsca zamieszkania, ośrodka wyjątkowej wartości przyrodniczej oraz przyrodoleczniczej, ośrodka aktywności gospodarczej, rozwiniętych usług czasu wolnego a także wyprofilowania działalności preferowanych do rozwoju lokalnego działalności gospodarczych.

Wizja Gminy Bartoszyce prowadzi do określenia głównych kierunków strategicznych rozwoju Gminy na najbliższe lata:

- 1) Wykreowanie Gminy jako ważnego, dobrze skomunikowanego i atrakcyjnego inwestycyjnie ośrodka aktywności przedsiębiorczej, wykorzystującego położenie geograficzne, potencjał Specjalnej Strefy Ekonomicznej i trendy rozwoju biznesu przygranicznego.
- 2) Wykorzystanie różnorodności funkcjonalnej Gminy Bartoszyce, złożonej z obszaru wysokiej atrakcyjności rolniczej, zamieszkania i inwestowania, oraz obszaru wysokiej atrakcyjności turystycznej rekreacyjnej, do działań służących rozwojowi całej Gminy.
- 3) Zintegrowanie zasobów i wdrożenie komercyjnych produktów turystycznych.
- 4) Wzmocnienie sektora rolnego, poprzez utrzymanie wysokiej wartości ekologicznej Gminy, rozwój usług wspierających rolnictwo, oraz przemysłu rolno – spożywczego.

WIZJA ROZWOJU GMINY BARTOSZYCE

GMINA BARTOSZYCE - Funkcjonalna Gmina, budująca spójność społeczno - ekonomiczną oraz wysoką jakość życia mieszkańców poprzez:

- ✓ **atrakcyjność miejsca zamieszkania,**
- ✓ **korzystne warunki do rozwoju przedsiębiorczości i rolnictwa,**
- ✓ **rozwijanie kapitału społecznego i aktywności mieszkańców,**
- ✓ **wykorzystanie atrakcyjności turystycznej,**

✓ **wysoką jakość usług społecznych.**

Zgodnie z powyższą wizją najważniejsze priorytety rozwoju i cele strategiczne na najbliższe lata, skupione są wokół zapewnienia mieszkańcom dobrych warunków zamieszkania, w tym edukacji, pracy, ochrony zdrowia, aktywności. Zakłada optymalne wykorzystanie warunków naturalnych, bogatej infrastruktury edukacyjnej, kulturalno - rekreacyjnej, potencjału gospodarczego obszaru, oraz funkcjonujących firm do rozwoju i budowania przewagi konkurencyjnej Gminy Bartoszyce.

IV.3. OBSZARY PRIORYTETOWE I CELE STRATEGICZNE

Określony na podstawie wyników przeprowadzonej analizy SWOT/TOWS rodzaj strategii konkurencyjnej – polega na maksymalnym wykorzystaniu szans w otoczeniu dla zniwelowania słabych stron Gminy oraz na redukowaniu słabości w celu wykorzystania pojawiających się szans.

Dla wdrożenia strategii konkurencyjnej poprzez zestawienie zdiagnozowanych słabych stron Gminy oraz szans jego rozwoju wyznaczono następujące obszary priorytetowe:

- wysoka jakość zamieszkania,
- społeczeństwo,
- przedsiębiorczość i zrównoważone rolnictwo.

Następnie dla każdego z wymienionych obszarów priorytetowych wyznaczono cel strategiczny.

Tabela nr 27 Cel strategiczny I

WYSOKA JAKOŚĆ ZAMIESZKANIA POPRZEZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ, USŁUG PUBLICZNYCH ORAZ OPTYMALNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU PRZESTRZENI GMINY DO JEJ ROZWOJU	
SZANSE	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych
	Napływ inwestorów zewnętrznych
ZAGROŻENIA	Zły stan infrastruktury drogowej, mieszkaniowych zasobów komunalnych, zasobów sieciowych (internet, wodociągi, kanalizacja)
	Duży poziom bezrobocia, niski status społeczny mieszkańców, bierność

źródło: opracowanie własne

Tabela nr 28 Cel strategiczny II

BUDOWANIE WIĘZI SPOŁECZNYCH I PODNOSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW Z WYKORZYSTANIEM POTENCJAŁU WEWNĘTRZNEGO, W TYM WSPIERANIE EKONOMII SPOŁECZNEJ	
SZANSE	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych

	Rozwój odnawialnych źródeł energii i rolnictwa ekologicznego
	Skuteczna promocja regionu
ZAGROŻENIA	Zły stan infrastruktury drogowej, mieszkaniowych zasobów komunalnych, zasobów sieciowych (internet, wodociągi, kanalizacja)
	Duży poziom bezrobocia, niski status społeczny mieszkańców, bierność
	Brak przemysłu rolno - spożywczego

źródło: opracowanie własne

Tabela nr 29 Cel strategiczny III

ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I ZRÓWNOWAŻONEGO ROLNICTWA	
SZANSE	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym unijnych
	Napływ inwestorów zewnętrznych
	Rozwój odnawialnych źródeł energii i rolnictwa ekologicznego
	Korzystne trendy w rozwoju turystyki wiejskiej
	Skuteczna promocja regionu
ZAGROŻENIA	Brak dużych zakładów przemysłowych
	Brak przemysłu rolno - spożywczego
	Słaby rozwój mikro i małej przedsiębiorczości

źródło: opracowanie własne

CELE OPERACYJNE

W oparciu o wyznaczone obszary priorytetowe w formie warsztatowej wypracowane zostały cele operacyjne, które określają sposób dążenia do przyjętych celów strategicznych.

Cele operacyjne i przypisane im obszary działań uwzględniają priorytetowe aktywności samorządu lokalnego, lokalnych i regionalnych instytucji publicznych, podmiotów gospodarczych, instytucji otoczenia biznesu, organizacji pozarządowych i lokalnych inicjatyw o charakterze nieformalnym.

Tabela nr 30 Wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni gminy do jej rozwoju

I CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	
WYSOKA JAKOŚĆ ZAMIESZKANIA POPRZEZ ROZWÓJ	I.1.	Sprawna sieć komunikacyjna poprzez sprawną infrastrukturę drogową i towarzyszącą

INFRASTRUKTURY PUBLICZNEJ, USŁUG PUBLICZNYCH ORAZ OPTYMALNE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU PRZESTRZENI GMINY DO JEJ ROZWOJU	I.2.	Infrastruktura ochrony środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego
	I.3.	Gospodarka niskoemisyjna i energia odnawialna
	I.4.	Nowoczesny i sprawny system edukacji, w tym przedszkolnej
	I.5.	Rozwój infrastruktury i usług opieki zdrowotnej, opieki społecznej i bezpieczeństwa publicznego
	I.6.	Rozwój cyfryzacji
	I.7.	Rozwój infrastruktury i oferty kulturalnej, rekreacyjnej, turystycznej i sportowej
	I.8.	Skuteczna promocja Gminy

źródło: opracowanie własne

Uzasadnienie i działania strategiczne w ramach celów operacyjnych dla I celu strategicznego

I.1. Sprawna sieć komunikacyjna poprzez sprawną infrastrukturę drogową i towarzyszącą

Zgodnie z krajowymi i regionalnymi dokumentami planistycznymi, poprawa dostępności komunikacyjnej w kraju należy do priorytetowych działań inwestycyjnych.

Sprawność komunikacyjna Gminy jest niezbędna na poziomie potrzeb społecznych, ale przede wszystkim warunkuje wykorzystanie potencjału gospodarczego poprzez budowanie konkurencyjności sektora rolnego i rozwój przedsiębiorczości.

Kluczowe działania:

- Poprawa i rozwój infrastruktury drogowej, w szczególności łączącej drogi lokalne z wojewódzkimi i krajowymi.
- Usprawnienie komunikacji wewnętrznej Gminy, zapewniającej wysoką jakość i bezpieczeństwo ruchu pomiędzy poszczególnymi miejscowościami, w tym rozwijanie infrastruktury ścieżek rowerowych.
- Optymalizacja systemu organizacji ruchu.

I.2. Infrastruktura ochrony środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego

Ochrona środowiska Gminy wiejskiej o wysokich walorach przyrodniczo - rolniczych stanowi kluczowe działanie rozwojowe Gminy Bartoszyce, obejmujące rozwój infrastruktury wodociągowo - kanalizacyjnej, realizację programu usuwania azbestu, rozwój rolnictwa ekologicznego i turystyki wiejskiej.

Kluczowe działania:

- Kontynuacja kompleksowego programu skanalizowania i zwodociągowania Gminy Bartoszyce, w tym:

- budowy sieci kanalizacji sanitarnej w obszarach B, C, w tym w miejscowości Ciemna Wola, na odcinku Galiny - Bartoszyce,
- budowy sieci wodociągowej z Galinek do miejscowości Kosy, Gromki, Bieliny, z Łabędnika do miejscowości Sokolica, Spurgle, Gruda, Kosy.
- Modernizacja stacji uzdatniania wody w Łabędniku.
- Przeprowadzenie monitoringu i uszczelnienie istniejących odcinków kanalizacji na terenie całej Gminy.
- Rewitalizacja przyrodnicza obszarów wokół cieków i zbiorników wodnych: rzeki Łyny, jeziora Kinkajmskiego.
- Realizacja programu likwidacji azbestu.
- Budowa przydomowych / przyzakładowych oczyszczalni ścieków.
- Wdrażanie procesów odzysku, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów.

I.3. Gospodarka niskoemisyjna i energia odnawialna

Cel operacyjny służy wdrożeniu przedsięwzięć stymulujących rozwój społeczno - gospodarczy Gminy poprzez podnoszenie efektywności energetycznej wszystkich dziedzin gospodarki, niskoemisyjne wytwarzanie energii, poprawę efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, promocję wzorców zrównoważonej konsumpcji.

Kluczowe działania:

- Wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej.
- Efektywna dystrybucja ciepła z OZE.
- Zwiększenie efektywności energetycznej MŚP, modernizacja instalacji i technologii w celu zmniejszenia zużycia energii cieplnej, elektrycznej lub wody.
- Wdrażanie systemów zrównoważonego zarządzania energią, w tym modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej, wymiana oświetlenia publicznego na energooszczędne.

Działania inwestycyjne, szczególnie wpływające na środowisko w tym OZE będą poprzedzone i poparte przeprowadzonymi wcześniej postępowaniami środowiskowymi na mocy odrębnych ustaleń. Dotyczy to zwłaszcza nowo powstałych siłowni wiatrowych, których lokalizacje będą poprzedzone przeprowadzeniem analiz określających wpływ inwestycji na zasoby przyrodnicze oraz walory krajobrazowe i kulturowe znajdujące się w zasięgu przedsięwzięcia.

I.4. Nowoczesny i sprawny system edukacji, w tym przedszkolnej

Realizacji celu służą działania, dostosowujące system edukacji do potrzeb rynku, dynamicznego rozwoju nowych technologii, zmiany systemu wartości, przy jednoczesnym kreowaniu tożsamości jednostki i dostosowywania oferty edukacyjnej do indywidualnych predyspozycji uczniów.

Kluczowe działania:

- Zapewnienie ogólnodostępnej, nowoczesnej oferty edukacyjnej o wysokiej jakości, z zachowaniem zasady efektywności nakładów.
- Modernizacja i doposażenie infrastruktury edukacyjnej, w tym infrastruktury przedszkoli.
- Wykorzystanie technologii teleinformatycznych w procesach kształcenia młodzieży, oraz wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych w obszarze przedmiotów ścisłych, języków obcych, przedsiębiorczości i kreatywności.
- Organizacja szerokiej oferty zajęć pozalekcyjnych, w tym pozaszkolnych, służących wyrównywaniu szans edukacyjnych, a także pogłębianiu wiedzy i rozwojowi indywidualnych zainteresowań uczniów.

- Inwestycje w infrastrukturę popularyzującą naukę i innowacje.
- Rozwijanie kompetencji społecznych dzieci i młodzieży.

I.5. Rozwój infrastruktury i usług opieki zdrowotnej, opieki społecznej i bezpieczeństwa publicznego

Realizacji celu służą działania, poprawiające warunki i jakość życia mieszkańców Gminy, poprzez bezpieczeństwo publiczne, pomoc społeczną i wspieranie grup defaworyzowanych i sprawny system ochrony zdrowia.

Kluczowe działania:

- Rozwój infrastruktury socjalnej dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym przewlekle chorych i niepełnosprawnych.
- Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego w Gminie Bartoszyce, w tym optymalizacja systemu wspierania grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Poprawa bezpieczeństwa w komunikacji drogowej.
- Wzmacnianie potencjału służb ratowniczych i bezpieczeństwa.
- Rozwój systemów zintegrowanego monitoringu i ostrzegania, prognozowania zagrożeń i reagowania w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii.
- Zabezpieczenie potrzeb społeczno - socjalnych, w tym rozwój specjalistycznych usług.
- Opracowanie i wdrożenie programów profilaktycznych zapobiegających zachorowalności wśród mieszkańców.

I.6. Rozwój cyfryzacji

Rozwój społeczeństwa informacyjnego i e - usług stanowią priorytetowe działanie wszystkich strategii rozwojowych poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego. Społeczeństwo informacyjne jest podstawowym wskaźnikiem postępu cywilizacyjnego i technicznego regionu, miarą gotowości regionu na działania innowacyjne.

Kluczowe działania:

- Rozwój nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej oraz platform cyfrowych wspierających.
- funkcjonowanie instytucji publicznych, biznesu, społeczeństwa, w tym e-administracji, e-edukacji i e-kultury.
- Budowa społeczeństwa informacyjnego poprzez udział w tworzeniu regionalnej platformy cyfrowej województwa warmińsko-mazurskiego.
- Szeroki dostęp społeczeństwa do internetu szerokopasmowego.
- Rozwój kompetencji informatycznych wśród mieszkańców Gminy Bartoszyce.

I.7. Rozwój infrastruktury i oferty kulturalnej, rekreacyjnej, turystycznej i sportowej

Realizacja celu ma służyć wykorzystaniu naturalnych zasobów Gminy i jej dziedzictwa kulturowego do zaspokojenia potrzeb rozwojowych i bytowych mieszkańców, którzy ze względu na peryferyjne położenie miejsca zamieszkania mają ograniczony dostęp do oferty kulturalnej, rekreacyjnej, turystycznej i sportowej. Planuje się również wykorzystanie zasobów Gminy i jej przygranicznego potencjału do rozwoju oferty turystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki aktywnej, rodzinnej, ekoturystyki.

Kluczowe działania:

- Zapewnienie zróżnicowanej oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy i turystów, w tym wykreowanie markowych produktów kulturalnych, opartych o lokalne dziedzictwo.
- Rozwój edukacji kulturalnej i czytelnictwa.
- Wspieranie środowiska artystycznego, rękodzieła, organizacja imprez prezentujących dorobek twórców lokalnych, wykorzystanie twórczości lokalnej, w tym dziedzictwa kulinarnego do wykreowania wizerunku promocyjnego Gminy.
- Ochrona i przywracanie tradycyjnej zabudowy wiejskiej.
- Optymalne wykorzystanie infrastruktury i zasobów sportowych, rekreacyjnych i turystycznych dla budowania oferty rekreacyjnej dopasowanej do różnych grup wiekowych.
- Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej w obszarze kultury, rekreacji, turystyki i sportu, w tym rozwoju wsi tematycznych,
- Wykreowanie lokalnych markowych produktów turystycznych (Sieć Najciekawszych w Wsi w Polsce, Wsie Tematyczne),
- Rozwój infrastruktury i oferty rekreacyjnej i turystycznej, opartej o lokalne dziedzictwo i zasoby, w tym ścieżek tematycznych, szlaków rowerowych, pieszych, questów.
- Zapewnienie partycypacji społecznej w obszarze turystyki, kultury, rekreacji i sportu poprzez zlecenie realizacji zadań publicznych, podnoszenie kompetencji w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na działalność statutową.
- Rozwój zintegrowanych ofert kulturalnych, integracyjnych i turystycznych, opartej o współpracę różnych podmiotów i wykorzystanie wielu zasobów.
- Promowanie ekologii w obszarze turystyki i rekreacji.

I.8. Skuteczna promocja Gminy

Rozwój gospodarczy Gminy oraz jej aktywność turystyczna, atrakcyjność miejsca zamieszkania są uzależnione od skutecznego ukształtowania wizerunku, jako miejsca przyjaznego inwestorom, turystom, mieszkańcom. Działania promocyjne muszą być poparte badaniami, diagnozować odbiorcę docelowego i jego preferencjom przyporządkowywać stosowane narzędzia promocyjne.

Kluczowe działania:

- Zbudowanie marki Gminy Bartoszyce jako przygranicznego Centrum mikro, małego i średniego biznesu.
- Zbudowanie przewagi konkurencyjnej warmińsko - mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej.

- Kreowanie i promocja produktów lokalnych.
- Koordynowanie przez samorząd lokalny spójnego i jednorodnego systemu promocji Gminy i oferty biznesowej, turystycznej, spędzania czasu wolnego, ze szczególnym uwzględnieniem walorów środowiska naturalnego.

Tabela nr 31 Budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej

II. CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	
BUDOWANIE WIĘZI SPOŁECZNYCH I PODNOSZENIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW Z WYKORZYSTANIEM POTENCJAŁU WEWNĘTRZNEGO, W TYM WSPIERANIE EKONOMII SPOŁECZNEJ	II.1	Stymulowanie rozwoju lokalnego i inicjatyw lokalnych, w tym wspieranie przedsięwzięć w obszarze ekonomii społecznej
	II.2	Wdrożenie mechanizmów partycypacji społecznej
	II.3	Zintegrowany system wspierania grup defaworyzowanych
	II.4	Rewitalizacja społeczna i zawodowa mieszkańców
	II.5	Wzrost dostępności do kultury oraz oferty edukacyjnej
	II.6	Wdrożenie instrumentów włączenia społecznego seniorów
	II.7	Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego
	II.8	Wzmacnianie więzi lokalnych i regionalnych, w tym instytucjonalnych

źródło: opracowanie własne

Uzasadnienie i działania strategiczne w ramach celów operacyjnych dla II celu strategicznego

II.1. Stymulowanie rozwoju lokalnego i inicjatyw lokalnych, w tym wspieranie przedsięwzięć w obszarze ekonomii społecznej

Wzrost poziomu aktywności społecznej mieszkańców Gminy Bartoszyce, przekładający się na rosnącą liczbę małych lokalnych przedsięwzięć, generujących dobro wspólne i zaspokajających najważniejsze potrzeby społeczne, to kluczowe obszary rozwoju społecznego Gminy Bartoszyce, które będą wspierane zarówno przez samorząd lokalny, jak i inne organizacje o charakterze parasolowym.

Kluczowe działania:

- Skuteczny dialog obywatelski, w tym wspieranie inicjatyw lokalnych, organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków na przedsięwzięcia, projekty.
- Tworzenie infrastruktury do aktywności społecznej oraz systemu udostępniania infrastruktury organizacjom non profit.
- Wsparcie i koordynacja działalności związanej z pozyskiwaniem środków zewnętrznych przez organizacje pozarządowe.
- Podnoszenie kompetencji sektora pozarządowego, integrowanie lokalnych liderów i organizacji na poziomie Gminy.
- Upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym idei wsi tematycznych, jako społecznej formy aktywności zawodowej mieszkańców.

II.2. Wdrożenie mechanizmów partycypacji społecznej

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego, aktywności społecznej mieszkańców, poczucia współdecydowania o rozwoju Gminy są ważnymi przedsięwzięciami samorządu lokalnego.

Kluczowe działania:

- Skuteczny dialog obywatelski oraz wzrost zaangażowania społecznego w działania realizowane przez samorząd lokalny oraz inne instytucje publiczne.
- Tworzenie infrastruktury do aktywności społecznej.
- Wsparcie i koordynacja działalności związanej z pozyskiwaniem środków zewnętrznych przez organizacje pozarządowe.

II.3. Zintegrowany system wspierania grup defaworyzowanych

Skuteczna polityka społeczna obejmuje płaszczyznę nowoczesnego, dostosowanego do potrzeb społeczności lokalnej systemu opieki społecznej. Obejmuje również płaszczyznę ochrony zdrowia, profilaktykę zdrowia a także zabezpieczenie infrastruktury do rozwoju instrumentów profilaktyki zdrowia. Szczególnie ważnym działaniem jest również niwelowanie barier architektonicznych i prowadzenie działań dostosowawczych w polityce społecznej, w kontekście starzenia się społeczeństwa.

Kluczowe działania:

- Rozwój infrastruktury socjalnej instytucjonalnego wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym przewlekle chorych i niepełnosprawnych.
- Zwiększenie zaangażowania organizacji pozarządowych i mieszkańców w realizację zadań pomocy społecznej.
- Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego wśród mieszkańców Gminy Bartoszyce.
- Lobbing podmiotów gospodarczych na rzecz zatrudniania pracowników z grup defaworyzowanych: osób niepełnosprawnych, długotrwale pozostających bez pracy, kobiet powracających do aktywności zawodowej.

II.4. Rewitalizacja społeczna i zawodowa mieszkańców

W nowej perspektywie finansowania unijnego wspieranie aktywności społecznej i gospodarczej, kreowanie stabilnego rynku pracy stanowią kluczowe wyzwania rozwojowe gospodarki. Do zadań samorządu lokalnego i regionalnego należy budowanie postaw aktywności, przedsiębiorczości i włączenia społecznego wśród mieszkańców, wskazywanie oczekiwanych i skutecznych kierunków aktywności kreowanie systemów wspierania lokalnej przedsiębiorczości.

Kluczowe działania:

- Szeroka oferta szkoleniowa w obszarze przedsiębiorczości i aktywności społecznej.
- Kreowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych.
- Wdrożenie uregulowań prawa lokalnego, umożliwiających uruchamianie wyłącznie działalności gospodarczej nie zagrażającej degradacji środowiska naturalnego.

- Rozwój przedsiębiorczości w obszarze ruchu przygranicznego.
- Zachowanie tożsamości kulturowej w obszarze przedsiębiorczości poprzez: wspieranie lokalnych twórców i artystów, wspieranie rozwoju rzemiosła i produktów tradycyjnych, w tym kulinariów.

II.5. Wzrost dostępności do kultury oraz oferty edukacyjnej

Cel operacyjny jest ściśle powiązany z celem operacyjnym I.7 i obejmuje przedsięwzięcia poprawiające dostępność mieszkańców Gminy do oferty kulturalnej i edukacyjnej, a także służące optymalnemu wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego Gminy Bartoszyce do rozwoju przedsiębiorczości, w tym turystyki.

Kluczowe działania:

- Rozwój zróżnicowanej oferty edukacyjnej, w tym oferty pozaszkolnej w miejscu zamieszkania dzieci i młodzieży.
- Wzrost aktywności społecznej w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zwłaszcza w zakresie uczestnictwa w kulturze i aktywnych formach spędzania czasu wolnego.
- Zachowanie tożsamości kulturowej w obszarze przedsiębiorczości poprzez wspieranie lokalnych twórców i artystów, organizacja wydarzeń kulturalnych oraz imprez prezentujących dorobek twórców lokalnych.
- Wykorzystanie twórczości lokalnej do wykreowania wizerunku promocyjnego Gminy.
- Wspieranie finansowe instytucji, organizacji kulturotwórczych.
- Rozwój niestacjonarnych form edukacji, w tym rozwój oferty kształcenia zawodowego.

II.6. Wdrożenie instrumentów włączenia społecznego seniorów

Proces starzenia się społeczeństwa jest zjawiskiem ogólnoeuropejskim, wymagającym wdrożenia instrumentów włączenia społecznego seniorów na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnokrajowym. Województwo warmińsko - mazurskie zajmuje 14 miejsce na 16 województw pod względem długości życia, dobrostanu psychicznego, poziomu wykształcenia, wskaźnika zdrowia osób w wieku 60+, korzystania z internetu, więzi społecznych. Działania wydłużające aktywność społeczną, sytuację zdrowotną i materialną seniorów są niezbędne.

Kluczowe działania:

- Zwiększanie aktywności seniorów w życiu społecznym i publicznym poprzez poprawę dostępu do kultury, kreowanie ofert spędzania czasu wolnego.
- Utworzenie dziennych domów pobytu dla osób starszych oraz poprawa oferty opieki zdrowotnej, profilaktyki zdrowia.
- Rozwój wolontariatu seniorów.
- Rozwój oferty kształcenia w każdym wieku, w tym uniwersytetów trzeciego wieku, budowanie kompetencji dotyczących technologii informacyjnych.

II.7. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego stanowi zespół działań służących zrównoważonemu wykorzystaniu zasobów, ich ochronie i wdrożeniu systemu racjonalnego wykorzystania do rozwoju gospodarczego. Szczegółową diagnozę obszaru, cele i przedsięwzięcia zawiera Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bartoszyce na lata 2014 - 2017.

Kluczowe działania:

- Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków i miejsc cennych kulturowo, w tym oznakowanie turystycznie miejsc cennych przyrodniczo i kulturowo.
- Działania na rzecz poprawy estetyki i ładu przestrzennego poprzez wizualizacje, koncepcje zagospodarowania przestrzeni publicznej, adaptacja terenów zielonych do tworzenia atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego.
- Wdrożenie skutecznych instrumentów wykorzystania dziedzictwa kulturowego do rozwoju gospodarczego Gminy oraz zaktywizowania właścicieli nieruchomości zabytkowych do inwestowania i adaptacji do nowych funkcji.
- Rewitalizacja obiektów sakralnych.
- Wzrost aktywności społecznej w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zwłaszcza w zakresie uczestnictwa w kulturze i aktywnych formach spędzania czasu wolnego.
- Kompleksowe projekty skierowane na poprawę gospodarki odpadami przez zapobieganie powstawaniu odpadów, w tym działania informacyjno-edukacyjne.

II.8. Wzmacnianie więzi lokalnych i regionalnych, w tym instytucjonalnych

Rozwój społeczeństwa informacyjnego i e - usług stanowią priorytetowe działanie wszystkich strategii rozwojowych poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego. Społeczeństwo informacyjne jest podstawowym wskaźnikiem postępu cywilizacyjnego i technicznego regionu, miarą gotowości regionu na działania innowacyjne.

Kluczowe działania:

- Współpraca z regionami partnerskimi na rzecz wzmacniania kapitału społecznego.
- Wzrost skali działań partnerskich sprzyjających rozwojowi regionu.
- Współpraca z samorządami lokalnymi i powiatowym w zakresie inwestycji infrastrukturalnych o charakterze ponadgminnym.
- Rozwój aktywności organizacji, których członkiem jest Gmina Bartoszyce w obszarach wsparcia społecznego, rozwoju przedsiębiorczości, projektów partnerskich gmin członkowskich.

Tabela nr 32 Rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa

III.CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	
ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I ZRÓWNOWAŻONEGO ROLNICTWA	III.1	Wykorzystanie przestrzeni gminnej do rozwoju przedsiębiorczości, w tym wzmacnianie funkcji Specjalnej Strefy Ekonomicznej
	III.2	Rozwój instytucji otoczenia biznesu, w tym skuteczny system inkubacji przedsiębiorczości

	III.3	Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy
	III.4	Wzmacnianie i rozwój lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy
	III.5	Konkurencyjne rolnictwo
	III.6	Rozwój oferty turystycznej, opartej o zasoby przyrodnicze, kulturowe, ekologię

źródło: opracowanie własne

Uzasadnienie i działania strategiczne w ramach celów operacyjnych dla III celu strategicznego

III.1. Wykorzystanie przestrzeni gminnej do rozwoju przedsiębiorczości, w tym wzmacnianie funkcji Specjalnej Strefy Ekonomicznej

W nowej perspektywie finansowania unijnego wspieranie aktywności gospodarczej, zwłaszcza inicjowanie działalności nowych firm i wzmacnianie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw stanowią kluczowe wyzwania rozwojowe gospodarki. Duże znaczenie dla rozwoju obszaru, dzięki szczególnym walorom przyrodniczym ma rozwój sektora rolnego, przemysłu rolno - spożywczego wykorzystujące lokalne zasoby, a także różnicowanie źródeł dochodu rolników poprzez wdrażanie działalności pozarolniczej.

Funkcjonująca specjalna strefa ekonomiczna stanowi potencjał do lokowania na obszarze Gminy dużych zakładów, tworzących trwale miejsca pracy. Aktywizacja gospodarcza ma szczególny potencjał rozwoju dzięki przygranicznemu charakterowi Gminy, potencjałowi działań innowacyjnych realizowanych przy współpracy z branżą naukową, innowacji gospodarczych w obszarach inteligentnych gałęzi gospodarki województwa warmińsko - mazurskiego.

Kluczowe działania:

- Kreowanie gospodarczego wizerunku strefy inwestycyjnej oraz lokalnych instrumentów "przyciągania" inwestorów zewnętrznych.
- Rozwój infrastruktury obsługi ruchu tranzytowego wzdłuż trasy do przejścia granicznego z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.
- Rozwój indywidualnego budownictwa mieszkaniowego na terenach przyległych do Bartoszyca, małej przedsiębiorczości obsługowej, przetwórstwa rolno – spożywczego.
- Promocja gospodarcza wolnych terenów inwestycyjnych.
- Opracowanie i wdrożenie mechanizmów wsparcia współpracy transgranicznej sektora MSP.
- Rozwój przedsiębiorczości opartej o lokalne dziedzictwo i zasoby.

Osiągnięcie celu będzie odbywać się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem racjonalnego wykorzystania terenów wyznaczonych pod szczególne formy zagospodarowania przestrzennego, w tym tereny mieszkaniowe, usługowe, rolnicze i przemysłowe.

III.2. Rozwój instytucji otoczenia biznesu, w tym skuteczny system inkubacji przedsiębiorczości

Skuteczny system wspierania przedsiębiorczości, zgodnie z unijnymi i krajowymi ramami strategicznymi, opierał będzie się na szerokiej i łatwo dostępnej ofercie instrumentów zwrotnych, o preferencyjnych w stosunku do banków stawkach oprocentowania, a także (w mniejszym zakresie niż dotychczas) instrumentach bezzwrotnych, a także na odpowiadającej potrzebom lokalnym działalności instytucji otoczenia biznesu.

Niezbędne jest wsparcie logistyczne przedsiębiorców w skutecznym wykorzystaniu pomocy zewnętrznej, a także w bieżącej działalności gospodarczej przez dostęp do profesjonalnych usług prawnych, księgowych, marketingowych, udział przedsiębiorców w kreowaniu prawa lokalnego.

Kluczowe działania:

- Rozwój systemu inkubacji przedsiębiorczości, w tym usługi doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MŚP do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku, zwłaszcza w obszarze inteligentnych specjalizacji, innowacyjności.
- Tworzenie klimatu do rozwoju przedsiębiorczości.
- Promocja gospodarcza Gminy Bartoszyce.
- Wsparcie przedsiębiorczości społecznej.
- Skoncentrowana i ogólnodostępna oferta informacyjna dla przedsiębiorców.

III.3. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy

Zasobność Gminy w infrastrukturę do rozwoju: uzbrojone tereny inwestycyjne, mieszkaniowe, sieci, powiązania komunikacyjne, stanowią wyznacznik atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, w tym atrakcyjności gospodarczej i rolniczej.

Główne kierunki działań Gminy służące realizacji celu operacyjnego, dotyczą przejrzystej polityki przestrzennej i inwestycji w infrastrukturę techniczną, z zachowaniem zasad ochrony środowiska naturalnego, preferowania działalności gospodarczych przyjaznych środowisku, ze szczególnym uwzględnieniem przemysłu rolno - spożywczego, branż wody i drewna (inteligentne gospodarki Warmii i Mazur).

Kluczowe działania:

- Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych, wodociągowych i infrastruktury ochrony środowiska.
- Poprawa dostępności drogowej do obszarów planowanych pod zabudowę mieszkaniową i gospodarczą.
- Polityka przestrzenna Gminy zgodna z zasadami ładu przestrzennego, zrównoważonego rozwoju, zachowania walorów dziedzictwa kulturowego i ochrony środowiska.
- Racjonalne gospodarowanie terenami gminnymi, z uwzględnieniem wszystkich obszarów rozwojowych: mieszkalnictwa, usług, rolnictwa, przemysłu.

III.4. Wzmacnianie i rozwój lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy

Do zadań samorządu lokalnego i regionalnego należy budowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, wskazywanie oczekiwanych i skutecznych kierunków aktywności gospodarczej,

kreowanie systemów wspierania lokalnej przedsiębiorczości, stymulowanie działań na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy, o stabilnym charakterze.

Kluczowe działania:

- Szeroka oferta szkoleniowa w obszarze przedsiębiorczości i aktywności społecznej.
- Kreowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych.
- Wdrażanie aktywnych, zintegrowanych form włączenia zawodowego osób długotrwale pozostających bez pracy, o utrudnionym dostępie do rynku pracy.
- Wdrażanie instrumentów ekonomii społecznej.
- Wzrost liczby działalności gospodarczych o charakterze innowacyjnym, nowoczesnych technologicznie, opartych o wykorzystanie technologii informacyjno – komunikacyjnych.

III.5. Konkurencyjne rolnictwo

Gmina Bartoszyce jako gmina, w której wiodącą dziedziną gospodarki jest rolnictwo, zakłada realizację działań wspierających rozwój zrównoważonego sposobu gospodarowania zasobami rolniczymi, w obszarach wytyczonych programami krajowymi i UE, w tym: stosowania nieerozyjnych metod upraw i nawożenia, zachowanie różnorodności biologicznej, podnoszenie kwalifikacji i świadomości ekologicznej rolników. Szczególnie ważne jest wspieranie rozwoju rolnictwa ekologicznego w niewielkich gospodarstwach, rozwoju gospodarstw małoobszarowych i różnicowania działalności w kierunku branż nierolniczych.

Kluczowe działania:

- Rozwój rynków zbytu produktów rolnych i żywności.
- Rozwój gospodarstw rolnych w kierunku upraw ekologicznych, produkcji zdrowej żywności.
- Rozwój grup producenckich, sieci współpracy małych i średnich gospodarstw rolnych.
- Rozwój sektora rolno - spożywczego i usług wspomagających rolnictwo.
- Wykorzystanie obszarów Natura 2000, obszarów cennych przyrodniczo do rozwijania turystyki jako alternatywnych źródeł dochodów na obszarach wiejskich.

III.6. Rozwój oferty turystycznej, opartej o zasoby przyrodnicze, kulturowe, ekologię

Rozwój turystyki, rekreacji i różnorodnych form spędzania czasu wolnego musi opierać się o katalog konkurencyjnych, unikalnych i odpowiadających na potrzeby odbiorcy produktów turystycznych. Zintegrowanie zasobów Gminy i jej otoczenia z potencjałem podmiotów działających w obszarze turystyki daje możliwość wykreowania markowych produktów turystycznych, ich funkcjonowania na rynku turystycznym, przyciągania coraz większych grup turystów, w tym turystów ruchu przygranicznego, w efekcie generowania przychodów w sferze usług turystycznych i oferty spędzania czasu wolnego. Unikalne położenie Gminy, stwarza duże możliwości rozwijania konkurencyjnych branż turystyki wiejskiej, opartej o kulinaria, ekologię, ochronę zdrowia, aktywność podczas wyjazdów zakupowych, rozwój usług.

Kluczowe działania:

- Badanie profilu klienta, segmentacja klientów i rynku, stała współpraca z podmiotami branży turystycznej.

- Kreowanie i promocja produktów lokalnych, w tym zintegrowanych produktów turystycznych.
- Wdrażanie projektów turystycznych wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe.
- Wykorzystanie oferty turystycznej wykorzystującej infrastrukturę pałaców do wykreowania marki turystycznej Gminy Bartoszyce.
- Wykorzystanie jeziora Kinkajmskiego, obszarów NATURA 2000 i transgranicznego przebiegu rzeki Łyny do rozwoju turystyki aktywnej.
- Tworzenie szlaków pieszych, rowerowych, tematycznych, z komercyjną infrastrukturą okołoturystyczną, włączanie szlaków gminnych w sieci regionalne, ponadregionalne.
- Aktywna i skuteczna promocja walorów turystyczno - rekreacyjnych, z uwzględnieniem popularnych kanałów informacyjnych, potrzeb i preferencji klientów: punkty informacji turystycznej, mobilne informatory dostępne na zróżnicowanych urządzeniach teleinformatycznych, stworzenie i realizacja spójnej koncepcji wizualizacji turystycznej.
- Udział w targach turystycznych i uzdrowiskowych i komercyjna sprzedaż markowych produktów i pakietów turystycznych.

POWIĄZANIE STRATEGII Z DOKUMENTAMI WYŻSZEGO SZCZEBLA

(szczegółowo opisanymi w rozdziale I strategii)

Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 – 2022	Strategia na rzecz inteligentnego rozwoju i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020 (obszary strategiczne)		
	Wzrost inteligentny	Wzrost zrównoważony	Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	X		X
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej			X
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa	X	X	

Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 – 2022	Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (obszary strategiczne)		
	Aktywne społeczeństwo	Sprawne państwo	Konkurencyjna gospodarka
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	X	X	

budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	X		X
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa			X

Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 – 2022	Krajowa Strategia Rozwoju regionalnego 2010 – 2020		
	KONKURENCYJNOŚĆ Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionu	SPÓJNOŚĆ Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	SPRAWNOŚĆ Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	X		X
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej		X	X
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa	X		X

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 (wybrane cele)	Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 – 2022		
	wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa
Zwiększenie udziału energii produkowanej ze źródeł odnawialnych, poprawa efektywności wykorzystania i oszczędzania zasobów surowców energetycznych, poprawa stanu	X		X

środowiska poprzez redukcję zanieczyszczeń do atmosfery			
Zwiększenie efektywności energetycznej na poziomie zużycia, przy zwiększeniu udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym poprzez racjonalne zużycie zasobów energetycznych		X	X
Wzmocnienie odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu oraz zwiększenie możliwości zapobiegania zagrożeniom naturalnym (głównie powodziom i suszom) i reagowaniu na nie	X		
Zachowanie i poprawa jakości środowiska naturalnego poprzez zrównoważone gospodarowanie zasobami oraz zwiększenie dostępności ludności do infrastruktury środowiskowej	X	X	X
Wzrost bezpieczeństwa energetycznego poprzez zabezpieczenie przesyłu i dystrybucji energii oraz zwiększenie bezpieczeństwa gazowego	X		X
Zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury dla obecnych i przyszłych pokoleń	X	X	
Poprawa dostępu ludności do usług ochrony zdrowia, zmniejszenie nierówności w dostępie do ochrony zdrowia	X	X	

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 - 2020 (wybrane cele)	Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 – 2022		
	wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie	budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego,	rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa

	potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	w tym wspieranie ekonomii społecznej	
Tworzenie warunków do wyrównywania szans płci na rynku pracy	X	X	X
Podniesienie jakości zarządzania rozwojem przedsiębiorstw. Poprawa efektywności systemu wczesnego ostrzegania i szybkiego reagowania przedsiębiorstw na zmiany gospodarcze			X
Poprawa świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz wykrywalności chorób negatywnie wpływających na zasoby rynku pracy	X	X	
Wzrost efektywności instytucji rynku pracy oraz ich dostosowanie do systemowych zmian w polityce rynku pracy. Profesjonalizacja usług, narzędzi i instrumentów rynku pracy świadczonych na rzecz osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji	X		
Poprawa jakości działań realizowanych na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym	X	X	
Poprawa jakości usług społecznych i zdrowotnych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności systemu opieki zdrowotnej	X	X	
Poprawa warunków dla rozwoju ekonomii społecznej	X	X	
Rozwój narzędzi polityki edukacyjnej. Poprawa jakości pracy szkół i placówek oświatowych. Tworzenie warunków do rozwoju nowoczesnych metod wspierania uczenia się przez całe życie, dostosowanego do wyzwań	X	X	

gospodarki opartej na wiedzy			
Podniesienie jakości kształcenia i szkolenia zawodowego, w tym stworzenie warunków dla współpracy pracodawców ze szkołami i placówkami edukacyjnymi różnego typu i szczebla w procesie kształcenia, egzaminowania, doradztwa zawodowego	X		X
Poprawa sytuacji osób młodych bez pracy (...) Zwiększenie przedsiębiorczości osób młodych bez pracy, które nie uczestniczą w kształceniu lub szkoleniu	X	X	
Zwiększenie wykorzystania innowacji społecznych na rzecz poprawy skuteczności polityk publicznych	X	X	

Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 - 2022	Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do 2020 roku (obszary strategiczne)		
	Innowacyjność	Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego	Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	X	X	X
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej		X	
rozwój przedsiębiorczości i	X		X

zrównoważonego rolnictwa			
--------------------------	--	--	--

Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 - 2022	Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 (cele strategiczne)			
	Wzrost konkurencyjności gospodarki	Wzrost aktywności społecznej	Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	Nowoczesna infrastruktura rozwoju
wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	X		X	X
budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej		X		
rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa	X			X

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 - 2020 (wybrane cele)	Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 - 2022		
	wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa
Wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich	X		X
Wzmacnianie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszonych zarządzania			X

środowiskiem i lepszych wyników			
Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnictwa i leśnictwa	X		X
Ułatwianie wejścia rolników posiadających odpowiednie umiejętności do sektora rolnictwa, a w szczególności wymiany pokoleń		X	X
Poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwianie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także zróżnicowania produkcji rolnej			X
Poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno - spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów oraz organizacje międzybranżowe			X
Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy		X	X
Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów	X		X
Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich	X	X	X

Regionalny Program	Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce na lata 2015 – 2022
---------------------------	--

Operacyjny Województwa Warmińsko - Mazurskiego na lata 2014 - 2020 (wybrane cele)	wysoka jakość zamieszkania poprzez rozwój infrastruktury publicznej, usług publicznych oraz optymalne wykorzystanie potencjału przestrzeni Gminy do jej rozwoju	budowanie więzi społecznych i podnoszenie jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem potencjału wewnętrznego, w tym wspieranie ekonomii społecznej	rozwój przedsiębiorczości i zrównoważonego rolnictwa
Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji			X
Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK	X		X
Wzmacnianie konkurencyjności MŚP			X
Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	X		X
Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	X		
Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami	X	X	X
Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	X		X
Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	X		X
Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją		X	
Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	X	X	

V. WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY. FINANSOWANIE DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH.

Wieloletni Plan Inwestycyjny stanowi wykaz wszystkich priorytetowych zadań inwestycyjnych Gminy, niezbędnych do zaspokojenia potrzeb mieszkańców, podnoszenia jakości ich życia i stworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości.

Plan inwestycyjny nie stanowi zobowiązania Gminy do realizacji wszystkich zadań. Część z nich to przedsięwzięcia, które będą prowadzone przez inne podmioty publiczne, przedsiębiorców i organizacje społeczne.

Podjęcie przez samorząd Gminy Bartoszyce decyzji o przystąpieniu do realizacji konkretnego zadania jest uzależnione od wielu czynników:

- wpisywania się przedsięwzięcia do katalogu zadań własnych Gminy, określonych w przepisach o samorządzie gminnym,
- posiadania dokumentacji i pozwoleń niezbędnych do uruchomienia procesu inwestycyjnego,
- posiadania środków finansowych umożliwiających wpisanie zadania do Budżetu Gminy,
- możliwości pozyskania środków zewnętrznych na dofinansowanie zadań inwestycyjnych,
- innych, uwarunkowanych przepisami prawnymi dokumentacji, pozwoleń, uzgodnień.

Wieloletni plan inwestycyjnych jest dokumentem, który powinien być odrębny od Strategii Rozwoju Gminy, ponieważ jest bardziej elastyczny i zmienny w czasie, wymaga określenia zakresu poszczególnych zadań, ich szacunkowych kosztów i źródeł finansowania, a także harmonogramu realizacji.

Niemniej wszystkie zadania powinny znajdować odniesienie w priorytetowych obszarach określonych w rozdziale IV niniejszej strategii, na poziomie celów strategicznych, operacyjnych i katalogu kluczowych przedsięwzięć.

Podstawowymi źródłami finansowania przedsięwzięć strategicznych realizowanych przez samorząd gminny są:

- dochody własne,
- środki pozyskiwane z budżetu państwa,
- środki pozyskiwane z budżetów jst, w tym powiatowego i województwa,
- fundusze pozyskiwane w ramach programów pomocowych i instrumentów finansowych Unii Europejskiej,
- fundusze pozyskiwane z programów zagranicznych innych niż UE.

Ponadto istotne jest, że strategia rozwoju Gminy nie określa wyłącznie zadań zaplanowanych do realizacji przez samorząd lokalny. Wyznacza kierunki rozwoju wszystkich sektorów:

- publicznego,
- gospodarczego,
- społecznego.

Bardzo duże znaczenie w realizacji założeń strategicznych będą odgrywały aktywności przedsiębiorców i organizacji społecznych oraz wkłady finansowe inwestorów lokalnych, krajowych

i zagranicznych, fundusze organizacji non - profit, środki prywatne, a także praca własna stanowiąca istotny element projektów realizowanych z zaangażowaniem społeczeństwa.

Samorząd Gminy Bartoszyce świadomy roli funduszy zewnętrznych w rozwoju i realizacji założeń strategicznych planuje ubieganie się o dofinansowanie zadań w obszarze ochrony środowiska, zdrowia, rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej, rynku pracy, turystyki, edukacji, kultury.

We współpracy z LGD i instytucjami otoczenia biznesu będzie wspierał organizacje pozarządowe w skutecznym aplikowaniu o środki na rozwój aktywności społecznej i podnoszenie jakości życia mieszkańców Gminy, a także przedsiębiorców i rolników ubiegających się o dotacje i wsparcie instrumentami finansowymi na utworzenie i rozwój firm.

VI. SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII

Ewaluacja, czyli ocena jakości i skuteczności osiągania założonych celów jest jednym z podstawowych narzędzi strategicznych. Dzięki niemu możliwe jest szybkie reagowanie na proces zachodzących zewnętrznie zmian oraz jak najlepsze dostosowanie zapisów strategicznych do warunków otoczenia, pojawiających się nowych kierunków rozwoju i możliwości ich finansowania.

Ocena stopnia wdrażania strategii realizowana jest na dwóch płaszczyznach:

- ocenie *ex post* w zakresie dotychczas wykonanych zadań,
- ocenie *ex ante* w zakresie nowych obszarów strategicznych i nowych zadań do realizacji.

Ocena ex post – stopień realizacji celów strategicznych

Ewaluacja *ex post* jest oceną dotyczącą działań zrealizowanych w określonym przedziale czasowym . Oceny dokonuje się na podstawie oszacowania efektywności działań przez stopień osiągnięcia wskaźników:

- 1) celów,
- 2) przedsięwzięć

na podstawie działań monitoringowych koordynowanych przez samorząd lokalny, w ścisłej współpracy z organizacjami społecznymi, biznesem i innymi instytucjami związanymi z rozwojem społecznym, ekonomicznym, turystycznym Gminy Bartoszyce.

Ocena ex ante – planowane przedsięwzięcia

Ocena *ex ante* dotyczy operacji, które są dopiero w fazie planowania i podejmowania decyzji o ich realizacji. Potrzeba przeprowadzania tego typu ewaluacji powstaje w sytuacji, gdy :

- w wyniku realizacji polityk lokalnych, regionalnych, krajowych pojawiają się nowe możliwości realizacji obszarów strategicznych,
- zaistnieje potrzeba skoordynowania działań zapisanych w strategii z innymi dokumentami branżowymi, w tym Planem Zagospodarowania Przestrzennego, Wieloletnim Planem Inwestycyjnym,
- inne zewnętrzne czynniki wpłyną na zmianę sytuacji społeczno - gospodarczej Gminy, system wzajemnych powiązań, w tym działań Partnerskich.

Zmiany dokonywane w strategii powinny wpisywać się w ramy określone w dokumencie programowym, być celowe i efektywne dla rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy Bartoszyce.

System monitorowania strategii

System monitorowania stopnia realizacji strategii obejmuje:

- a) ocenę aktywności poszczególnych sektorów, instytucji w realizacji założeń strategicznych,
- b) ocenę stopnia wdrożenia założeń strategii,
- c) diagnozę nowych możliwości rozwojowych, rozwiązań technologicznych, organizacyjnych mogących mieć istotny wpływ na rozwój Gminy,
- d) identyfikację zagrożeń i słabych stron, które mogą hamować rozwój społeczno - gospodarczy Gminy, oraz wprowadzanie nowych obszarów przedsięwzięć kluczowych, zapobiegających zagrożeniom,
- e) angażowanie społeczeństwa i sektora biznesu do wdrażania strategii poprzez wspieranie w pozyskiwaniu środków finansowych na rozwój, angażowanie do prac ewaluacyjnych, projektów strategicznych samorządu.

Organem odpowiedzialnym wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Gminy Bartoszyce jest Wójt Gminy, który realizuje swoje zadania poprzez wyznaczonych Pracowników, lub opcjonalnie zespół odpowiedzialny za realizację poszczególnych zadań.

Tabela nr 33 Plan monitoringu strategii

Lp.	Działanie	Termin	Podmiot odpowiedzialny
1	Opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Bartoszyce, wraz z konsultacjami społecznymi i warsztatami (metoda MAPS)	do końca 09.2015	Podmiot zewnętrzny
2	Przyjęcie Strategii Rozwoju Gminy Bartoszyce	10.2015	Rada Gminy Bartoszyce
3	Realizacja zadań strategicznych	2015- 2021	Wójt Gminy Bartoszyce
4	Monitoring strategii - corocznie	2017- 2021 do końca marca każdego roku	Wójt Gminy Bartoszyce
5	Ewaluacja i wprowadzanie zmian do strategii	2015 - 2021 Co najmniej co dwa lata do końca marca	Wójt Gminy Bartoszyce
6	Opracowanie i zatwierdzenie końcowego raportu ewaluacyjnego	2021	Wójt Gminy Bartoszyce

źródło: opracowanie własne

Wskaźniki monitorowania strategii

Zaproponowane wskaźniki stanowią minimalny zakres monitorowania stopnia realizacji strategii. Doroczne monitoringi mogą być realizowane w szerszym, adekwatnym do stanu rzeczywistego i potrzeb badawczych zakresie.

Tabela nr 34 Wskaźniki monitorowania strategii

Lp.	Nazwa wskaźnika
1	Liczba działających podmiotów gospodarczych w podziale na branże działalności
2	Liczba i średnia powierzchnia gospodarstw rolnych
3	Liczba inwestorów zewnętrznych pozyskanych na obszar specjalnej strefy ekonomicznej
4	Powierzchnia nowych terenów inwestycyjnych
5	Liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych w CEIDG
6	Liczba przeprowadzonych szkoleń z zakresu przedsiębiorczości
7	Liczba producentów żywności i formalnych partnerstw / grup producenckich w sektorze rolnym
8	Długość wyremontowanych i nowo wybudowanych odcinków dróg lokalnych i regionalnych
9	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych i ciągów pieszych
10	Liczba zmodernizowanych systemów ruchu
11	Długość nowo wybudowanych, zrewitalizowanych linii kanalizacyjnych, wodociągowych
12	Liczba zrewitalizowanych obszarów wokół cieków wodnych
13	Liczba wdrożonych rozwiązań z zakresu zagospodarowania odpadów
14	Liczba budynków poddanych termomodernizacji
15	Liczba inwestycji publicznych, które wdrożyły systemy zrównoważonego zarządzania energią
16	Liczba nowych ofert edukacyjnych, w tym ofert w zakresie kompetencji kluczowych
17	Liczba nowych ofert edukacji pozalekcyjnej i pozaszkolnej
18	Liczba nowych / zmodernizowanych obiektów edukacyjnych
19	Liczba nowych / zmodernizowanych obiektów służących integracji mieszkańców
20	Liczba nowych / zmodernizowanych obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych / starszych
21	Liczba wdrożonych / zmodyfikowanych systemów wsparcia osób chorych i niepełnosprawnych
22	Liczba działań Partnerskich na rzecz osób wykluczonych, w tym liczba Partnerstw wielosektorowych
23	Liczba nowych ofert opieki medycznej, z wyszczególnieniem opieki specjalistycznej
24	Liczba wdrożonych programów z zakresu profilaktyki zdrowia
25	Liczba ofert turystycznych dostępnych w Gminie Bartoszyce
26	Liczba obiektów świadczących usługi noclegowe, z wyszczególnieniem liczby miejsc noclegowych
27	Liczba ofert kulturalnych wykorzystujących lokalne dziedzictwo kulturowe, obiekty zabytkowe, tradycje kulinarne
28	Liczba nowych markowych produktów turystycznych, w tym wsi tematycznych/przynależność do Sieci Najciekawszych Wsi w Polsce

29	Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną i gospodarczą
30	Liczba zadań zleconych przez Gminę Bartoszyce, zrealizowanych przez organizacje pozarządowe w obszarze kultury, sportu, rekreacji, turystyki, edukacji
31	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć promocyjnych, w tym liczba kampanii promujących atrakcyjność gospodarczą, turystyczną, zamieszkania
32	Liczba aktów prawa miejscowego poddanych konsultacjom społecznym
33	Liczba przedsięwzięć (szkoleń, warsztatów, portali informacyjnych) upowszechniających wiedzę o dostępnych funduszach zewnętrznych, podnoszących kompetencje zarządcze organizacji pozarządowych
34	Liczba projektów zrealizowanych w partnerstwie publiczno-społecznym, publiczno-prywatnym, trójsektorowych
35	Liczba projektów z obszaru pomocy i integracji społecznej, której rezultatem było zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego w Gminie Bartoszyce
36	Liczba nowych, ogólnodostępnych ofert w obszarze włączenia zawodowego grup defaworyzowanych
37	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w tym wg płci)

źródło: opracowanie własne

VII. DZIAŁANIA INFORMACYJNE I PROMOCYJNE

Stopień realizacji strategii uzależniony jest od aktywności wszystkich Podmiotów życia społeczno-gospodarczego Gminy w działaniach zgodnych z wyznaczonymi kierunkami rozwoju i przede wszystkim w skuteczności pozyskiwania środków finansowych na rozwój.

Działania informacyjno-promocyjne kierowane będą do:

- jednostek organizacyjnych Gminy oraz podmiotów realizujących zadania samorządu gminnego,
- podmiotów gospodarczych i organizacji zrzeszających przedsiębiorców,
- organizacji pozarządowych, nieformalnych grup społecznych i liderów lokalnych.

Powyższe grupy będą również angażowane do przedsięwzięć realizowanych w Partnerstwie z samorządem lokalnym, a także zachęcane do inicjowania własnych przedsięwzięć partnerskich.

Treść Strategii Rozwoju Gminy Bartoszyce dostępna będzie:

- 1) w wersji papierowej - w punkcie informacyjnym i sekretariacie Urzędu Gminy w Bartoszycach,
- 2) na stronie internetowej Gminy Bartoszyce: <http://gmina-bartoszyce.pl/>, oraz na stronie BIP Gminy: http://bip.gmina-bartoszyce.pl/1/Urząd_Gminy/.

VIII. PODSUMOWANIE

Strategia Rozwoju Gminy Bartoszyce jest dokumentem strategicznym, odpowiadającym nowym wytycznym polityk europejskich i krajowych, określającym kierunki rozwoju i finansowania na lata 2014 - 2020.

Z uwagi na ograniczenia związane z wyjątkowym położeniem Gminy i występowaniem stref chronionych ekologicznie, decydujące dla faktycznego zagospodarowania obszaru Gminy będą zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz jakoś wydawanych, w przypadku ich braku, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Realizacja wszystkich celów będzie uwzględniać przepisy, w tym zakazy, obowiązujące w stosunku do wszystkich form ochrony przyrody wyznaczonych na terenie Gminy Bartoszyce.

Niniejszy dokument, opracowany metodą aktywnego planowania strategicznego, powstał we współpracy z mieszkańcami Gminy Bartoszyce, reprezentującymi lokalny biznes, sektor rolny, organizacje społeczne i instytucje publiczne. Odzwierciedla aktualną sytuację społeczno-ekonomiczną Gminy, a także powiatu bartoszyckiego i województwa warmińsko - mazurskiego. Stanowi również wyznacznik rozwoju Gminy, określając cele i główne kierunki działań.

opracowanie Lokalna Grupa Działania "Warmiński Zakątek"